

DIN CORESPONDENȚELE
EPISCOPULUI MELCHISEDEC

CULESE, ADNOTATE

ȘI

ÎNȘOȚITE DE O PREFAȚĂ

DE

CONST. C. DICULESCU



BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1909.

Mar. 27 19.



DIN CORESPONDENȚELE

EPISCOPULUI MELCHISEDEC

CULESE, ADNOTATE

ȘI

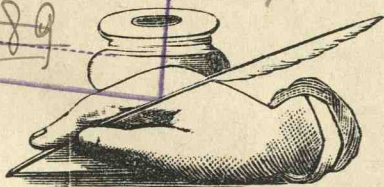
ÎNȘOȚITE DE O PREFAȚĂ

DE

CONST. C. DICULESCU



92 Melchisedec
859.0-6



4423.

~~Dăruite Muzeului pedagogic
de BUCUREȘTI~~

M. Popescu

—
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1 9 0 9.

953

1961
BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 2719D

RC244/03

B.C.U.Bucuresti



C4423

Innalt Trece Sfintiei Sale

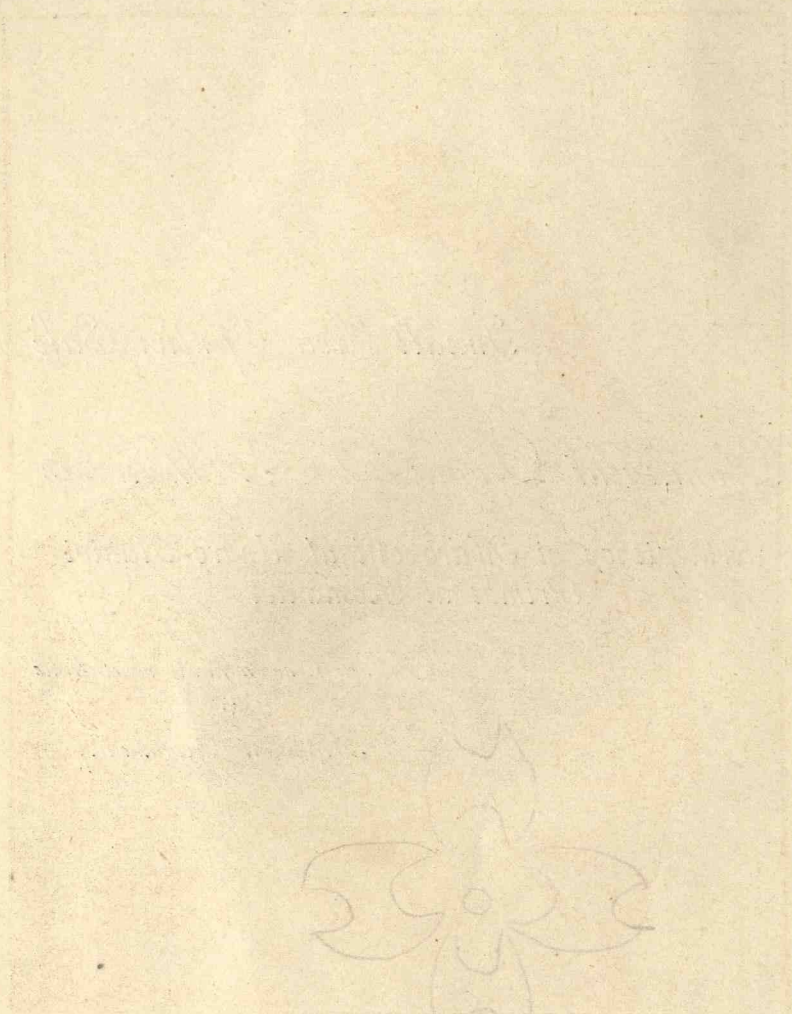
Domnului Domn Dr. Athanasie

Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei
Primaț al României

În semn de adâncă venerațiune

și

Nețărnut devotament.

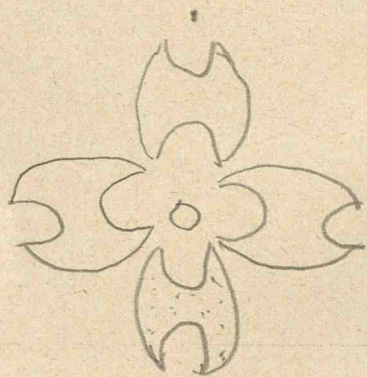


STATIONER & PRINTER



EPISCOPUL MELCHISEDEC

După o fotografie făcută la Petersburg în ziua de 10 Fevruarie 1868.



THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Printed and Published by the University of Chicago Press, Chicago, Ill., U.S.A.

Domnului Alina Popescu, Admini

Forul Casei Școlilor

În semn de adânc respect

25 Martie 1909

Const. C. Diclea

P R E F A Ț Ă

Lucrarea prezentă are de scop nu atât să continue, cât mai ales să întărească și să documenteze mai bine coprinsul scrierei intitulată «*Episcopul Melchisedec—Studiu asupra vieții și activității lui*» apărută la finele anului trecut.

Aprecierile făcute în acea scriere asupra persoanei și operei lui Melchisedec, deși au fost încuviințate pe calea publicității de bărbații cei mai pricepuți în asemenea materie, totuși pe delături s'a murmurat, s'a vorbit de exagerațiuni, și în Noemvrie trecut, cel mai cu autoritate dintre membrii de atunci ai Sinodului a discutat mult cu câțiva colegi și amici ai săi conținutul unei scrisori trimise de un distins cleric tânăr, care se făcea forte, ca pe temeiul altor documente(?), să prezinte într'o lumină mult mai palidă personalitatea istorică a lui Melchisedec. Pentru a păși la lucru și a răsturnă cu ajutorul criticei aprecierile din lucrarea mea, zelosul cleric rugă pe Chiriarcul său a-i da prealabil cuvenita autorizare și binecuvântare. Ce s'a urmat mai departe nu știu, pare însă că s'a renunțat, și în tot cazul împrejurarea aceasta nu putea să aibă nici o importanță, fiind în joc motive curat personale și cu totul străine de domeniul științei atât din partea aceluia cleric cât și a Chiriarcului său, care, puțin după aceea a fost silit de împrejurări să părăsească scaunul de păstor bisericesc.

Lăsând laoparte deci cele ce s'au vorbit or scris pe cale particulară, ne oprim puțin asupra unor obiecțiuni aduse lucrării mele în bibliografiile și dările de seamă făcute asupra ei.

Am spus că ridicarea lui Melchisedec la scaunul de

mitropolit primat a preocupat de două ori spiritele: în 1886 și 1888 (pag. 21). Contra acestei susțineri, iată ce zice «Cenzorul» dela *Vestitorul*: «Adevărul e însă, că în 1888 nu se preocupau spiritele de nici o vacanță mitropolitană. Mitropolitul Iosif nu avea nici un gând de retragere, cum n'a avut nici în 1893, când a plecat silit». Lucrul nu e așa. Cum că spiritele se preocupau și în 1888 de o vacanță mitropolitană, o spune clar *Democrația*, ziarul semi-oficios tocmai al partidului care ridicase la primăție pe Iosif al Dunărei de jos: «Ce se va face cu primatul actual? I. P. S. Sa nu dorește decât să se retragă, după ce i se va face o pensie...»¹⁾. De aci reese, că mitropolitul Iosif se gândea *într'adevăr* la retragere, și motivele ce îl *sileau* la aceasta nu importau a fi spuse acolo. Destul că vrășmașii lui Melchisedec, de teamă să nu ajungă el primat, au înlăturat deocamdată acele motive din calea mitropolitului, până ce în 1893, după moartea celui dușmănit, vechile motive reînviind, ba adăogându-se și altele noi, între care și legea clerului, mitropolitul tot s'a retras, desigur silit. «Acum părintele Melchisedec va fi tăcut primat în fine...», zice în același loc *Democrația*, nu fără părere de rău, ceiace înseamnă, că și atunci, în 1888, spiritele erau preocupate de ridicarea lui Melchisedec la scaunul de mitropolit primat.

Tot «Cenzorul» zice, că în viitor se va insista mai mult asupra călătoriei lui Melchisedec în Rusia, căci a avut consecințe, de atunci avându-și ființă legea anticanonică, prin care arhieriei nu pot trece granița fără încuviințarea prin decret regal. Despre modul și împrejurările în care a trecut acel regulament, am vorbit la pag. 164 din lucrarea complectă, lucru neștiut de recensent, deoarece d-sa a avut la îndemână o broșură mai mică, ce mi-a servit ca teză de licență.

Mai departe «Cenzorul» zice, că trebuia să vorbesc mai pe larg asupra cauzelor ce au determinat pe Melchisedec, ca în ultimii ani să nu mai iea parte aproape deloc la ședințele Sinodului. Așa este; și motivul ce

¹⁾ Numărul din 25 Octomvrie 1889.

m'a făcut pe mine să mă abțiu de a vorbi mai pe larg asupra acestei cestiuni, l-a arătat foarte bine P. S. Episcop Athanasie al Râmnicului în notița din *Cuvântul Adevărului* ¹⁾. Intr'adevăr, am spus în lucrarea mea ²⁾ că în anii din urmă, Melchisedec a îndurat multe mizerii la ședințele Sinodului, dar n'am precizat bine faptul. Mizeriile acelea însă erau venite din partea a doi episcopi mai tineri, Ghenadie al Argeșului și cu deosebire Partenie al Dunărei de jos. Amândoi aceștia s'au aruncat cu înverșunare asupra lui Melchisedec, căutând să tragă foloase din dușmănia personală ce există între el și d-l Dumitru A. Sturdza. Să dăm câteva cazuri. În ședința din 12 Noemvrie 1887, Ghenadie zicea că e o fericire pentru biserica română, că are un ministru ca d. Sturdza, și din contră pentru aceiași biserică, Melchisedec e o nenorocire, căci el a fost sâmburele care a împiedicat dela început înflorirea păcei și a dragostei în s-tul Sinod³⁾. Atât d-l Sturdza cât și Melchisedec erau de față la ședință: unul culegea laudele [nesincere], altul injuriile.

Desgustat peste măsură de violențele săvârșite față de el de Partenie în toamna anului 1888 ⁴⁾, Melchisedec, în următoarea sesiune, din Maiu 1889, nu s'a mai prezentat la Sinod timp de 17 zile. La Senat mergea, la Sinod însă nu. În temeiul acestui fapt, Ghenadie cere Sinodului cu multă aprindere să-i declare scaunul vacant și să-l destitue din episcopat ⁵⁾. Evident, că în urma explicațiunilor acestuia, cererea lui Ghenadie n'a putut avea nici o urmare. Cea mai sălbatică lovitură a îndurat Melchisedec în sesiunea de toamnă a anului 1891 din partea episcopului Par-

¹⁾ An. VII, no. 14, pag. 168.

²⁾ Pag. 67.

³⁾ *Sumarele șed. Sinod.* din acel an, pag. 23.

⁴⁾ O dată i-a zis: «Fii sigur că noi nu avem încredere în cuvintele P. S. Tale și nici că te voui mai lăsa să faci ceiace ai făcut până acum». (7 Decemvrie 1888, *Sumarele șed.* pag. 107.

⁵⁾ Ședința din 17 Maiu 1889, *Sumare.* pag. 117—120. A răspuns lui Ghenadie arhiereul Ioanichie Băcaonu, care a zis, că declarându-se vacant scaunul lui Melchisedec, s'ar da o lovitură teribilă Sinodului, care 20 de ani a fost alimentat cu lucrările acelu episcop.

tenie. Atunci venise în discuția Sinodului cazul diaconului Hâncu, pe care Melchisedec îl escluse din cler din cauza scandalurilor și faptelor imorale ce săvârșise. Un înfocat apărător însă găsisse acel diacon în persoana lui Partenie. Văzând că Sinodul nu-i ascultă propunerile, anume între altele aceia de a nu fi primiți la ședințe în timpul judecării acelui diacon Melchisedec și alți doi arhierei, Partenie a aruncat lui Melchisedec aceste cuvinte pe un ton violent: «Acum să te desvălesc, ca să te cunoască lumea cum judeci și administrezi, și ce tel îți este aureola ce voești să ai în biserica română»¹⁾. Cum în sumarul ședinței nu s'au consemnat toate vorbele schimbate în Sinod cu acea ocazie, cred necesar a relată cazul, așa cum mi l-a povestit un martor ocular. Intre altele, Partenie a zis lui Melchisedec: «Îți voi smulge eu aureola, pe care singur ți-ai pus-o pe cap...». Foarte îndurerat, Melchisedec, îndreptându-se către mitropolitul primat, zise: «Innalt Preasfințite, iea-mi apărarea... sunt insultat... aud vorbindu-se de o aureolă...!». Mitropolitul Iosif, ca președinte al Sinodului, din cauza slăbiciunii ce-l caracteriză, căci nu putem crede că ar fi fost mulțumit da umilirea îndurată de episcopul ce-l întreacă în strălucire, n'a luat nici o atitudine față de violențele lui Partenie. Văzând că nimeni nu se ridică pentru dânsul, și că mulți din colegi încuviințează chiar prin atitudinea lor atacurile ce i se aduceau, Melchisedec zise cu lacrămile în ochi: *De astăzi înaintea nu voi mai călca în această adunare!... Nicio mulțumire numai sper aici... De-ar veni dulcea primăvară... să mai văd florile și pe copii jucându-se în grădina episcopiei!...*

Din cauza firei sale simțitoare, în urma acestor amărăciuni și a altora de mai nainte²⁾, lui Melchisedec i s'a atăcat ficatul³⁾ și șase luni mai târziu, în a șaisprezecea zi din luna florilor, anul 1892, a și încetat din viață la reședința episcopiei sale din Roman!

¹⁾ Ședința dela 1 Noemvrie 1891. *Sumarele ședințelor. Sinod.* pag. 128.

²⁾ Vezi scrierea «*Episcopul Melchisedec—Studiu etc.*» pp. 22—27.

³⁾ *Diagnosticul medicilor.*

Astfel s'a stins cea mai luminoasă figură a bisericeii noastre!

Scopul urmărit de cei doi episcopi, prin cruzimea lor față de Melchisedec, s'a văzut mai târziu, când amândoi au urcat cele mai înalte trepte ale ierarhiei bisericești: scaunul primațial—unul, și scaunul mitropolitan din Iași—altul. Dar amândurora Dumnezeu, care nu rabdă până în sfârșit, nu le-a permis să rămâe mult acolo și, după cum se pare, nici să moară mitropoliți!

Astfel stând lucrurile—ca să viu de unde am plecat—nu-mi eră permis ca într'o lucrare cu pretențiuni științifice, să relatez fapte cu totul neplăcute pentru o persoană, care atunci eră la cârma afacerilor bisericești și se bucură încă de încrederea țarei.

În fine «Cenzorul» nu se împacă cu aprecierile făcute de mine asupra limbei din cărțile bisericești traduse de Melchisedec. Zice că «e o erezie de gust literar a susține că limba cărților bisericești traduse de Melchisedec e mai frumoasă decât aceia din cărțile vechi». Inferioritatea traducerilor lui Melchisedec față de vechile traduceri ar stă în *construcția frazei* și în uzul *neologismelor*. În lucrurile de rutină, argumentele orcât de puternice n'au multă valoare. E ceva înnăscut, parcă, ce te împiedică să vezi ce e adevărat și să simți ce e frumos. De aceia nu voi stăruî mult asupra acestei cestiuni. Reflecteze orcine și deeseși părerea desbrăcat de orice prejudecată, dacă buneoară, din punctul de vedere al construcțiunei sintactice, sună mai frumos fraza următoare astfel redată de vechii traducători: «*Dă-ne nouă iertăciune sufletului și trupului celor ce mergem spre somn*», decât aceeași frază după Melchisedec: «*Dă-ne nouă celor ce mergem spre somn alinare sufletului și corpului...*» În privința neologismelor, să analizăm următoarele propozițiuni: *Că au plecat asupra ta rele* (Ps. XX, 12), la Melchisedec: *Că au plănuit asupra ta rele*; »*Să laude numele lui în hore* (CXLIX, 3), la Melchisedec: »*Să laude numele lui în cor*» etc. Sunt oare mai de preferit aici vorbele *au plecat și hore*, deși vechi, în loc

de *au plănuit* și *cor* cari sunt neologisme? Cine vrea să compare mai multe exemple, le poate găsi la pag. 109—114 din lucrarea mea trecută, iar cine le vrea pe toate, spre deplina convingere, n'are decât să ia cărțile de ritual ale lui Melchisedec tipărite și manuscrise și să le pue în paralelă cu cele vechi. Mai trebuie adăogat aici, că e absolut falsă credința împărtășită de mulți, că neologismele ar vătămă frumusețea limbei. Din contră, ele au contribuit și contribuie nu numai la o mai precisă exprimare a ideilor, ci și la desvoltarea și împodobirea graiului românesc. Să înlocuiască cinevâ de probă mulțimea neologismelor din opera poetică a lui Eminescu cu vorbe vechi sau cu perifraze unde nu se poate altfel, și va vedea imediat cum se descolorează și-și pierde din energie acele forme neîntrecute cari fac admirațiunea noastră. Atât în vorbire cât și în scris, o vorbă nouă, sugestivă și energică prețuește neasemănat mai mult decât una veche dar cu un înțeles impropriu sau forțat. Afară de aceasta, astăzi nu mai poate fi vorba de neologisme decât în filologie, căci, atât în literatură cât și graiul de toate zilele, ele și-au făcut stagiul, așa că mulțimea vorbitorilor nu mai poate aprecia dacă cutare cuvânt e vechiu or nou în limbă. E o pedanterie desgustătoare a mai susține cineva buneoară, că vorbe de origine bulgară ca: *blagoslovire, slujire, norod, izbăvire* etc. sunt mai de preferit ca echivalentele de origine latină: *binecuvântare, servire, popor, mântuire* etc.¹⁾ Intrebuințate cu măsură și mai ales acolo, unde

¹⁾ Unele cărți de ritual, în special mineele, se retipăresc acum din nou la Tipografia cărților bisericești. O comisiune compusă din trei arhieri e însărcinată cu supravegherea tipăririi. Modul cum se revizuește textul acestor cărți e din cale afară de curios. Verbe românești ca *timp, sârbătoare, sârbare, cântare, mârire* etc. etc. sunt urmărite cu înverșunare și alungate de pretutindeni, pe când vorbe cu totul străine de limba noastră și barbare, precum: *peaznele, voscreazneale, otпустul, praznicile, svetealnel, slavele, slobozenia, vreama, polunojnișele* etc. sunt primite cu multă amabilitate. Intrebând pe un corector, decă atâta patimă față de niște vorbe cu totul streine și decă atâta ură față de cuvintele românești, mi-a răspuns că au ordin să facă acest lucru, potrivit principiiului de a păstră ce am apucat. Dacă principiul acesta se aplică orcum și la orce, și dacă bulgărismele formează puterea limbei noastre și mai ales a cultului, decă nu se întronează din nou uzul limbei slavone, bulgarizându-se cu totul servirea dumnezească din biserica română. După

erau necesare, neologismele din traduceriile lui Melchisedec, departe de a constitui un defect, au din contră un merit și le imprimă o netăgăduită superioritate asupra celor vechi.

Aceasta am avut de zis cu privire la părțile criticate sau criticabile din lucrarea mea trecută. Să trecem acum la prezenta care, cum am spus, e o întărire și o documentare a aceleia.

Dau aici la lumină o parte mică din corespondențele lui Melchisedec. Din colbuitele dosare, ce se păstrează în arhiva «Fundațiunei Melchisedec» din Roman, urmărind hârțile an cu an și zi cu zi, dela 1845 până la 1892, am cules și strâns în paginile de mai la vale acele scrisori cari mi s'au părut mai interesante atât ca fond cât și ca formă. Scrisori din această corespondență s'au publicat și până acum, anume: două de d. Ion Calinderu în al său *Discurs de recepțiune*, câteva de părintele P. Partenie în revista *Ramuri*¹⁾ iar douăzeci le-am publicat în scrierea «Episcopul Melchisedec...»²⁾.

În general, corespondențele particulare au un în-doit folos, căci ele pe de o parte dau nota adevărată a persoanei și a modului de a fi al cuivă, iar pe de altă parte, procură de cele mai multe ori o lectură plăcută și folositoare. Primul folos revine cercetătorului istoric, al doilea amatorilor de literatură în general. Judecată din amândouă punctele de vedere, corespondența fostului Episcop de Ismail și de Roman e de un preț necontestat, căci atât în istoria noastră bisericească, cât și în cea culturală, Melchisedec e o personalitate, iar pe de altă parte cestiunile discutate în anumite scrisori ale lui n'au pierdut nimic din nota actualității.

acel principiu, rău au făcut marii noștrii ierarhi din trecut, că au scos din biserică limba slavonă și au înlocuit-o cu cea română, căci n'au păstrat ce au apucat.

Dacă ai în vedere pelângă mulțimea cuvintelor străine cari puteau fi înlocuite fără nicio pierdere prin altele românești și mulțimea de construcțiuni forțate, conchizi fără să vrei, că e păcat de atâta cheltuială ce se face cu retipărirea noilor cărți de ritual.

¹⁾ Anul III.

²⁾ Anexa C.

În principiu, scrisorile oamenilor mari sunt prețioase tocmai pentru cuvântul, că provin dela oameni mari, și atât biografii cât și istoricii literari apreciază în mod deosebit orice scrisorică eșită din pana acestora. Scrisorile publicate aici însă, prin însuși conținutul lor și independent de autor—om mare și dânsul—sunt de o însemnătate neprețuită pentru literatura noastră bisericească mai ales.

După conținutul lor, am împărțit aceste scrisori în trei categorii: 1) Scrisori privitoare la întâmplări și cestiuni bisericești, 2) scrisori literare și 3) scrisori familiare. O clasificare absolut precisă e însă greu de făcut, întrucât în multe scrisori se tratează laolaltă cestiunile cele mai disparate. La clasificarea acestora din urmă trebuie a se considera negreșit cestiunea principală, adică aceia care formează motivul scrisoarei și în jurul căreia se respiră toate celelalte idei.

Pentru o înțelegere mai ușoară a ideilor și cestiunilor discutate, am publicat corespondențele în întregime, adică după scrisoarea lui Melchisedec am pus și răspunsul respectiv, sau lângă răspunsul dat de Melchisedec am pus și scrisoarea care a provocat acel răspuns. N'am putut proceda însă todeauna la fel, căci unele scrisori de ale lui Melchisedec nu le-am găsit până acum, și multe de ale altor persoane fiind prea mari și puțin interesante au trebuit a fi omise.

În ceiace privește șirul scrisorilor una după alta, ordinea cronologică a fost respectată, întrucât a permis înlănțuirea ideilor din ele.

În fine, prin scrierea de față, clericii noștri de astăzi vor cunoaște mai bine pe Melchisedec și vor găsi într'însul un exemplu vrednic de imitat.

Terminând, aduc aici viile mele mulțumiri d-lui P. Gârboviceanu, Administratorul Casei Bisericești, prin a cărui mijlocire, cartea aceasta s'a învrednicit să vadă lumina tiparului.



Scrisori privitoare la întâmplări și cestiuni bisericești

I.

1865 Iunie 12, Socola

Preasfințite Părinte,

Precum timpurile de astăzi sunt în genere curioase, așa curioasă mi se pare și conduita ierarhilor bisericeii noastre astăzi. Nu înțeleg pentruce, pe când Preasfințitul Neofit¹⁾ și-a dat demisiunea din episcopat din punctul de vedere, cred, a necanonicității nouei legiuri, după care sunt decretați definitiv episcopii eparhioți—nu înțeleg, zic, pentruce ceilalți au rămas indiferenți la o asemenea manifestare? Mai mult, nu înțeleg cum Preasfinția Voastră ați primit a vă acomoda unei legiuri, pe care cred că ați condamnat-o în conștiință, și care lovește în un punct din cele mai delicate bazele bisericeii noastre ortodoxe. V'am iubit și V'am stimat todeauna cu o afecțiune fiească sinceră și rămân în această afecțiune până ce voi cunoaște motivele și rezoanele binecuvântate ce v'au dictat o asemenea rezervă, și de aceia m'am și mărginit de a zice ceva în ziar²⁾ asupra investiturii nou-decretaților episcopi; dar nu voi putea tăcea pentru todeauna, căci biserica și interesele ei sunt preferabile oricărei personalități. Vă rog să-mi explicați fenomenul paradox ce observ în Preasfinția Voastră, ca să știu mai bine ce trebuie să zic și să scriu.

Poate că sunt motive în totul justificătoare pe cari nu le cunosc; poate că acest caz să fie cel dintâi și mai de pe urmă în biserica noastră; poate că v'ați rezervat până la convocarea Sinodului de a face aici o manifestațiune mai în comun și mai serioasă: orcare în fine ar fi considerentele, doresc a le ști spre liniștea și edificarea mea. De aceia sper mult, că fără întârziere mă voiu învrednici de răspunsul Preasfinției Voastre la aceasta.

Despre mine, de voiți a ști, pot a vă spune că mă căesc

¹⁾ Neofit Scriban, locotenentul episcopiei de Argeș, care cași ceilalți locotenenți fusese decretat episcop definitiv de Cuza.

²⁾ Ziarul «*Procutul*», condus de însuși Climent Nicolau.

de ceiace am făcut, primind rectoratul seminarului. Nu pot face multe din celece doresc și care sunt în interesul institutului și al bisericei. De o parte Ministerul, de altă parte Mitropolia stau indiferente la cererile și propunerile ce fac în interesul seminarului. Dar voiu mai îngădui câteva luni de zile, ca să văd ce face și Sinodul, și apoi îmi voiu da demisiunea, la caz de observ aceiași indiferență și neputință de a face ceva bun pentru biserică. Altmintrelea sunt bine.

Primiți, în fine, expresiunea afecțiunii și a respectului ce Vă conserv.

Arhimandrit Climent¹⁾

II.

1865 Iunie 17, București.

Iubite Părinte Climent,

Am primit epistola Sfinției Voastre din 14 Iunie și m'am mângâiat de interesul și zelul cel sincer de care sunteți însuflețit în cauza bisericei. In o epocă când foarte puțini la noi cunosc această materie, este o rază de speranță a vedea

¹⁾ Climent Nicolau e din categoria acelor persoane, în cari se întâlnește laolaltă distinse însușiri ale minței cu apucăturile cele mai urâte ale firei. De fel din Bacău¹⁾, a urmat cu succes cursul complet al seminarului dela Socola, apoi s'a călugărit, fiind pe rând: ierodiacon, ieromonac, protosinghel și arhimandrit. După absolvire, în 1853²⁾, a fost numit profesor «suplent» la seminar și după trei ani de profesorat. Epitropia seminarului l-a trimes împreună cu alți tineri la Atena pentru continuarea studiilor. Intorcându-se în țară, la finele anului 1859, a fost numit tot la seminar profesor provizor de *Dreptul canonic și Limba greacă*³⁾. Pentru câțva timp a fost transferat ca profesor de grecește la liceul din Iași. Activitatea lui însă a rămas strâns legată de seminar, unde a mai predat: *Latina, Teologia morală, Pastorală și Dogmatica*. În Iași redactă foaia bisericească *Preotul* (1861—1865), iar în București colaborează la revista săptămânală *Eclesia* (1864) Apreciindu-i-se meritele, a fost numit director al seminarului, în care calitate a avut multe conflicte cu mitropolitul Calinic Miclescu. De aceia în timp de șase ani, dela 1863 până la 1869, Climent a fost înlocuit de trei ori în funcțiunea de director. Pornirea firească a caracterului său, pe de o parte, și viciul tot mai potentat al beției, pe de altă parte, l-au împins adesea la fapte nedemne și nesocotite. In ziua de 19 Ianuarie 1871, în stare de completă ebrietate a atentat la vieța mitropolitului. A fost judecat de jurați și condamnat la doi ani recluziune⁴⁾. A eșit din închisoare ca totul demoralizat, și-și sfârși zilele peste puțin timp în cea mai neagră mizerie, la unul din spitalele capitalei, tocmai când Melchisedec stăruia să i se îmbunătățească soarta⁵⁾

¹⁾ *Comunicare verbală* dela fostul protopop de Bacău, Vasile Ștefănescu (P. S. Vălerian), care mi-a mai spus că un frate al lui Climent, preot în acel județ, alcoolice peste măsură a fost caterisit din cauza numeroaselor scandaluri ce făcea.

²⁾ Dosarul seminarului din acel an.

³⁾ Dosarul seminarului, No. 2, pag. 210.

⁴⁾ Ziarele timpului.

⁵⁾ *Comunicarea verbală* dela părintele Isidor Bușilă.

suflete nobile în cale, cari fără vreo rezervă păcătoasă sunt gata a face sacrificii orcât de costătoare în interesul cauzei sfinte.

Fiindcă ești la îndoială despre conduita mea în privirea cauzei acesteia, îți voi spune în scurt celece s'au petrecut, rezervându-mi a vă vorbi în detaliu, când ne vom întâlni,

Eu venisem la București în interesele cassei ce administrăm. Aici sosind, cea întâi veste ce m'a întâmpinat a fost numirea episcopilor, între cari eram și eu. Uimit de aceasta, eu nu m'am hotărât deodată la nimic, așteptând să vie toți noii episcopi în București spre a ne consulta. În curând m'am convins, că nimeni nu gândeà ca mine. Așteptam cu nerăbdare să vină părintele Argeșiu Neofit; în fine venind și Preasfinția Sa, m'am dus să-l văd și mi-a spus că și-a dat demisiunea cum venise, anume sub cuvânt de *boală și bătrânețe*. Eu care nu eram nici bolnav, nici bătrân nu mai puteam face cauză comună cu Preasfinția Sa în acest caz. Așadar m'am retras și m'am consultat numai cu sinemi. Am venit la hotărârea de a da demisiune motivată de pericolele ce se pregătesc bisericii noastre prin călcarea sfintelor ei așezăminte. Această am și făcut. Demisiunea am scris-o cu lacrimi și nici nu se putea a se mișca oricine o va fi citit. Căci pot spune, că nimeni n'a vorbit așa tare în inima celor mari ai noștri în numele bisericei, precum am vorbit eu în acea dureroasă demisiune. Rezultatul a fost, că am fost chemat la Curte. După îndelungă conversație, M. Sa mi-a zis între altele, că orce voiu socoti că trebuie pentru binele bisericei, n'am decât a-i propune și va face totul, căci și singur se interesează de a pune odată capăt anomaliilor. Mi-a dat *parola de Domn* spre asigurare; m'a îndemnat să-mi trag demisiunea, căci altmintrelea voiu fi răspunzător, dacă mă voiu feri de a face bine bisericei, când M. Sa anume pentru aceasta mă chiamă la acest post, spre a-i da concursul meu în trebile bisericei, și că dacă nu va face cele propuse, atunci voiu avea tot cuvântul a demisiona. A daos că va reveni și asupra alegerilor, rămâind cazul de față ca o excepție; că M. Sa nu a avut alt scop decât a smulge episcopii din sistema îndătinată de a ajunge la episcopie prin simonie și corupțiune, care a scandalizat așa de mult lumea, etc.

Acestea încă și alte considerațiuni de o valoare foarte mare, de cari nu pot să-ți scriu, m'au făcut de a cedă și a mă mărgini acum deodată în marile promisiuni de îmbunătățire. Chiar mi s'a cerut a-mi arăta ideile asupra necesităților bisericei. Eu le-am și formulat și le-am dat M. Sale. Apoi M. Sa a propus mitropoliților ca să se adune cu episcopii și să se consulte despre acele nevoi și să facă M. Sale o expunere de toate. Consultarea s'a făcut și toți au fost de acord cu celece am spus eu. Iată în perilipsă obiectele asupra cărorora ne-am mărginit deocamdată:

1. Asupra legii pentru Sinod, ca contrară canoanelor și spiritului ortodoxiei, am cerut amânarea ei, până ce nu se va prefăce de Sinodul episcopilor, conform canoanelor. Am arătat inconvenientele ei cele mai principale.

2. Asupra educațiunii clerului, contra legii pentru seminarii.

3. Despre relațiunile ministerului de culte cu biserica,— contra sistemului de a face pe minister șeful bisericii.

4. Despre sistemul de a face bugetele fără consultarea bisericii.

5. Asupra legii care tinde a desființa monahismul în loc de a-l reguła prin canoane.

6. Despre căsătoria civilă ca contrară instituțiunilor bisericeii ortodoxe.

7. Despre alegerea episcopilor. Fiindcă națiunea s'a lepădat singură de dritul ce-și însușise de un timp de a alege pe mitropoliți și episcopi, apoi alegerea candidaților de episcopi pe viitor să se facă de Sinod și Domnul să întărească din ei pe care va voi.

8. Ca nici o lege în materiile religioase și orcari au legătură cu biserica să nu se facă, până ce mai întâi nu se va consulta Sinodul despre canoanele respective, ca așa să nu mai fie împoncișare între legile civile și canoanele și așezămintele bisericești.

Ca dovadă că M. Sa este plecat a luà acestea în considerație, pot să vă spun că Sinodul, ce eră a se convoca, s'a amânat. Ceiace mă tem mai mult, este că prevăd chiar între noi persoana, care spre a domina este gata a sacrifică toate principiile cele mari pe cari nu le are. Vom vedea. Pe mine episcopia nu mă încântă; eu o voiu ținea până ce nu voiu pierde speranța de a putea, or pe ce cale, de a face bine bisericii noastre atât de nenorocite. Când la noi în țară totul este anomalie, decè să te miri că și eu fac astăzi o anomalie? Judecă-mă după scop. Vă laud zelul ce ziceți, că pentru interesul bisericii nu veți cruța persoana mea. Ești în drept a face cum vei socoti; numai să faci mai bine decăt am putut eu face. Eu știu una, că am lucrat și voiu lucră pecăt ca arhieru ortodox, peatăta și ca Român. Pecăt mă îngrozesc de a lovi în biserică, peatăta mă feresc și de a fi taxat că aș face cauză comună cu străini în contra țarei mele. Și pela urechile mele au suflat multe și felurite, însă nici n'am putut, nici n'a trebuit să fac mai altfel decum am făcut.

Scrieți că sunteți decis a demisiona din postul de rector. Să nu o faci, căci în loc de bine vei face rău bisericii; vei face a cădea educația clerului pe mâna vreunui nebun sau stricat. Păstrează bunele relațiuni cu părintele mitropolitul. Fiindcă l-ai cântat când eră slab, acum când este tare trebuie să fi foarte prudent cu el. Servindu-l cu sinceritate și purtându-te cu el cu politeță și delicateță vei reeși în multe

prin el. Altmintrelea ți-l vei face dușman neîmblânzit. El este cam nemulțumit, pentru că la un cuvânt ce ai spus în mitropolie, ai zis: Binecuvintează, Preasfințite *Părinte*, în loc de *Stăpâne*. Mi-a spus că ți-a făcut bine, ți-a dat mitră etc. și nu-l iubești nici cinstești precum se cade.

Aceste ți le scriu numai pentru știința Sfinției Tale, ca să știi cum să economisești trebile, fără a spune ceva cuiva. Deasemenea, toate câte am scris mai sus, nu te autorizez a le da publicității, ci numai pentru știința proprie, fiindcă te iubesc. Lasă să se manifesteze lucrurile singure de sine.

Să dai Preasfințitului Filaret scrisoarea aci alăturată ¹⁾.

Dorind a Vă vedea sunt ca todeauna al Sfinției Voastre
Părinte sufletesc și amic
Melchisedec ²⁾.

III.

Iași-Socola, 1865 Octomvrie 11.

Preasfințite Părinte,

Am citit cu viu interes scrisoarea Preasfinției Voastre din Iunie trecut. Convin cu plăcere la menajamentul ce ai crezut de necese a face guvernului în cestiunea numirei directe a mitropoliților și episcopilor. Cu toate aceste, considerând alte circumstanțe, mă tem că acest menajament să nu devină infructuos atât pentru Preasfinția Voastră cât și pentru biserică. Din o dilemă tristă, ai trecut la o alta tot așa de strâmtorătoare și periculoasă, și numai niște circumstanțe extraordinare foarte favorabile vă vor permite a o delătura fără eșec. Poate că mă înșel în privirile mele, dar oricum ar fi, pozițiunea vă este foarte dificilă, și speranța de mai bine este restrânsă numai în Dumnezeu, carele nu lasă pe ai săi până în finit.

Relațiile mele cu mitropolia continuă a fi aceleași, deși au balansat la ocaziunea recomandării mele din nou, dar totuși se făcù. Din parte-mi, voi pune toate silințele ca să nu provină dela mine rumperea acordului cu dânsa.

Pentru formalitatea instalării Preasfinției Voastre am fost însemnat eu a veni; dar mai multe circumstanțe o au întârziat din ce în ce mai mult. Acum mitropolitul este în eparhie, vom vedea ce va mai zice la întoarcere.

Din o scrisoare ce am primit ieri din București dela un prieten, guvernul se gândește a vă trimite o comisie acolo nu știu pentru ce și cum, dar nu cu vreo bună intențiune.

¹⁾ Scrisoarea aceia s'a pierdut.

²⁾ Scrisoarea aceasta a fost publicată de d-l Calinderu în *Discurs de recepțiune*, pag. 79-82. Am reprodus-o aici spre a fi alătura de precedentă, al cărei răspuns este.

Vă previn să fiți gata. Chiriarhia motivată de minister îmi cere istoricul m-rei și a seminarului Socola. Eu nu am găsit acte în cancelaria și arhiva seminarului, de pe care aș putea culege științele necesare. Vă rog pe Preasfinția Voastră să-mi comunicați ce știți despre acest stabiliment.

Cursurile nu sunt începute încă în seminar din cauza reparaturilor date în antrepriză abia pela finele luni trecute. Abia dela 15 a curentei de vom putea începe.

Dorindu-vă sănătate și zile senine, sunt

Al Preasfinției Voastre

devotat în Domnul fiu

Arhimandrit Climent

P. S. Mitropolitul se simte ofensat, că nu ați venit la Iași spre a-l felicita.

IV.

1865 Aprilie 8, Iași.

Cristos a înviat, Preasfințite!

Profitând de venirea părintelui Agatanghel ¹⁾ la Iași am socotit sigur ocazion ²⁾ a vă adresa aceste puține linii.

Crezând că cunoașteți bine, că România și-a pierdut drumul, și rătăcirea ei provocând necesitatea de mentori sau doctori cași altădată, apoi, pentruca nu cumva rătăcirea de apoi să fie mai rea decât cea dintâi, vin a vă preveni și a vă aduce aminte, că bolnavul ce tănuște boala de către doctori, rămâne nevindecat. Detaliuri vă aduce părintele Agatanghel.

¹⁾ Călugăr nestatornic și aventurar, Agatanghel și-a petrecut toată vieța umblând din loc în loc. De fel din Piatra-Neamț, dintr'o familie de negustori numită Guțu, a făcut cinci clase de seminar la Socola, apoi s'a călugărit. S'a dus după aceia la Sfântul Munte, unde s'a însărcinat să umble cu pantacuză spre a strânge fonduri pentru zidirea mănăstirei Prodromul. În 1858 îl găsim semnat în *Apelul călugărilor români din Sfântul Munte*, tipărit la începutul cărței intitulată „*Conversațiuni morale dintre un tânăr și o floare*“ de un anonim. Pe la începutul domniei lui Cuza, s'a întors în țară cu o însemnată sumă de bani, căci după învoiala ce avusese, din venitul pantacuzei a dat mănăstirei două părți, oprind pentru sine una. Ducându-se la Buzău, episcopul Dionisie Romanò l-a făcut diacon și econom la episcopie. N'a stat mult aici, căci urzind o intrigă contra episcopului, acesta l-a îndepărtat. Se duce la Socola, unde e primit tot ca diacon și econom. Neplăcându-i sarcina ce avea la Socola, puțin timp după înființarea episcopiei Dunărei-de-jos, vine la Melchisedec, care l-a făcut preot și l-a numit revizor eclesiastic. Prin 1876, aflându-se că la o cercetare, ce făcuse unui preot dat judecăței, ar fi fost mituit cu două scoarțe, Melchisedec l-a destituit imediat și numai după multe rugăminți l-a numit preot de regiment tot în Ismail. În această calitate, a luat parte la resbelul din 1877, fiind omul de încredere al generalului Cernat. La câțiva ani după resbel, a murit în Craiova.

²⁾ Franțuzism în loc de ocazie sau ocaziune.

Dorindu-vă dela îndurătorul Dumnezeu fericire și bună sporire în sfânta și noua pozițiune, sunt

Al Preasfinției Voastre

în Cristos Iisus sincer frate și amic

Filaret Stavropoleos.

P. S. Contați pe Preasfinții Sevastias și Dioclias.

V.

1865 Aprilie 8, Iași.

Cristos a înviat, Preasfințite!

Profit de ocazia venirii pela Iași a părinților arhimandritului Veniamin Arhipescu¹⁾ și ierodiaconului Agatanghel și vă felicitez de sfintele sărbători a Invierei Domnului de a le petrece cu sănătate și liniște întru mulți ani încoronați prin un sfârșit plăcut Domnului.

Din parte-mi, vă anunț că sunt bine trupește, dar sufletește amar necăjit, privind cu ochii ruinarea bisericii lui Cristos și care cu atâta este mai dureroasă, cu cât ruina nu vine de aiurea, ci chiar dela fii săi....

Preasfințite! Fi-vom noi oare atât de slabi, ca să înnădușim în piepturile noastre, sau să zicem cu nepăsare *amin* și la ultima lovitură ce s'a pregătit a da bisericii? Să nu fie nici o persoană din cler cu curajul lui Ilie oare, de a lua inițiativa și împrejurul căruia să ne grupăm nu zic cu toții, căci o fracție sunt de opiniile timpului și cari numai pe asemenea căi pot reuși, dar tot cei cu cât de mic fond de știință și religie vor refuză orce ademenire și vor avea mai de onoare suferințele pentru apărarea cauzei sfinte. Dumnezeu să ne lumineze și să ne întărească, ca să ne putem împlini datoriile ce ne privesc, măcar în cazul acesta.

Primiți, Preasfințite Părinte, frățeasca îmbrățișare.

Isaia Dioclias

VI.

Buzău, 1866 Noemvrie 28.

Iubite în Cristos frate!

În România au fost scaunele episcopoești vacante mai multe zeci de ani și tocmai după 48 s'a constituit biserica, puindu-se mitropolit și episcopi la toate scaunele, ce erau vacante în această țară, la începutul domniei lui Știrbei. Eu atunci mă aflam arhimandrit, și după închiderea seminarului mitropoliei, la care mă aflam director, urmată la 48, mă ocupam cu tipărirea a felurite cărți religioase, cum și redactarea unui

¹⁾ Directorul Seminarului din Ismail între anii 1864—1868.

jurnal bisericesc. Văzând atunci biserica constituită, am zis în sine-mi: Mărire Ție, Doamne: Biserica română a încetat a fi văduvă de păstori săi; ei vor lucra și eu voi publica faptele lor cele bune, lucrând împreună la întărirea credinței și moralizarea și luminarea poporului. Dar n'a trecut mult și am pierdut toate aceste frumoase iluzii. Nu numai că nu eram încurajat și sprijinit de șefii bisericeii, ci din contra persecutat, și biserica prin neîngrijirea și apatia lor a căzut acolo unde se vede. Este adevărat, că unii din ei au strâns bani mulți, dar ce le-a folosit!

Iartă-mi aceste reflexiuni provocate de o epistolă, ce am primit-o dela părintele mitropolit din București, prin care ne arată că fiind membri de drept ai Sinodului, să ne unim în București pentru regularea afacerilor bisericeii. Nu știu care Sinod înțelege Preasfinția Sa: Sinodul format de Cuza? Dar la acesta nu ne vedem chemați prin vreo punere la cale a guvernului actual. Dacă este Sinodul episcopilor în cuprinsul canoanelor, aceasta trebuie să o facă dela cel dintâi an după suirea sa pe scaunul bisericeii, iar nu acum, după ce a ajuns cuțitul la os. Acum mi se pare prea târziu, cu toate acestea mai bine târziu decât niciodată. Deși prin depeșa Frăției Voastre îmi arătați că nu puteți veni în București din lipsa mijloacelor, pe care și eu o simt poate mai mult decât alții dar ca să nu-i dăm dreptul să zică, cum a mai zis «că n'am cu cine lucra», sunt de idee să ne adunăm în București, mai ales că este cestiunea Senatului și ce este mai mult a bugetelor, cari pecăt știu o să se reducă foarte. De veți veni, vom merge împreună, vom ședeă împreună, vei aveă toată comoditatea la mine. Sper că nu te va costă ca în iarna trecută. Am încăperi destule. De nu veți veni, eu de sărbători sunt silit să plec, căci acum e calea foarte grea și Crăciunul se apropie.

Permiteți-mi să vin la o cestic de alt interes. Asupra mea a rămas la mezat niște cărți, cari spre a le puteă desface le-am redus prețul la mai mult de jumătate. Vă trimet vreo câteva liste; faceți a se recomandă și la trebuință scrieți-mi, ce sumă să vă trimit. Mă veți îndatoră foarte mult ajutându-mă în această cestic.

Primiți salutările mele.

Al Vostru în Cristos frate
Dionisie Buzău

¹⁾ Dionisie Romanò, distins episcop de Buzău între anii 1865—1873¹⁾. Vieța lui plină de peripeții a descris-o Melchisedec într'un studiu frumos publicat în *Analele Academiei*²⁾. Innainte de a fi episcop, Dionisie a fost și superior la m-rea Neamțului, fiind pus de guvern contra voinței mitropolitului și chiar a călugărilor dela acea m-re. Din această cauză,

¹⁾ Intre 1859—1864 fusese locotenent la aceiași episcopie.

²⁾ Seria II, Tom. IV.

VII.

1866 Decembrie 9, Ismail.

Preasfințite Stăpâne!

Epistola Preasfinției Voastre dela 28 Noemvrie am primit-o la 8 Decembrie, adică după 10 zile. Tot atunci am primit și o epistolă dela părintele mitropolit din Iași cu o copie de pe adresa părintelui mitropolit din București, prin carea exprimă dorința sa de a ne întruni în București, ca membri de drit ai Senatului, spre a ne consfătuși și a conlucra în interesele bisericeii, fiind o mare urgență. Cred că tot așa a fi scris și Preasfinției Voastre, pomenind de *Senat*, iar nu de *Sinod* și poate că copistul din greșală va fi scris *Sinod* în loc de *Senat*. Eu am răspuns părintelui mitropolit, că din lipsa mijloacelor nu pot să mă duc la București; dar, după sfintele sărbători, voi face toate chipurile a mă duce acolo măcar pe un scurt timp. Atunci ne vom vedea cu ajutorul lui Dumnezeu. Vă foarte mulțumesc pentru amicala propunere de ospitalitate; primesc cu toată recunoștința, dar vă rog să mă înștiințați, unde anume sunt casele Preasfinției Voastre, ca să pot nimeri.

Listele de cărți le-am comunicat protoereilor de județe, ca să le facă cunoscute celorce vor avea trebuință de asemenea cărți bisericești și rezultatul vi se va comunica.

În scurta sa egumenie de un an și câteva luni—1855 și 1856—, i s'au făcut multe neajunsuri. Deoarece Melchisedec în studiul său nu menționează niciunul din ele, dăm aici câteva povestite de un călugăr bătrân, martor al acelor timpuri. Odată la hramul m-rei, când eră obiceiul să vie multi vizitatori, Dionisie a invitat și pe arhiereul Calinic Miclescu, superiorul m-rei Slatina, și pentru primirea lui dedese ordin câtorva călugări, ca imediat ce-l vor observă venind, să tragă clopotele. Partida din m-re însă, care ură pe Dionisie, a luat măsuri să nu i se îplinească ordinul. Calinic vine astfel pe neștiute și nu i se face nicio primire. Dionisie nici n'a fost incunostiințat măcar de venirea lui. Iubitorul de pompă Calinic, a-dănc indignat de această lipsă de atențiune, s'a suit în trăsură și a plecat spre Slatina, cu gând de răzbanare. Intre acestea, Dionisie aflând întâmplarea dela un vizitator se sue numaidecât în trăsura m-rei împreună cu amicul său Teodor Codrescu, ce eră vizitator, și se ieau în goana cailor pe urma lui Calinic. Trăsura arhiereului e ajunsă abia după o jumătate de oră, când Teodor Codrescu se repede spre Calinic cu pălăria în mână și-l roagă se revie la sentimente mai bune, convingându-l de nevinovăția lui Dionisie. Astfel Calinic a putut fi înduplecat să se întoarcă la m-re.

Dionisie, ca iubitor de documente și de cărți vechi, vizită des celelalte m-ri din Moldova. Din cauza aceasta, vrăjmașii săi dela Neamț l-au reclamat de multe ori mitropoliei, arătând că lipsește prea mult din m-re și între altele acuzându-l că trăește în relațiuni cu maica Eugenia Negri—sora lui Costache Negri—econoama dela Vărativ, devenită mai târziu superioara aceleiași m-ri. Reclamația călugărilor cercetată de directorul mitropoliei, arhimandritul Varahiil, călugăr tot dela Neamțul și făcută tocmai în ziua când Dionisie se afla la Vărativ, a avut de rezultat destituirea lui Dionisie din superioria Neamțului.

Rog pe Dumnezeu, ca să vă păstreze în pace și sănătate,
și am onoare a fi ca todeauna

Al Preasfinției Voastre
frate și servitor
Melchisedec

VIII.

1866 Decembrie 28, Buzău

Iubite în Cristos frate!

Am primit dela amicii noștri din București scrisori, prin cari mă anunță, că urmează cât mai fără zăbavă, ca să ne unim în București, atât în privința stabilității ridicată în Senat chiar de Conte Rosetti și alții, cum și în privința bugetului, care s'a redus foarte în loc a se îmbunătăți.

Eu, precum v'am promis, v'aștept la mine acasă și spre a vă orienta vă fac cunoscut. Casa se află în Comisia de Negru, mahalaua Măntuleasa, str. Popa Soare No. 7, de nu mă veți găsi în Buzău.

Felicitându-vă pentru sfintele sărbători și așteptându-vă cu plăcere mă însemnez,

Al Preasfinției Voastre în Cristos frate
Dionisie Buzău

IX.

Ismail, 1866 Decembrie 9.

Cucoane Mihalache!

Nu v'am răspuns la scrisorile cu cari m'ați onorat în cestiunile știute¹⁾, din cauză că fiind eu hotărât a merge la Iași, credeam că ne vom întâlni la Huși sau la Iași și vom vorbi personal. Dar întâmplarea a adus că, când am mers la Iași, d-voastră plecaseți la București. Cum s'au petrecut lucrurile vă voi spune la întâlnirea noastră în București, unde sper să vin măcar pe puțin timp, după sărbători, căci lipsa de mijloace la carea sunt redus, nu-mi permite a petrece în București mai mult timp, cheltuind totodată și cu ținerea episcopiei în cea mai mare parte. Reducerile făcute în bugetele acestor casse din an în an au ajuns la extremitate.

¹⁾ E vorba de lupte electorale pentru alegerea de deputați. Cogălniceanu scrisese în cestia aceasta lui Melchisedec două scrisori una după alta.

Crezând că bugetele pe anul viitor se vor vota în curând, am crezut oportun să vă fac amintire pentru niște biserici din această parte de țară, cari până acum s'au lăsat cu totul în părăsire și sunt sortite ruinării și pustiirii. Aceste biserici sunt: 1) Biserica cu hramul *Immălțarea sfintei Cruci* din cetate, ce a fost geamie turcească și s'a prefăcut de Ruși în biserică creștinească și eră catedrala fortăreței. Ea sub Ruși se întreține de guvern ca un monument istoric. Astăzi ea este părăsită cu totul și expusă a fi jefuită de hoții de peste Dunăre, care în toamna aceasta s'au și încercat a o prăda bătând cumplit pe un soldat bătrân ce trăește în ogradă; acesta însă după bătae a reușit a da alarma prin sunarea clopotului și a scăpat biserica. 2) Biserica *S-tul Nicolae*, 3) Biserica *Adormirei*, de asemenea în localul foastei fortărețe. Aceste două din urmă au fost metoace ale mănăstirilor foaste închinat cari le și întreține, dând de fiecare câte 200 galbeni anual, dar după secularizare, ele au fost lăsate în părăsire. 4) Biserica din fortăreața Chiliei, întreținută de guvernul rusesc până la anexare, iar de atunci iarăși lăsată îndeistov părăsire. N'ar trebui să se șteargă cu totul suvenirul acestor fortărețe, până și prin nimicirea bisericilor, ce au rămas întregi după nimicirea acelor fortărețe. Chiar zidurile ce au rămas nestricate de Ruși, ar fi fost mult mai bine, dacă nu se lăsau la pustiire și ruinare.

Eu am scris pentru aceste biserici ministerului de culte, cu propunere de a nu le lăsa la pustiire și a asemna ceva pentru întreținerea lor prin buget. Pentru economie, eu am propus numai un cleric pentru tustrele bisericile din fortăreața Ismailului, care să servească în ele pe rând, așa ca și locuitorii din cetate să nu se lipsiți de serviciul religios, și todeodată bisericile să nu se ruineze. Știind însă că ministerul de culte s'a deprins a nu respecta acest fel de trebuințe, precât de religioase preatât naționale, am socotit să mă adresez către d-voastră, aducându-mi aminte, că într'o convorbire ce am avut cu d-voastră, m'ați întrebat de acele biserici, și ați recunoscut, că Statul este dator a le întreține. Alăturându-vă aici o copie de pe adresa ce am scris ministerului în această cestie, cu un proiect de ajutor ce am crezut putincios a se face acelor biserici, vă rog ca în interesul demnităței noastre naționale, să protejați aceste sfinte locașuri, când va fi în desbatere bugetul cultului nostru.

Rugând pe Dumnezeu de a vă păstra în deplină sănătate, și felicitându-vă cu sfintele sărbători și cu anul nou ce se apropie, am onoare a fi ca todeauna.

Al Domniei Voastre părinte în Domnul și plecat servitor

Melchisedec

Ismail 1866, Iunie 8

Preasfințite Părinte!

Epistola Preasfinției Voastre din 1 Iunie, am primit-o astăzi 8 Iunie, odată cu a părintelui mitropolitului. Observările la proiectul știut, cerute de părintele mitropolit, i le-am expediat chiar astăzi. Dar este întrebarea: rezulta-vă oare vreun bine? În toată întâmplarea, biserica nu trebuie să tacă. Oamenii acțiunii de astăzi ne învinovăteau c'am lăsat pe guvernul trecut să așerbeze biserica. Dar dumnealor, când sunt la putere, decem merg tot pe urma Cuzei în ceiace privește biserica? Și oare și acum tot noi suntem *hoții de păgubași*! Numai Dumnezeu prin căile sale providențiale poate 'ndreptă lucrurile noastre bisericesti. Ce putem face noi, când suntem legați de mâini și de picioare, și ne duc alții uude vor ei, deși nu vrem noi. Sunt mâhnit până 'n suflet de soarta trebilor noastre bisericesti, precum și de sărăcia, în care ne-au aruncat împrejurările noastre politice, și care se vede că pe ce merge are să sporească.

Proiectul d-lui Rosetti pentru desființarea seminariilor, l-am citit și l-am găsit vrednic de d-l Rosetti. Dela ministerul d-sale, biserica trebuie să se aștepte la multe deasemenea pozne. Ceiace este de haz în acel proiect mocalit, este motivul pentru care d-lui propune reducerea seminariilor numai la unul, în Iași—*consolidarea unirei politice a principatelor*. Când vor fi siliți părinții să-și ducă copiii și să-i aducă dela o margine a țării la cealaltă, oare vor binecuvântă unirea? Când bisericile țării vor rămâne fără preoți, oare Românii vor binecuvântă unirea, care le dă numai un seminar?—findcă după d-l Rosetti, existența mai multor seminarii slăbește unirea noastră politică! Or d-l Rosetti a pierdut mintea sănătoasă, or voește a-și bate joc de religie și de biserică sub frumoase pretexte politice. Această manieră o aveă și Cuza, dar tot n'a mers până acolo cu șicanele contra clerului. Se vede, că d-l Rosetti vrea să realizeze sfaturile ce da în 1864 d-l Boliac guvernului într'un articol din „*Trompeta*“ de a lăsa clerul în ignoranță, căci luminându-l îl face periculos! Oamenii extremi se întâlnesc în extremitățile lor, deși s'ar părea opuși între sine. Cât rău a făcut și fac și vor face țării acești patrioți exaltați și falși n'a putut să facă nici un inimic de afară.

Datoria veche, comoară nesfârșită, zice proverbul. Vă rog să nu vă supărați, că nu v'am răspuns încă cei opt napoleoni, cu care m'ați împrumutat. La cea întâi întâlnire a noastră, voiui împlini datoria mea. Și acum ca todeauna, am onoare a fi

Al Preasfinției Voastre frate mai mic și supus sevitor

Melchisedec

¹⁾ Această scrisoare către episcopul Dionisie Romanò mi-a fost comunicată de d-l P. Gârboviceanu, Administratorul Cassei Bisericeii.

1868 Iuliu 20, Ismail

Mult stimabile Domnule Brătienne,

Iau îndrăzneala a vă recomandă doi respectabili monahi români: Cuvioșiile lor ieromonahii Nifon și Nectarie, amândoi respectabili atât pentru vieța lor de model între călugări cât și pentru că ei sunt fondatorii din temelie ai unei mănăstiri române la muntele Aton, care în adevăr este obiect de laudă și de onoare națiunii române printre celelalte naționalități ortodoxe, care toate sunt acolo reprezentate prin consângenii lor monahi.

Numele lor cel bun și vieța lor lăudabilă a deșteptat invidia în oarecari membri ai monahismului grecesc și se cearcă a îngreuiă pozițiunea monahilor români intrigând la patriarhie, spre a nu lăsa pe acești Români să se bucure de drepturile, de cari se bucură toate celelalte mănăstiri neromâne. Mănăstirea aceasta română este zidită într'un loc stâncos, unde nu este loc de hrană, de aceia părinții spre ași procura hrana zilnică au fost nevoiți de și-au cumpărat o bucată de loc pe insula Taso, cale de 4 oare dela Aton, unde și-au plântat măslini și seamănă păpușoi. Deși în acea insulă sunt mai multe asemenea posesiuni de ale mănăstirilor dela Aton neîmprotivite și neseparate de nime, călugărilor români, după o stăpânire pașnică acum de mai mulți ani și după ce au făcut mari cheltuele cu deschiderea unui liman acolo și cu o bisericuță în care se face serviciul divin în limba română, deodată, în vara aceasta, le veni ordin dela patriarhie să vândă acel loc și să se ridice de acolo.

Ei vă vor spune pe larg toată istoria. Eu vă rog să luați această afacere ca o cestiune națională, ca o nedreptate ce se face numelui de Român de intrigi meschine în imperiul unde toate naționalitățile din lume sunt protejate și îndrituite a se bucura de toate avantajele ce dau legile comune. Un ordin al domniei voastre către Agenția noastră din Constantinopole de a apăra pe monahii români de orice nedreptate și a-le procura ajutorul de a posedă în neturburare pământul cumpărat de ei după legi și a-i lăsa să-l lucre cu monahii din mănăstire, pentru a căror trebuință s'a cumpărat: — iată rugămintea lor și a mea către d-voastră.

A doua rugăminte pentru dâșii vă fac, ca să le înlesniți realizarea dorinței lor de a vedea pe Măria Sa Domnitorul, căci ei acum întâia oară vin în țară dela întronarea Măriei Sale și doresc foarte a i se prezintă spre a-i depune devotamentul lor. Și cred că și Măria Sa va avea plăcere a cu-

noaște pe rugătorii săi români din muntele Atonului și din insula Taso.

Am onoare a fi al Domniei Voastre...

Melchisedec.

XII.

1867 Noemvrie 22, Buzău.

Iubite în Cristos frate!

V'am recomandat pe un tânăr, care terminând în acest seminar, după concursul care a dat, s'a rânduit profesor la Chilia. Având în privire vârsta lui și trebuința de a avea un conducător în societate v'am rugat să-l luați sub protecția voastră, fiind sigur că o mlădiță tânără fără sprijinul cuivâ poate prea lesne a cădea la suflările pasiunilor.

Astăzi am primit o adresă a părintelui mitropolit al României, însoțită de o circulară a patriarcului de Constantinopole, trimisă în copie de către Preasfinția Sa în limba grecească. Nu vrea să iasă din comoditatea sa obișnuită sau ce nume vrei să-i dai, căci în regulă eră ca pe lângă originalul grecesc trebuia să fie și traducția românească, fiindcă numai la mitropolie se plătește un corespondent cu Constantinopolul, să i-o iertăm însă și aceasta, precum iertăm multe altele.

Primește o broșură ce a edat-o fratele Evantias¹⁾ spre răspuns la comunicarea ce i-a făcut mitropolitul despre deciziunea Sinodului. Îți trimet și un jurnal al vestitului Valentinianu²⁾; aș dori ca să-mi comunici impresiunile ce toate acestea îți vor face.

Dorind să vii sănătos mă însemnez,

Al Preasfinției voastre

Dionisie Buzău

XIII.

Ismail, Decemvrie 1867.

Preasfințite Părinte și frate!

Am avut onoare a primi epistolele ce mi-ați adresat atât cea dela 19 cât și dela 22 Noemvrie; aceasta din urmă am primit-o tocmai la 18 Decemvrie.

¹⁾ Arhiereul Ioanichie Evantias, fost egumen la Craiova și apoi la Câmpulung și câțva timp vicar al mitropoliei. E autor al cărții «*Scurtă explicație despre biserică, slujba bisericască și despre mistere*». București 1855. În certurile religioase din timpul lui Cuza, a fost cu Scribăneștii.

²⁾ *Constituționalul* ce apărea în București în 1865—66.

Băiatul ce mi-ați recomandat prin epistola dintâi a venit la Ismail; l-am găzduit la episcopie; a treia zi s'a dus la Chilia unde eră destinat; atârnă dela capacitatea și moralitatea lui de a-și formă cariera în lume. Eu l-am sfătuit să se însoare, să se facă diacon și apoi preot. Nu știu ce va face.

Despre circulara grecească m'a înștiințat părintele Ghenadie dela București, și propunea ca să ne grăbim cu toți a alergă la București. Eu însă n'am văzut nimic de felul acesta, nici mi-a comunicat cinevă formal, și chiar de mi s'ar comunică, nicidecum nu m'ași grăbi, fiindcă nicidecum nu mă îngrijesc asemenea circulări, cari pentru mine n'au nici o valoare. Cestia stă aiurea, nu în circulara grecească.

Broșura părintelui Evantias o cunosc și o citisem de mai nainte, fiind trimisă și pe aici de frații Scribani. Evantias se apără ca orice condamnat; dar cestia principală este: pentrucă părintele mitropolit l-a provocat a scrie contra deciziei Sinodului? Pentrucă guvernul, care a convocat Sinodul nu aprobă nici desaprobă lucrările Sinodului? Iată izvorul de unde își adapă speranțele și părintele Evantias și confrății săi Scribani. Adunările viitoare poate vor curmă cestiunea. În tot cazul, nu cred că pretențiunile străine se vor satisface pe conta drepturilor naționale.

După sărbători, o să ne vedem în București dacă vor fi zile.

Melchisedec

XIV.

București, 1868 Decemvrie 26.

Innalt Preasfințite Stăpâne,¹⁾

Mai întâi vă felicit cu sfintele sărbători și cu anul nou ce vine și rog pe Dumnezeu ca să vă păzească întru sănătate și mulțumire sufletească la mulți ani spre a conduce turma spirituală pe calea mântuirii timporale și eterne.

Vă înștiințez totodată, că guvernul a dat în Senat un proiect de lege pentru alegerea episcopilor. Vă trimet un exemplar de pe acel proiect, crezând că vă interesați a luă noțiuni de el.

Părintele mitropolitul Ungrovlahiei dorește și este de socotință, ca să veniți după sărbători la București, căci acum cu deosebire crede necesară prezența tuturor în București. Despre acest proiect se vede și acum cași în trecut două partizi. Guvernul și minoritățile din Cameră și Senat susțin, că episcopii și mitropoliții actuali să rămână la locurile lor și alegerea să se facă numai pentru scaunele vacante. Majoritățile se inspiră de aiurea, unde se pretinde că toți trebuie să se aleagă. Rezultatul luptei poate să se închee tot cu amâ-

¹⁾ Scrisoare adresată mitropolitului Moldovei.

nare cași până acum și să se dea dreptate măsurii luate de Cuza-Vodă de a numi pe episcopi, căci și atunci partidele nu se învoiau a face lege și a alege pe episcopi. Fiecare partid trăgea în partea sa și Domnul a deschis altă cale.

Dorind a ne vedea în București, cel puțin după sfințele sărbători, am onoare a fi

Al Preasfinției Voaste frate mai mic
în Domnul și plecat servitor
Melchisedec

P. S. In ziua Nașterii lui Cristos am fost la mitropolie. A fost și M. Sa tot acolo; au fost invitate și Corpurile. Mitropolitul n'a fost la biserică fiind bolnav. Ceiace mi-a făcut o impresie rea, a fost că deși se aflau în biserică mai mulți arhieriei, niciunul n'a liturgisit. Aici a pierdut clerul gustul și datoria către biserică.

XV.

Innalt Preasfinția Voastră!

In prea stimata-vă epistolă din 23 Decemvrie a. t., mi-ați amintit ca pentru Escelița Sa, Domnul V. A. Ureche, ministru de culte, să trinet au nemijlocit Esceliței Sale, au sub adresa Preasfinției Voastre, câte un exemplar de «*Psal-tichia bisericească cu note liniare*» și de «*Rânduiala pentru prepărarea și sântirea mirului*».

Necutezând a mă adresă deadreptul către Escelița Sa d-l ministru, trimet alăturaea amintitele exemplare și vă rog ca să binevoiți Preasfinția Voastră a-le prezintă Esceliței Sale cu respicământul de stimă și venerațiune deplină din partea umilinței mele.

In precuvântarea la «*Rânduiala s-tului mir*», am spus pe scurt starea lucrului și considerentele canonice și practice relative la obiectul respectiv, la carele mai adaog aici, cum că cu privire la pozițiunea autocefală a bisericii ortodoxe din regatul României e un postulat nedisputabile, ca s-tul Sinod să se decidă pentru sântirea mirului spre a nu mai fi necesitat de a cerși s-tul mir la s-ta patriarhie constantinopolitană.

Binevoiți, Preasfințiți, și cu astă ocaziune, a primi asecurarea respectului deplin, de carele e însuflețit

Al Preasfinției Voastre voitorul de bine
în Cristos frate

Roman, 1882 Ianuarie 9

Domnule Ministru,

Știind interesul ce purtați pentru cântările noastre bisericești și pentru cestiunea sfântului mir, am rugat pe mitropolitul Bucovinei să vă trimită câte un exemplar din opera sa de cântări bisericești puse pe note liniare și altul din broșura sa despre sfințirea mirului. Mitropolitul prin scrisoarea sa spune, că n'a îndrăznit să vi le trimeată deadreptul, ci vi le trimete prin mine. Eu deci vi le trimet odată cu această scrisoare și vă rog,

1) Pentru cântările bisericești, să stăruiiți ca să se sancționeze regulamentul votat de Sinod, ca să se poată săvârși îmbunătățirile cerute prin el pentru cântarea noastră bisericească. Progresul în această ramură trebuie să meargă treptat. În proiect sunt prevăzute toate principiile, după care are a se progresa în această ramură. Veți lăsa un nume frumos în biserica națională, dacă veți face ca să se îmbunătățească cântul bisericesc în sensul regulamentului votat. Nu ascultați pe oameni neexperienți sau retrograzi, cari v'ar face alte propuneri.

2) Pentru sfântul mir este timpul a se lua măsuri pentru prepararea lui. În exemplarul ce vă trimete mitropolitul, este o prefață făcută anume pentru Domnia Voastră, fiindcă alte exemplare nu o au. În ea se tratează partea canonică și așa zicând cea politico-bisericească, ce este legată cu această cestiune. La facerea sfântului mir trebuiesc luate măsuri foarte serioase, și trebuiesc oameni foarte competenți și experimentați, ca să nu se compromită acest act prin neștiință și să devenim ridicoli. De aceia lucrarea trebuie făcută pe tăcute și la trebuintă a cere lămuriri dela mitropolitul de Bucovina, carele deja are experiență. La fierberea mirului n'ar fi rău ca să se poștească pe mitropolitul¹⁾ Bucovinei a trimete pe arhimandritul Călinescu, rectorul seminarului, om inteligent și carele s'a ocupat cu toate detaliile acestei afaceri. Despre sfântul mir, ideia mea este a nu se divulga nimic prin presă, nici prefața, nici broșura mitropolitului Bucovinei. Acest mister însemnat al bisericeii nu trebuie a deveni obiect de tratări pasionate jurnalistice. Broșura se va putea tipări mai pe urmă cu înțelegerea mitropolitului Bucovinei, ca autor, și cu rectificările ce experiența mai minuțioasă va arăta trebuitoare. Trebuiește un chemic bun, și după adunarea materialului, sub privegherea lui, să se facă mai întâi o încercare în mică proporțiune, pentruca

¹⁾ Acuzativul după un verb pasiv, uzitat în Moldova.

să fie siguri de răușită, când va face actul cel mareț bisericesc al fierberei mirului. Despre sfântul mir nu trebuie a se face niciun zvon public, nici chiar în Sinod a se trata, ci trebuie procedat imediat la faptă, ca la un drept incontestabil al bisericei noastre. El trebuie a se efectua în săptămâna patimilor din anul acesta, căci el, după uzul bisericei, numai atunci se săvârșește.

Vă trimet și o copie din scrisoarea mitropolitului Silvestru. V'am mai trimes încă o scrisoare a lui, prin care el răspunde la întrebarea ce m'ați autorizat a-i face în cestiunea decorațiunei. Cred că timpul acum este propice. D-voastră știți mai bine. Eu voiu veni la București pela începutul lui Fevruar.

Al Domniei Voastre amic

Melchisedec

XVII.

1873 Iulie 31, Iași

Preasfințite,

Mai întâiu de toate doresc ca aceasta să vă afle sănătoși; noi suntem bine. Căldura și seceta până astăzi a fost în extreme, dar sănătatea nu ne-a părăsit încă. Eram decis ca în această vacanță să vin să vă văd, de nu mă împresurau pe de o parte frații mei și cumnații Scribani, iară pe de alta și cea mai principală de nu se răspândeà vestea, că în eparhia Preasfinției Voastre domnește de câtva timp holera, de care cred că de astă dată vom fi scutiți pre la Iași, căci de astăzi a început a bate dela Nord un vânt tare și rece, ceiace va purifică atmosfera.

Cred că ați citit broșura eșită la Iași «*Fărădelegea canonică*», edată de mitropolitul local, și care toată este îndreptată asupra Preasfinției Voastre, ca unul ce ați fi autorul principal și intenționat a atacului adus asupra-i prin cele urmate în Sinod respectiv de mitropolia din Iași. Vă înjură, vă declară de eretic, ca toți cei ce studiează în Rusia și cari cași Bulgarii țintesc a se desbină de biserica orientală. Isaia Teodorescu venind la Iași, și spunând mitropolitului că ați voi a veni să-l vizitați și să-i dați esplicările cuvenite, acesta strigă că nu va suferi prezența Preasfinției Voastre nici prin Iași, necum la metropolie, ca unul ce ați lovit și cu premeditare ați fi înjosit cele mai sacre drepturi ale țarei Moldovei, care mai conservă oarecare independență prin biserica sa, și pe care Preasfinția Voastră, secularul inimic al ei, mai întâiu prin concursul ce ați dat la secularizarea averilor bisericești, apoi prin înfinite alte lucrări, prin care ați abătut-o dela calea canonică, astăzi veniți a le ridică cu totul și a înjosì pe capul ei, carele

este todeodată și metropolitul Preasfinției Voastre, la gradul de a-l face episcop subordonat primatului din București. De aici răgnete și strigăte de sperjur, de dezertor și trădător al bisericii Moldovei, de fiu patricid al țării și infinite alte epitete ce dau pe față negrul venin al inimei ce-l exploatează contra Preasfinției Voastre. De aici cestiunea țării Moldovei pusă din nou pe tapet de separatiști, cari o agită cu multă furie, așteptând a se manifesta prin un nou 3 Aprilie, de astădată în favoarea bisericii și a țării. În giurul acestei cabale se înrolează, și cred că vor avea efect în Cameră, boerii separatiști, liberali discreditati de putere și persecutati V. V., iară metropolitul în capul lor, sună timpanul de alarmă.

Aceste am crezut necesar a vi le face cunoscute, și a vă preveni

Al Preasfinției Voastre fiu devotat.

G. *Erbiceanu*

P. S. Scriind acestea, mă încred înnaltei discrețiunii a P. S. Voastre, de care n'am fost lipsit niciodată.

XVIII.

1882 Septemvrie 20, Iași.

Preasfințite,

Doresc ca această epistolă să vă afle în perfectă sănătate și voe bună. Eu acum sunt bine, deși mai nainte am suferit mult de ureche.

Motivul ce mă face numai decât a vă scrie este împrejurarea că vlădica Ieremia cu episcopul Bobulescu ce se află actualmente pe aicea, șezând mai zilele trecute la masă la mine, între altele mi-a comunicat și următoarele: Intr'una din zile, conversând mitropolitul Naniescu cu vlădica Ieremia și căzând vorba despre jurnalul *Deșteptarea*, fără nici o rezervă, mitropolitul și-a dat pe față cugetul său respectiv de Preasfinția Voastră așa: Episcopul Melchisedec scrie și întreține jurnalul *Deșteptarea*, având de conducători pe frații Erbiceni și alții dela redacție. Iar aceasta o faceți în scop de a-l surpă și a-i lua scaunul metropolitan. La acestea zicându-i vlădica Ieremia, că Preasfinția Voastră, când v'ați instalat la Roman, într'un moment de satisfacțiune, ați fi ridicat mâinile la cer și ați fi zis: «Doamne, fă să mor aici și să nu mă mai strămut din această episcopie» metropolitul a replicat că acest sentiment al Preasfinției Voastre a fost numai o fățarie, căci el vă cunoaște foarte bine că ardeți în para focului de pofta scaunului metropolitan, și ca probă a citat faptul observat de dânsul, că adică: când s'a făcut alegerea lui la metropolie, ați asistat numai până la votul al 30-lea, și de aci înnainte,

văzând că prevalează voturile lui, n'ați mai putut ședeà în Adunare, ci părăsind ședința v'ați retras, apucându-vă damblaua la un picior! Ferice că atunci ați scăpat numai cu atâta! Eu n'am știință de nimic din toate acestea, vi le comunic însă spre a ști Preasfinția Voastră, de ce sentimente este cuprins metropolitul respectiv de P. S. Voastră. Cât despre noi, el ne urăște că ne-am certat cu Filoteiu, hoțul ce desbracă Sfântul Spiridon de moșiile ce i le-a donat Procopie Florescu, creștin pios, iar arhimandritul Filoteiu—hoț de frunte cum l'a apostrofat avocații la tribunalele din Iași. Eu cred că aceste le face de conivență cu nesățiosul de bani metropolit, carele a instalat la eparhia sa școala deprădărilor lui Nifon. *Tel maître, tel valet.* Păcătoșii nepocăiți în loc de a se rușină de oameni și a se înfricoșă de Dumnezeu pentru deprădările lor date pe față, s'au apucat de a calomniă pe alții, crezând că prin aceasta s'ar mai ușurà pozițiunea definitivă a compromiterii morale, a înjosirei demnităței metropolitane și a ovilirei sentimentului religios între oameni.

Al Preasfinției Voastre fiu devotat

G. Erbiceanu

XIX.

Roman, 1878 Fevruariu 5.

Sărut mâinile cu respect, Preasfințite Stăpâne,

Am primit cu bucurie scrisoarea ¹⁾ Preasfinției Voastre și prețuesc foarte mult înțeleptele consilii ce-mi dați asupra cazurilor neprevăzute. Vă asigur dar, că voiu urmà întocmai.

Cestiunea ce atingeți despre Basarabia, și pentru mine ca pentru orice inimă românească, este foarte dureroasă, deși pe aicea nu ni s'au ridicat speranțele [de] a se nimici retrocedarea; dar și în cazul afirmativ, n'avem ce să facem, fără numai a ne consolă cu lăsarea lucrurilor în mâna lui Dumnezeu, carele este supremul stăpân nu numai a țărilor, dar și a națiunilor și a lumii întregi. Fără voia lui nu se clătește nimic, și când se face ceva cu a sa știință și voe, este bine făcut.

Vă înștiințez despre părintele vlădica Isaia, că se află în starea sănătăței tot cum știți. El este într'o suferință și grija perpetuă dar variată și anume, starea sa fizică este în legătură și în raport direct cu schimbarea atmosferică. Când e vreme urâtă, ploioasă, și prea umedoasă, suferința și grija este pe o scară mai înaltă; când e vreme bună afară și cald, Preasfinția Sa este chiar bine. Speranța cu care este nutrit de a vedea în curând casa ridicată la s-ta episcopie cu eco-

¹⁾ Copia acelei scrisori nu se găsește în *Acta corespondențelor*, iar originalul a fost pierdut de P. S. Valerian.

nomiile vieții sale din trecut îl nutrește foarte mult și de multe ori îl face radios și chiar vesel. În ambele cazuri însă, slăbiciunile n'au mers niciodată până a-i întuneca sau învălui rațiunea. Puterea judecăței o are deplină; dar fiindcă slăbiciunea trupului și necazul ce simte din micșorarea câteodată a memoriei, el se îngrijește a nu greși în rezolvarea unor chestiuni mai serioase ce i se prezintă, și de aceea, la asemenea împrejurări, cere părerea persoanelor despre cari nu s'a îndoit niciodată. Cu asemenea rânduială, noi mergem nu numai regulat, dar și cu toată cuviința. Singura greutate este numai, că hirotoniile se săvârșesc cu ecdos la Iași. Iar despre celelalte, toată lumea are mulțumire și este împăcată.

Cu întreprinderea edificării caselor episcopale suntem înaintați și așteptăm numai luarea omătului spre a păși la treabă. Am calculat întreprinderea cu capitalul de care dispun și sper că cu ajutorul lui Dumnezeu și solicitările Preacuvioasei Paraschivei vom eși la rezultat. Am crezut însă, că având palatul episcopal, să avem și atenansele trebuitoare unui asemenea, și pentru reedificarea și repararea celor vechi nu avem fonduri, drept care am alergat la economii și am cerut ministerului să ne dea lemnul trebuitor din pădurile Statului pentru schelele și construcția acoperemântului caselor, ca din economia ce ni va rezulta de aceea, să restaurăm și atenansele. Am promis ministerului, că în urmă vom da schela și la reparația bisericei pe din afară ce i s'a propus, și ministerul a cerut devis pentru lemnul trebuitor, dar nu ne-a mai răspuns, și vine Martie, când nu se mai taie în păduri și aceea ne cam necăjește, pentru aceea am adresat o scrisoare d-lui I. Ionescu, deputat de aceea, ca să stăruie a ne veni rezultatul mai curând spre a putea profita la timp de confecționarea lemnului.

Dacă voiți a cunoaște mai intim afacerile noastre, interesați-vă a citi scrisoarea zisă dela d-l Ionescu și de veți avea loc și ocazie, binevoiți a lua parte la mijlocire.

Nu pot sfârși fără a vă comunica sentimentele mele nu numai de respect pentru I. P. S. mitropolit Iosif, dar și de iubire și adâncă venerațiune ce s'au înrădăcinat în inima mea pentru I. P. S. Sa, dela ocaziunea vizitei ce a făcut părintelui vlădica vreo două ceasuri, cât am stat cu I. P. S. Sa, când am avut ocazie să aduc istoricul vieții I. P. S. Sale și să observ ideile și sentimentele I. P. S. Sale și ca mare bisericăș și ca distins patriot. De aceste frumoase calități sunt captivat și-mi amintesc de I. P. S. Sa todeauna cu iubire și profund respect. Totodată sunt și recunoscător pentru oarecari consilii ce mi-a dat, când l-am petrecut la gară, și cari consilii și-au avut rezultatul propus cu destulă suficiență.

Când veți avea ocazie și veți găsi de cuviință, puteți a-l informa că-i păstrez multă recunoștință și sum fericit a mă

rugă lui Dumnezeu pentru sănătatea și prosperitatea I. P. S. Sale.

Vă mai adaog, că părintele vlădica Isaia, din cauza unor medicamente cu iod ce a luat, n'a putut veni de mult la biserică, dar astăzi la începerea triodului, Preasfinția Sa a asistat în biserică la tot serviciul bisericesc, dela începerea cântărilor până la fine.

Toate celelalte se află bine și timpul a început a ne aduce căldura și speranța [de] a scăpa de iarnă.

Al P. S. Voastre

Smerit frate și devotat servitor

Valerian Arhimandrit

XX.

Scrisoarea de mai jos trimisă lui Melchisedec de V. Mandinescu, directorul cancelariei episcopale, ne arată în câteva trăsături starea episcopiei de Ismail din ultimele zile de stăpânire românească a Basarabiei de Sud. De altminteri, mai întodeauna când Melchisedec lipseà de acolo, consulul rus făcea tot felul de șicane autorităților române bisericești.

1878 Iunie 6, Ismail.

Sărut mânilor Preasfințite Stăpâne!

Astăzi d-1 director al prefecturei locale mi-a spus, că Camerele s'au mai prelungit până la 15 a curenteii, prin urmare cred că aveți a mai sta în București și mai cu seamă că în împrejurările actuale puteți a vă informa acolo mai curând și mai sigur despre celece fiecare Român cu nerăbdare voește a ști.

Vă comunic și eu de aceea, că cu toții suntem bine și sănătoși. Grădina merge foarte bine: trandafirii altoiți au înflorit prea frumoși; erau numai buchete de flori, acum sunt spre sfârșite; trandafirii ordinari au avut atâta floare că nu a avut cine să-i culeagă. Fragii se coc, giorginele înfloresc și parte din flori.

În politică stăm rău: D-1 Romanencu¹⁾ face pe administrator și judecător: arestează, amendează și amenință cu bătae, când nu i s'ar plăti amenda decisă de el. Câteva cazuri recente au avut loc zilele acestea. Mi s'a spus însă, că s'a comunicat de administrație cazul la minister și că ar fi primit ordin de a constata cazurile și a trimite actele la București spre a lua măsurile cuvenite. Dea Dumnezeu să fie așa, căci

¹⁾ Consulul rus.

este prea trist văzând soldații ruși târând oamenii la consiliat și acolo decidând de celece se găsește cu cale.

Iată un caz privitor la noi: Protopopul Bour a spus părintelui Ieronim¹⁾ mai alaltăieri, că d-l Romanencu i-a zis, că observă, că prea puțin se citește acum rusește la liturgia XI-a²⁾ și că așteaptă venirea Preasfinției Voastre spre a-i face satisfacere și că nu se îndoește că aveți să-l satisfaceți, căci la dincontra va ordonă să se întinză în piața Soborului capela ostășască, spre a nu mai veni în biserică niciun Rus.

Am crezut de cuviință a vă comunica acestea.

Dorind a vă vedea reînturnat acasă sănătos, sunt

Al Preasfinției Voastre

supus serv

B. Mandinescu

XXI.

În următoarele două scrisori, ni se arată cu exemple concrete starea decăzută a bisericii și a rolului ei aproape șters în societatea românească de acum douăzeci și nouă de ani. Sunt pline de interesante observațiunile atât ale lui Melchisedec cât și ale deputatului I. Ionescu dela Brad. Fiecare cestiune atinsă în această corespondență formează în parte un serios obiect de meditațiune. Adevăratele cauze ale stărei decăzute de atunci a bisericii, stare continuată în parte și astăzi, le arată în deplină cunoștință Melchisedec, și îndreptarea stă în înlăturarea acelor cauze, nu în adoptarea noului curent, ce se tot afirmă și care tinde să facă din preot un simplu agent economic.

Brad, 6 Maiu 1880

Innalt Preasfințite Părinte

Mă cred dator a vă aduce la cunoștință câteva observări, ce am făcut asupra sătenilor, în mijlocul cărora trăesc și a căror bună stare mă interesează ca deputat al lor. Mă cred dator a vi le supune Preasfinției Voastre mai ales și ca unui om de știință și ca unuia ce aveți înnalta direcțiune asupra mersului religios și național al poporului.

¹⁾ Ieronim Ștefănescu, arhimandritul de scaun.

²⁾ În biserica catedrală din Ismail se săvârșea două liturghii: una pela ora IX și alta pela ora XI pentru popor. Prima se săvârșea în altarul de jos al bisericii, cealaltă în altarul din pod, unde cântă corul. Serviciul divin se făcea parte românește, parte slavonește. (Vezi scrierea *Episcopul Melchisedec* pag. 70—71.

Prima observare este, că de zece ani, decând trăesc între săteni, simțimântul lor religios merge scăzând. Biserica duminica a ajuns a nu mai fi frecventată de nimeni! Din contră, în satele locuite de catolici, observ că duminicile bisericile lor sunt pline de lume. Și la Prăjești, poporul așteaptă pe preot să vie să facă liturgia, pecând la Brad preotul ortodox săvârșește liturgia în biserica goală. Săteanul de religione catolică merge și astăzi la biserică, precum a mers todeauna și precum mergea mai nainte și săteanul ortodox.

Este un însemnat obiect de meditațiune în acest fapt. Aici este un neajuns, care trebuie numaidecât îndeplinit, până cât mai este timp de îndreptare. Aveți toată puterea în mână pentru a face îndreptarea aceasta.

Observ că aici preoți cei tineri nu sunt la înălțimea misiunii lor, nu au nici sentimentul religios care inspiră respectul, nici autoritatea morală care impune ascultarea și apoi sunt lipsiți de orice privighere. Nu știu ce va fi pe aiurea, dar pela noi pe aicea mai mult caută de ogoare decât de biserică și aud că cel dela Drăgești s'a băgat și în serviciul comunei, exercitând funcțiunea de perceptor comunal pentru trebile comunei!

A doua observare ce am făcut asupra săteanului este că odată cu scăderea simțimântului religios a început a scădea și simțimântul național. În sărbătorile Paștelui a venit la scrânciob la Brad multă lume și am văzut o mare schimbare în costumul național. Mai toate femeile române ortodoxe erau cu rochii, fuste și polce, numai femeile române catolice erau în costumul național românesc. Ungureanca să fie ea oare mai națională decât Româncea? Și cu toate acestea numai Românele catolice purtau costumul național, ale noastre—ortodoxele—odată cu părăsirea bisericeii au lepădat și costumul național și s'au îmbrăcat ca jupânele, ca jidancele cu obiecte manufacturale aduse din străinătate, pe când Doamna țarei cu toate cucoanele au venit în balul de astă iarnă dela București îmbrăcate ca țarancele cu haine făcute în țară.

În abandonarea costumului național văd abandonarea industriei naționale, văd abandonarea muncii naționale. Româncea munceă odinioară și se îmbracă și pe dânsa și pe copii săi cu pânza de cânipă, în și lână toarsă și țesută de dânsa. Astăzi se vede că a părăsit datina cea veche.

Pe aici pela noi preoții n'au lepădat încă potcapul, n'au luat încă pălăria cu cordele roșii și albastre ca cei dela București. Cu toate acestea am văzut un popă cu pălărie și intrând în casă și-a luat-o din cap de rușine. Cel puțin ar trebui să li se dea și câte o tichie, un fes negru cum au preoții catolici, cari luându-și pălăria din cap rămân cu capul acoperit. Și capul acoperit înseamnă mult la cine vrea să înțe-

leagă. Turcul nici în giamie nu-și iea fesul sau cialmaua din cap. Numai eu uitându-mi, mi-am luat fesul din cap dinaintea opinței și-am salutat opinca, cum veți vedeă în articolul ce am dat la *Albumul macedo-român* despre păstorii români din Tesalia. E lucru mare să stea cinevă cu capul acoperit, pentru cine vrea să știe.

Acum eu v'am a dus la cunoștință observațiunile mele, vă rog să mă iertați, mai ales că n'am intrat în expunerea cauzelor, nici arătarea mijloacelor de îndreptare. Să las pe toate acestea la înalta Preasfinției Voastre pătrundere și cumpănire, având deplina încredere în sentimentele religioase și naționale ce vă caracterizează, având deplină speranță că toate se vor îndreptă spre cel mai mare bine al poporului, și veți face ca eparhia Romanului să recunoască și să vă datorească restaurarea ei religioasă și națională.

Deunăzi, fiind la Roman, am venit să vă văd și nu v'am găsit; v'am lăsat a VII-a cărticică de darea de seamă către alegătorii miei țărani, și văzând frumoasele lucrări de restaurare a clădirilor episcopiei, mi-am pus în gând ca să vă scriu și să vă doresc ca să trăiți să restaurați pe tărâmul religios și național și sufletele creștinilor ortodoxi, ce vă sunt încredințate; și iată aceasta am și făcut.

Binevoiți, Preasfințite Părinte, a primi expresiunea profundei mele considerațiuni.

I. Ionescu dela Brad.

XXII.

Roman, 1880 Maiu 19

Preastimabile Domnule Ionescu,

Am avut onoare a primi mult stimata domniei voastre scrisoare dela 6 Maiu; am gândit mult asupra cuprinderii ei. vă dau toată dreptatea și vă respectez frumoasele și nobilele sentimente religioase și naționale, ce exprimați prin ea.

Așa este. Răul este mare și amenințător; sentimentele religioase nu se cultivă și se sting, iară simțul național nu s'a atins încă de inima săteanului nostru. Cultura lipsește și câtă este, este defectoasă și rău dirijată. Religia și biserica este părăsită de clasele inteligente. Școala, care răspândește cultura, combate sistematic biserica. Ideile răsvrătitoare din școală trec în societate. Profesorii n'au religiune, nu se duc ei mai întâi la biserică, nici pre copii nu îi duc la biserică și așa crește răsvrătirea religioasă. Pela țară, clasa inteligentă, proprietari și posesori, mai dearândul au părăsit biserica, nu mai îngrijesc de ea ca mai nainte, au lăsat-o ca pe un ce netre-

¹⁾ S'a publicat în numitul *Album* din 1880 la pag. 54—55. Fondul articolului îl formează câteva amintiri dintr'o călătorie făcută în Tesalia în 1852.

buitor lor, doară pentru țărani, ca aceștia să facă cu dânsa ce vor voi. Țăranul urmează și el exemplul celor *cu patru ochi*, cum se exprimă el.

Dar ce vorbesc eu de bisericile de țară, chiar aici la reședința episcopiei, nu vine mai nime la biserică, numai foarte puține persoane: nici boeri, nici dame, nici amployați, nici militari. Acești din urmă [vin] numai la sărbătorile domnești, când vine poruncă din București. Eu m'am silit să înfrumusețez biserica și serviciul, după putință, am înființat cor vocal, și până acum tot același rezultat. Acum ministrul de instrucție a ordonat profesorilor să ducă copiii dela școală la biserică; asemenea ordine au fost date și alte dați, dar nu s'au executat îndelung. Vom vedea și acum.

Aveți mare dreptate când ziceți, că preoții cei tineri nu sunt la înălțimea misiunii lor: a) n'au sentimentul religios nici autoritate morală, b) îngrijesc mai mult de interesele lor materiale. Așa este. Inșă cea dintâi provine de acolo, că seminariile au o direcțiune prea profană, învață aceleași idei cași în școalele celelalte, nu este disciplină, fiindcă trăesc cea mai mare parte fără privighere, pela case particulare, fiind numărul internaților foarte mic. Ei ies din seminar mai tot așa de străini de biserică cași elevii de prin alte școale. Innainte de hirotonie, eu trebuie să-i țin cu lunile spre a-i învăța citirea și rânduiala bisericească. Profesorii și directorii seminariilor sunt ei înșiși lipsiți de principiile educațiunii și a misiunii apostolice. Apoi dupăce tinerii ies din seminar, ei caută numai a-și procura mijloace de existență materială, pe cari nu le găsec decât în munca lor, precum a fost todeauna în țara noastră. Unii spre a-și căpăta favoruri și înlesniri se aruncă în politică, în comerț și în felurite daravere lumești, după spiritul cel material al veacului nostru. Seminaristii cei mai deștepți fug de preoție, se fac avocați, judecători etc., rămân cei mai proști și mai tâmpi în cler. Chiar la episcopie clerul este de tot rău plătit de Stat, din care cauză nici aici nu se poate avea un personal mai distins. Pelângă aceea, precum ziceți, preoții sunt lipsiți și de priveghere. Aceasta provine tot din lipsa de mijloace. Protoerii duc o existență mizerabilă și n'au mijloace de a se duce să cerceteze bisericile și preoții din comunele rurale, decât foarte rar și cu ocaziuni particulare.

Câte măsuri am propus în Sinod pentru îmbunătățirea stărei bisericești, toate au rămas nebagate în seamă, din cauză că oamenii noștri de Stat au alte ocupațiuni și nu gândesc la asemenea bagatele! Și aceasta e o cestiune gravă. Biserica la noi nu poate face nicio îmbunătățire, fiindcă toate mijloacele ei au trecut în mâna guvernului. El a luat averile bisericești, a luat în mâinile sale și creșterea și formarea clerului, a lipsit pe biserică de toată libertatea și putința de

a lucră ceva spre bine dela sine, ci la toate trebuie a rugă pre alții și a cerșetori. Aceasta este o pozițiune disperată.

Vorbiți de clerul catolic. Temeiul lui stă în organizația sa excepțională, seculară, în independența lui de sus până jos, în cultura lor specială, în asigurarea pozițiunii lor materiale, în garantarea viitorului lor; în bogăția mijloacelor de tot felul de care dispune biserica catolică pe tărâmul material, cultural, politic, religios, social.

Femeile române au părăsit costumul național, industria veche casnică. Așa este. Au imitat și ele orașele, cari dau ton satelor. Au imitat casele proprietarilor și posesorilor, cari dau exemplu a toate. Și țăranul nostru are un fel de vanitate egoistică a se ridică și el ceva mai sus, și țăranca o face cu plăcere, crezându-se în naivitatea ei, că mai bine îi șade cu roche și cu polcă, decât cu simplă cămașă țărănească și cu catrință.

Guvernul ar putea face ceva în această privință, măcar pela satele unde sunt școale de fete. Să îndatorească pe învățătoare a purta costum național și a învăța și pe copile a-și face asemenea costume și cu timpul ar intra iarăși în gustul poporului rural.

Pentru pălăriile preoților, eu nu mai zic nimica. Odată ea adoptată în Capitală, va străbate cu încetul în toată țara. Eu voi stărui, ca unde se vor ivi amatori, să nu o poarte decât în viața ordinară, iară în funcțiunile preoțești să rămână potcapul neschimbat.

Pentru preotul dela Drăgești, am însărcinat pe protopopul să cerceteze și să-i facă cunoscut, că dacă preferă slujba de perceptor, iar nu de păstor duhovnicesc al comunei, eu îl voi exclude din preoție. Eu neconținut dojenesc și dau în judecată și canonisesc pe preoții abusivi, când mă informez.

Vă rog dar și pe viitor să binevoiți a-mi arăta, când veți observă abuzuri la preoții, cu cari sunteți în contact. Am primit cărticica VII și vă foarte mulțumesc; am citit-o cu plăcere și vă stimez pentru îngrijirea ce aveți de soarta săteanului nostru.

Dorindu-vă toată prosperitatea în nobilele Domniei Voastre dorințe pentru țară, am onoare a fi

Al Domniei Voastre părinte în Domnul și servitor

Melchisedec

XXIII.

În 1875, Ana Ghica, o distinsă doamnă, membră în Societatea surorile de caritate, cunoscută prin multe acte de binefacere și prin institutul de fete ce avea în Galați, înaintează o cerere episcopului de Buzău,

Inocențiu Chițulescu¹⁾, spre a dispune cele necesare pentru călugărirea ei în mănăstirea de maici, Rătești. Episcopul îi răspunde autoritar, că deoarece face parte dintr'o societate lumească, e de părere să rămână în aceia și să renunțe la monahism. Din acest motiv, numita doamnă adresează lui Melchisedec o lungă scrisoare, în care pe de o parte i se plânge de atitudinea puțin creștinească a episcopului față de o cerere așa de pioasă, iar pe de altă parte îi cere sfatul și intervenirea lui. Melchisedec îi răspunde următoarele:

1875 Septembrie 4, Ismail.

Respectabila mea Doamnă, Cucoană Anică!

Sosind din călătoria ce am făcut vara aceasta în Germania, unde am participat la o conferință teologică ținută la Bonn, în cestiunea unirei vechilor catolici cu biserica ortodoxă,— am găsit acasă epistola d-voastră, cu care m'ați onorat încă dela 24 Iuliu. Vă mulțumesc de confiența amicală, ce îmi arătați. Eu todeauna v'am iubit și stimat pentru călitățile eminente morale ce am cunoscut în persoana d-voastră și de aceia m'am bucurat atât pentru sublima deciziune ce ați luat de a consacra restul vieței exclusivaminte religiei, cât și de amicala bunăvoință către mine, care vă îndeamnă a-mi cere oarecari consilii. Iată opiniunile mele:

Mai întâi aprob în totul deciziunea d-voastră de a îmbrățișa cariera monahicească. Imi pare rău, că dela cel întâi pas ați întâmpinat oarecare displăcere. Negreșit, părintele episcopul făcea bine dacă vă primiă buna dorință cu altă manieră, mai convenabilă atât pentru demnitatea sa, cât și pentru noblețea inimii voastre. Inșă și această lacună tot d-voastră trebuie să o umpleți cu prudența și tăria credinței, ce vă caracterizează. Sfânta scriptură zice: «Când te apropii a servi lui Dumnezeu, gătește sufletul tău spre ispite». Cine vine la viața monahicească cu dorința perfecționării spirituale, intră într'o luptă morală, pe care apostolul Pavel o numește «luptă nu împotriva trupului și a sângelui, și împotriva domniilor și a stăpâniilor întunerecului lumei acesteia». Citiți capitol IV din evangelia dela Mateiu, și veți vedeà, că însuși Domnul nostru Iisus Cristos a început divina sa carieră în lume cu acest fel de ispite, cari tindeau a-l desgusta și abate dela destinațiunea sa chiar dela început. Așa dar nu vă descuragiați de această mică nemulțumire ce ați întâmpinat, fie ea provenită chiar dela un episcop, carele erà dator să vă atragă și

¹⁾ A păstorit acea eparhie între 1873—1893.

să vă încurajeze în buna voastră deciziune. Dar în țara noastră, este oare acesta cel întâi exemplu, când un episcop nu are conștiință de datoriile lui, nu simte misiunea sa de a compătimi și a ușura durerile și a turna vinul și undelemnul carității pe ranele sufletești ale celor ce caută mântuire și apropiere de Dumnezeu? Puneți-o aceasta în aumărul altor multe de felul acesta și nu vă descuragiați. Nu atribuiți această greșală religiei lui Cristos cei sfinte și divine¹⁾, carea chiamă la sine pre toți fără deosebire: «Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni. Luați jugul meu peste voi, căci jugul meu este bun și sarcina mea ușoară». Iată ce cred eu, că trebuie să faceți: întâlniți-vă cu episcopul și vorbiți personal, nu prin scrisori; cereți-i binecuvântarea. Ca să aveți deplină idee despre regulele stabilite în țară pentru primirea la viața monahicească, eu vă anexez, pelângă aceasta, în copie capitolul din regulamentul s-tului Sinod, carele tratează despre aceasta; citiți-l și vă conformați cu acele regule. Dacă episcopul ar persista în atitudinea sa—ceiace eu cu greu aş admite—atunci adresați-vă la mitropolitul primat și cereți-i consiliul și ajutorul. Puteți încă, la caz când ați crede necesar, a cere ajutorul Măriei Sale Doamnei. Doamna are mare influență asupra episcopului, căci tot ceiace este el astăzi, datorește Doamnei. Apoi mai aveți o mulțime de amici, cari vor găsi în fine mijlocul de a înlătura această copilărească piedică, dacă va cere trebuința.

Dorindu-vă consolațiune sufletească și deplină realizare a bunelor și pioaselor dorințe, am onoare a fi

Al D-Voastre părinte sufletesc și amic

Melchisedec

XXIV.

Cristos a înviat!

*Innalt Preasfințite Domnule Episcop mie mult
iubite frate în Cristos,*

Deși n'am fericirea a vă cunoaște în persoană decât numai din unele scrieri memorabile ale I. P. S. Voastre, totuși după ce prin un vechiu cunoscut al meu ați binevoit a-mi anunța, că mă pot adresa și în scris către I. P. S. Voastră într'o cauză de interes comun bisericesc, îmi iau voe a mă și folosi de bunăvoința Preasfinției Voastre, făcându-vă următoarele descoperiri:

Devenind în vacanță un protopopiat din eparhia mea și după constituția bisericeii noastre de aici, având a se înde-

¹⁾ In scrisoarea sa, acea d-nă zisese, că răspunsul episcopului Inocențiu așa de mult o mahnise „*încât ar fi abjurat o religie așa de intolerantă*», dacă n'ar fi ținut mult la religia ei strămoșască.

plini pre calea concursului, prin alegere de vot secret mai întâi în sinodul protopopesc constător din 72 de membri, preoți și mireni, ca reprezentanți ai protopopiatului, apoi a se întări prin consistoriu constător de 36 membri, preoți și mireni, iarăși prin vot secret, a recurs la acel protopopiat între alții și un ieromonac de aicea cu numele Vasile Mangra, ceiace în părțile noastre până acum nu s'a mai întâmplat. La ocaziunea alegerii în Sinodul protopopesc, întrunind numitul ieromonac numai 20 de voturi din 72, față de un preot de mir, carele a obținut 42 de voturi—celelalte resfirându-se între alți concurenți—credeam că acel ieromonac, văzându-se nepopular, își va retrage recursul său, dar apoi știind el, că consistoriul poate întări pre orcăre dintre trei recurenți care au obținut mai multe voturi, insistă și acum la acel recurs încurajat de partizanii săi, cari deși în minoritate fac felurite presiuni asupra consistoriului, amenințând chiar și cu trecerea la altă religione, dacă nu li se va împlini dorința lor, ceiace pe aici nu e lucru nou.

În asemenea împrejurări, dorind eu a mă orienta cât mai bine în cestiune, mai nainte de ce s'ar pronunța consistorul asupra ei, și ne mai obvenind în aceste părți cazuri, când vreun ieromonac să fi fost la protopopie, mă văd îndemnat a mă adresa și către I. Preasfinția Voastră, cu rugarea ca către unul, carele aveți mai multă experiență, să binevoiți a-mi arăta: cunoașteți pre acolo vreun caz, când vreun ieromonac să se fi promovat la protopopie?

Mai nainte de încheierea acesteia, trebuie să vi mai descopăr, Preasfințite, în toată sinceritatea, că precât e de frumoasă și de liberală constituțiunea bisericei noastre de aici, pre atât mi se pare și de dăunoasă între împrejurările noastre de pre aici, căci abiă se mai întâmplă o alegere de protopop, de preot, de învățător și chiar de epitropi bisericești, unde nu s'ar sfâșia poporul în partide dușmănoase, cari apoi se amenință în tot chipul până și cu părăsirea religiunei, ceiace demoralizează foarte.

După aceasta, mulțămind I. Preasfinției Voastre înnainte pentru bunăvoință și recomandându-mă sfințelor rugăciuni, cu salutare frățască, am rămas al Innalt Preasfinției voastre smerit frate în Christos

Arad, în 30 April 1886.

Ioan Meșianu
Episcopul Aradului

XXV.

Roman, 1886 Maiu 5,

Adevărat a înviat!
Innalt Preasfințite Stăpâne și frate în Cristos Domnul.

Avui distinsa onoare de a primi scrisoarea I. P. S. Voastre

dela 30 Aprilie și cu dragoste și cu stimă mă grăbesc a vă răspunde.

Cestiunea aceasta, de care îmi scrieți, îmi este cunoscută dela amicul știut¹⁾ atât al I. P. S. Voastre cât și al meu. Năzuința ce face ieromonahul Mangra la postul de protopop, mie mi se pare foarte stranie și neconformă cu canoanele și cu datinile noastre bisericești ale ortodoxiei noastre orientale. Atât la noi în România, cât și în alte țări ortodoxe limitrofe pre cari eu le-am vizitat, precum: Bucovina, Rusia, Bulgaria, protopopii todeauna se aleg dintre preoții mireni, iar nu dintre monahi. Acestora din urmă sunt rezervate alte posturi bisericești mai conforme cu destinațiunea călugărească, care constă din o viețuire mai retrasă de valurile lumi, consacrată mai mult meditațiunei, castității, înfrânării și ascultării.

La noi în România, după tradițiunile noastre bisericești, rolul monahilor în societate este regulamentat prin regulamentul pentru viața monahicească. Cu privire la cazul de care ne ocupăm, acel regulament la art. 29 se exprimă așa: „Nu este iertat monacului a viețui afară de coprinsul mănăstirei, chiar în propria sa casă; excepțiune se face numai pentru acele persoane din starea monahicească, pe care autoritatea bisericească socotește de trebuință a le scoate din mănăstire și a le încredința oarecari funcțiuni publice, în folosul bisericeii și al societății, precum sunt: profesorii, predicatorii, îngrijitorii de biserică²⁾ și alte posturi bisericești pela mitropolii, episcopii, seminarii etc. Dar și aceștia viețuind în mijlocul societății sunt datori a nu părăsi chipul viețuiri, acel convenabil turmei monahicești și în toată conduita lor a da exemple de moralitate evanghelică. . . . Episcopul are asupra lor o deosebită priveghere din acest punct de vedere și îndată ce ar observă, că conduita lor nu corăspunde scopului, fără întârziere să-i trimită la urma lor în mănăstire“.

Foarte stranie găesc și acea pretențiune, ca, după Sino-
dul compus din 72 membri a dat 42 voturi pentru un preot
de mir, să se pretindă a se confirma de consistoriu un altul,
carele are numai 20 de voturi; atunci alegerea sinodală n'ar
mai avea niciun sens. Majoritatea absolută a voturilor nime-
cește toate celelalte candidaturi, cu voturi împărțite sub ma-
joritate. Consistorul ar putea să vină cu votul său definitiv
numai când niciunul dintre candidați n'ar fi avut majoritatea
absolută. Majoritate absolută în uzul constituțional este ju-
mătatea voturilor plus unul. În cazul de față, candidatul a-
les a întrunit jumătate de voturi—34—plus 8. Prin urmare, con-
sistorul ar procedea foarte nedrept și nelegal când, lăsând la-
parte candidatul cu 42 de voturi, ar preferi pe cel numai cu
20 de voturi.

¹⁾ Probabil *George Bariț*.

²⁾ La bisericile întreținute de Stat sau foarte mănăstiri.

Cât pentru amenințarea partizanilor alegerei nelegale cu părăsirea religiunii strămoșești și trecerea la alta, aceia, dacă s'ar realiza, ar fi numai o dovadă mai mult, că ei au pierdut toată stima și tot devotamentul creștinesc și pun mai presus ambițiunea lor decât onoarea bisericei și a națiunii lor.

Eu cred că I. P. S. voastră veți face bine, dacă veți urmă cum vă va conduce conștiința de demn arhipăstor al s-tei biserici, precum todeauna ați urmat și v'ați atras stima obștească. Fără dușmani și fără hulitori nu poate să fie o persoană pusă sus, și mai ales dacă este și virtuoasă și nepătată. Ceiace îmi scrieți despre desbinările ce produce sistemul constituțional la toate ocaziunile de alegeri: aceasta se întâmplă și la noi, ba încă pretutindenea. Alegerile deslănțuesc pasiunile și răsbunările; cei isteți și guralivi exploatează simplitatea mulțimei în interesele lor personale.

Comunicându-vă cu dragoste puținele mele cunoștințe în cestiunea ce mi-ați pus, am de cea mai mare onoare a fi

Al I. P. S. Voastre devotat frate și supus servitor

Melchisedec

XXVI.

Arad, 12 Maiu 1886.

*Innalt Preasfințite Domnule Episcop
și frate în Cristos Domnul.*

Prețioasa I. P. S. Voastre din 5 ale curenteii, cu care ați binevoit a mă onora, drept răspuns la epistola mea din 30 ale trecutei, în cestiunea știută, mi-a cauzat deosebită bucurie nu numai pentru cuprinsul ei întru toate conform și cu vederile mele și ale celorlalți frați episcopi de aici, dar și pentru binevoitoarea anunțare despre trimiterea mai multor scrieri memorabile ale I. P. S. Voastre, cu cari ați binevoit a mă distinge, pe cari însă până acum nu le-am primit, precum crez, din cauza întârzierii pela vamă și poate și pe la vreo revizie sau controlă.

Deci și până când voi fi și eu în plăcută pozițiune de a trimite și din parte-mi I. P. S. Voastre în semn de adâncă stimă și recunoștință, unele scrieri de tot modeste și de ale mele, vă rog a primi și pre această cale mulțumită și recunoștința mea profundă cum și asigurarea osebitei mele stime cu care sunt și rămân

Al I. P. S. Voastre devotat frate și plecat serv

Ioan Mețianu
Episcopul Aradului.

La începutul anului 1873, guvernul austriac, din motive politice, a ridicat episcopia română din Bucovina la rangul de mitropolie, dându-i ca episcopie sufragănă pe cea din Dalmația. Mitropolitul Moldovei, Calinic Miclescu, socotind acest act ca o știrbire a prestigiului mitropoliei din Iași, consultă pe cei doi episcopi sufragani ai săi, Iosif al Hușilor și Melchisedec al Dunărei de jos, ce demersuri trebuie să facă și ce atitudine trebuie să aibă față de episcopul Hacman, care luând rangul de mitropolit «și-a arogat un drept pe care nu-l are și nici nu-l poate avea» invocând *dreptul istoric* ce-l are Mitropolitul Moldovei asupra episcopiei din Bucovina. Episcopul Iosif, înainte de a răspunde mitropolitului, a cerut sfatul lui Melchisedec, trimițându-i următoarea scrisoare:

Huși 24 Fevruar 1883,

Preasfințite Stăpâne,

În multe împrejurări dificile pentru mine a le rezolvă, am recurs, încurajat de voastră bunăvoință, la consiliile Preasfinției Voastre, pe care urmându-le am făcut todeauna bine. Iată-mă încă odată, Preasfințite, în pozițiunea de a vă cere povețele Preasfinției Voastre și a vă ruga să binevoiți, a-mi arăta cum trebuie să fac.

Zilele acestea primii o adresă dela I. P. S. mitropolit de Iași, ce negreșit ați primit și P. S. Voastră, prin care-mi denoată actul de ridicarea episcopului de Bucovina la demnitatea de mitropolit, care act ar fi contra canoanelor și uzurpator drepturilor mitropoliei Moldovei și terminând prin a-mi cere și părerea mea în această ocurență.

Cugetând asupra acestui caz, părerea mea ar fi, ca asemenea caz să se discute și decidă de către s-tul Sinod al României, ca astfel să fie în adevăr o unitate de acțiune.

Totuși până nu voi avea povățuirile P. S. Voastre în această cestiune, nu voi răspunde I. P. S. mitropolit.

De aceia, vă rog cu multă stăruință, Preasfințite Stăpâne, binevoiți a mă povățui, cum trebuie să răspund.

Sper, Preasfințite, că scrisoarea mea să vă găsească încă în București și în deplină sănătate, pentru care rog todeauna pe Dumnezeu. Cât pentru mine, mă găsesc, grație Domnului, destul de bine.

Recomandându-mă sfințelor voastre rugăciuni și bunevoînței voastre, sum cu cel mai profund respect

Al Preasfinției Voastre
mai mic în Cristos frate și cu totul devotat servitor

Iosif Hușiu

XXVIII.

Uu răspuns al lui Melchisedec, către Iosif la scrisoarea precedentă nu există, probabil că întâlnindu-se curând, îl va fi lămurit verbal asupra cestiunei. Mitropolitului Calinic însă, Melchisedec îi trimete următoarea scrisoarea, prin care îi dovedește cu analogii și cu argumente juridice și istorice, că n'are niciun drept să protesteze contra ridicării episcopiei din Bucovina la rangul de mitropolie.

1873 Februarie 25.

Inalt Preasfințite Stăpâne,

La adresa Innalt Preasfinției Voastre No. 304, ne grăbim a vă răspunde, nu însă în mod oficial ci particular, ca să putem a ne exprima în toată libertatea.

Am auzit și noi, că s'a format mitropolie în Bucovina și ca episcop sufragan cunosc până acum numai pe episcopul ortodox din Dalmația, carele s'ar fi dat sub jurisdicția Bucovinei. Rezonul, pentru care guvernul Austriei a făcut această mitropolie, e un rezon și un drept al său, pentru care el nu este dator a da nimănui cont, ca orce Stat independent. Pe asemenea rezon, în anii trecuți, el a creat o mitropolie și două episcopii în Transilvania, pe care același guvern în secolul trecut le desființase fără a da cuivă cont. Deasemenea, tot pe același rezon și drept, dăduse răposatului mitropolit de Carloviț titlul de patriarc și nimeni nu i-a cerut cont pentru că a înființat o patriarhie. Tot pe asemenea cuvânt, adică interesele Statului, Rusia la 1813 a înființat în Basarabia, ce o luase dela Moldova, o arhiepiscopie, în care intră o mică eparhie moldovenească—Hotinul—și o mare parte din eparhiile Hușilor și a mitropoliei de Iași, și cu toate acestea, nime n'a protestat, nici a cerut cont Rusiei, pentru că nimeni nu era în drept. Indatăce acele locuri prin tractate s'au deslipit dela Moldova și s'au alipit către Rusia, aceasta era în drept să facă acolo și politicește și bisericește ceiace cerea interesele și rațiunile Statului rusc.

Bucovina aproape de 100 de ani este despărțită cu totul dela Moldova și politicește și bisericește. Guvernul austriac

a conservat episcopatul din Bucovina, însă l-a regulat după legile și interesele sale. L'a rupt cu totul dela comunicarea bisericească cu mitropolia Moldovei, și l'a pus sub jurisdicția mitropoliei de Carloviț, încât acel episcopat nu a mai fost în drept să se adreseze pentru vreo trebuință bisericească la mitropolia Moldovei, decât doară în interese personale ale episcopului. Să analizăm mai în detaliu legăturile spirituale ale vre-unei episcopii cu mitropolia de unde depinde. Cele mai principale sunt: 1) Episcopul primește hirotonia dela mitropolitul de carele depinde, 2) odată cu hirotonia primește și autoritatea administrativă prin gramata mitropolitului, 3) primește s-tul mir dela mitropolia sa, 4) face parte cu mitropolitul la lucrurile sinodului local, 5) la cazuri de nedumirire în cestiunile bisericești, cere deslegare dela mitropolit, 6) pomeniște la sfintele serviri numele mitropolitului său, 7) în Moldova mai este datina, ca episcopul să nu dea rangul de arhimandrit fără binecuvântarea mitropolitului.

Iată în ce se rezumă drepturile mitropoliei asupra episcopilor din jurisdicțiunea sa. Dacă vrem acum să determinăm la ce mitropolie aparține cutare episcopie, n'avem decât a ști care este mitropolia, cu care acea episcopie are legăturile spirituale arătate mai sus. Prin urmare, aplicând aceasta la episcopia Bucovinei, și voind a decide, dacă mitropolia Moldovei are sau nu vreun drept asupra ei, n'avem decât a observa, că între aceste două scaune este aproape 100 de ani, de când au încetat legăturile de jurisdicție și au trecut la mitropolia de Carloviț. Mitropolitul de Carloviț hirotonește pe episcopul Bucovinei, el îl învestește cu autoritatea bisericească împreună cu împăratul, el îi dă s-tul mir; numele lui îl pomeniște episcopul la serviciul divin, la sinodul Carloviților este îndrituit a asista și episcopul Bucovinei etc. etc.

Mitropolitul Moldovei dela încorporarea Bucovinei n'a mai exercitat niciunul din drepturile de supremație bisericească asupra episcopatului de Bucovina. Fiind dar constatat, că episcopia de Bucovina în curgere aproape de 100 de ani este cu totul independentă de mitropolia Moldovei și, în tot intervalul acesta, niciun mitropolit al Moldovei n'a putut să-și revendice drepturile sale asupra acei episcopii, căci trebuia mai întâiu să supună la voia sa pe guvernul Austriei ceiace a fost todeauna imposibil, de aceia a rămas în toată vigoarea puterea celui mai tare, carele a dispus de episcopatul Bucovinei după placul și interesele sale.

Acum acel plac și acele și interese ale guvernului Austriei au găsit cu cale de a ridică acea episcopie la rangul de mitropolie, o a ridicat și va fi bine ridicată și orice încercare din partea mitropoliei Moldovei de a împiedică suprema voință a împăratului va fi privită cu dispreț și ca un atac în demnitatea sa. Ba încă ne vom privi ca lipsiți de orice noțiuni

de dreptul ginților. Mai ales când guvernul Austriei este îndrituit a aștepta aprobarea din partea bisericilor ortodoxe, căci, deși în imperiu este religiune domnitoare cea catolică, totuși el proteje ortodoxia îmulțind numărul episcopiiilor și a mitropoliiilor ortodoxe.

Canonul care se citează în adresa Înalt Preasfinției Voastre ¹⁾ ar fi aplicabil, când vreunul din episcopii țării noastre supuși jurisdicției mitropoliiilor noastre, fără știrea mitropoliiilor, ar scamotă prin guvernul civil ridicarea episcopiei sale la gradul de mitropolie; dar nu se aplică la ridicarea unei episcopii din altă țară și supusă unei mitropolii din altă țară, privind aprobarea sau desaprobarea pe mitropolitul respectiv de acolo.

Mie mi se pare, că ceice susțin drepturile mitropoliei Moldovei asupra episcopiei din Bucovina, se bazează pe epitetul din titulatura mitropolitului «și al Sucevei», însă conservarea acestui epitete are cu totul altă însemnare istorică. El nu esplică nicio urmă a jurisdicțiunii asupra bisericii Bucovinei, ca parte integrantă din imperiul Austriei.

Dupăce s'a strămutat mitropolia din Suceava la Iași, deodată mitropoliiții părăsesc acel epitete și și-l însușește episcopul de Rădăuți, însă fiindcă mitropolia posedă acolo averi nemisțătoare, orașul Suceava cu moșia sa și satul Bosancea, curând s'a observat, că mitropolia poate pierde acele averi, reclamându-se ele sau de orășeni sau de episcopul Rădăuților. De aceea mitropoliiții iarăși au luat titlul «de Suceava», ba ce este mai mult, fiindcă biserica mitropoliei de Suceava avea hramul Sfântului George, de aceea s'a păstrat și pecetea mitropoliei cu hramul Sfântului George, și mitropolia din Suceava s'a prefăcut în sucursală sau metoc al mitropoliei de Iași, iar egumenul purtă numele de duchiul al mitropoliei. După luarea Bucovinei, episcopul ei și începuse a proteje pretențiunile Sucevenilor de a luă dela mitropolia Moldovei afersirile făcute bisericii S-tului George din Suceava. Atunci mitropolitul Gavriil Calimac spre a ridică acest pretext al Sucevenilor, a făcut în mitropolia din Iași și biserica S-tului, deși eră acolo biserica Streteniei.

Prin secularizarea averilor și prin înstrăinarea proprietăților mitropoliei din Iași, mitropolitul a pierdut tot interesul său

¹⁾ A venit la cunoștința noastră, că unii încontra așezămintelor bisericești, alergând la stăpânitori au tăiat prin decrete împărătești una și aceeași mitropolie în două, așa încât prin aceea s'au făcut doi mitropolii în aceeași mitropolie. Deci a hotărit s-tul Sinod, că de aci înainte niciun episcop să nu cuteze așa ceva, pentrucă celce face așa ceva, se va depune din treapta sa, iar cetățile cari prin decrete împărătești s'au onorat cu numele mitropolie, dimpreună cu episcopul, care ocărmuește biserica, aceea să se bucure numai de onorul numelui, păzindu-se nevătămate drepturile mitropoliei celei adevărate (Canonul 12 al Sinodului al IV-lea ecumenic).

pentru Suceava. Suceava însă s'a deprins a profită dela Moldova cu ajutoruri bănești pentru întreținerea bisericei foastei mitropolii și acum reclamă aceasta și guvernul austriac, și o va dobândi desigur, căci el are în mâinile sale venituri mânăstirești de ale noastre. Iată deci că și din această privire, mitropolia noastră nu-și poate creia temeuri juridice asupra episcopatului Bucovinei.

Alarma ziarelor din Iași provine negreșit din informările date din Bucovina dela persoane, cari nu pot acolo combate înființarea mitropoliei, și ziariștii noștri scriu de toate și injură foarte ușor, și despre lucruri de cari n'au nici o idee exactă. Mi se pare că înființarea mitropoliei în Bucovina nu convine aristocrației preoțești de acolo, carea se teme, că cu cât autoritatea superioară spirituală se va împuternici, cu atât își vor pierde preoții din însemnătatea lor actuală. Ei deci instigă prin patrioții români de acolo de a da alarma și a îngaja pe mitropolitul Moldovei și pe guvernul român de a interveni în această afacere și a împiedică de a se înființa mitropolia din Bucovina.

Despre guvernul român vă asigur, că el niciodată nu va interveni, nici se va amestecă în afacerile unui Stat mare ca Austria, și fără niciun rezon și perspectivă de reușită. Mi-aduc aminte, că această afacere se tratează de mai mulți ani în Austria; cestia a fost dată mai întâiu unui consiliu de preoți și teologi din Bucovina, și an auzit că acel consiliu preoțesc s'ar fi pronunțat de atunci contra înființării mitropoliei.

Eu încheiu rugându-vă să părăsiți cu totul ideia de a face vr'un demers cât de mic în cazul acesta, nici înlăuntru, nici în afară, că nu va aveà alt rezultat decât cempromiterea noastră înaintea oamenilor serioși. Lăsați ziarele să bată câmpii după deprinderea lor. Și Bucovinenii, cari nu vor să aibă mitropolie, protesteze la guvernul lor, la mitropoliții din Austria.

Rugând pe Dumnezeu să vă păstreze cu pace și cu sănătate, avem de onoare a fi al Innalt P. S. Voastre, prea plecat și supus servitor

Melchisedec

XXIX.

Melchisedec n'a avut corespondență cu Șaguna, cum a avut buneoară cu Silvestru, mitropolitul Bucovinei, cu care se cunoștea și personal. O singură dată Melchisedec a avut ocazie să se întâlnească cu marele mitropolit ardelean și anume cu ocazia trecerei prin Sibiu spre Petersburg, unde Melchisedec însoțit de Ion Cantacuzino mergeà în misiune diplomatică la îm-

păratul Rusiei. Însă atunci Șaguna se află prin eparhie în vizită canonică, așa că Melchisedec n'a avut ocazie a se întâlni cu el ¹⁾).

În lipsă unei corespondențe scrise a existat totuși între Șaguna și Melchisedec comunicări verbale indirecte prin mijlocirea protopopului Ion Petricu dela Brașov, cunoscut sub numele de Popa Ioniță, care având un băiat elev în seminarul din Ismail, avea ocazie să viziteze des pe Melchisedec. Pînă în acest protopop, Șaguna și Melchisedec își trimeteau reciproc unul altuia scrierile lor. În privința aceasta mi s'a părut mai interesant următorul răspuns al lui Melchisedec către protopopul Petricu. Iată-l:

10 August 1870

Domnule Părinte!

Am avut onoarea a primi epistola Preasfinției Voastre dela 15 Iulie împreună cu broșura despre Sinodul mitropoliei Transilvaniei din anul acesta. Am citit-o cu mare satisfacere și simt mare mulțămire de constituirea cea așa de regulată a bisericei române din Transilvania. Stimez din suflet pe părintele mitropolitul Șaguna, carele prin zelul și știința sa a redat Transilvaniei aceia ce ea pierduse de secole. Ordinea în ținerea ședințelor și necesitatea contabilității, tendința spre buna administrare și disciplina bisericească — pot servi de regulă pentru orice Sinod bisericesc. Discursul părintelui mitropolitului este o adevărată icoană a zelului, patriotismului, științei, religiozității ce trebuie să inspire pe un arhipăstor. Dea Dumnezeu ca aceste mari calități să se reproducă și în alte biserici locale române și să se perpetue; ele constituie adevărată glorie națională.

Să înștiințați la ocazie pe părintele mitropolitul, că am văzut cu bucurie, că jurnalul teologic din Petersburg «Hristianskoe Cîtenie» pe anul curent publică întreaga operă a Excelinței sale despre *Dreptul canonic*, traducându-o din limba germană.

Băiatul este sănătos.

Am onoare a fi al Sfinției Voastre părinte în Domnul și amic

Melchisedec

¹⁾ *Relațiune personală dela părintele Isidor Bușilă, care în acea călătorie eră în suita lui Melchisedec ca diacon al său.*

*Preasfinte Părinte*¹⁾

Din apelul și din scrisoarea de adeziune ce avem onoarea a vă alătură pe lângă prezenta, vă veți putea convinge că nu fără răsunet au rămas pioasele povățuiri, cu care fără deosebire, atât P. S. Voastră cât și I. P. Sa mitropolitul Moldovei și Sucevei ați căutat a deșteptă turma pe care o păstoriți.

Impinși de îndemnul Preasfinției Voastre și după inițiativa onorabililor subscriitori ai apelului, mai mulți laici au luat deciziunea a formă în Iași un comitet, în scop de a chibzui mijloacele necesare întru apărarea și întărirea sfintei noastre biserici ortodoxe. Nu am crezut că puteam cugetă la stabilirea bazelor organizărei noastre fără a alergă și la lumina-tul concurs al P. S. Voastre, și aceasta cu atât mai mult, cu cât am avut fericirea a fi obținut dejă pentru acest scop aprobarea și binecuvântare și a !P.S. Sale, părintelui mitropolit al Moldaviei.

Deplin încredințați, că veți binevoi a consfinți cu prezența Sfinției Voastre începutul acestei deșteptări de mântuire pentru țara noastră, avem onorul a vă rugă să bine voiți a lua parte la întrunirea ce se va face în acest scop la 11 Aprilie orele 2 p. m. în Iași, în casele d-lui Nicolae Rosetti Roznovanu.

Vă rugăm să primiți, Sfinte Părinte, și cu această ocaziune asigurarea tuturor sentimentele noastre de adânc respect.

N. C. Mavrocordat
Nicolae Rosetti Roznovanu

Sărut mâna, Preasfințite Stăpâne,

Cu începerea lunei Ianuarie și a anului nou 89, am crezut că este bine a vă trimite respectos lunara scrisoare, lucru ce s'a făcut până acum, deși nu știu dacă nu vă neliniștes sau produc vre-o neplăcere prin asemenea scrisori.

Lucrurile ce m'au impresionat mai mult în cursul trecutei și începutul prezentei luni, sunt fără îndoială sărbătorile Crăciunului și Anul nou.

Cu vre-o trei sau patru zile înainte de Crăciun, lumea nu mai încăpea pe strade: toți se întreceau în a cumpără sau a vinde și, lucru de mirat, pe fața fiecăruia se vedea o bucurie și un fel de seninătate particulară ne mai luând în samă că poate au plătit pe lucru prea scump sau că nu e așa de bun cum trebuia să fie; nu, ci toți veseli așteptau Crăciunul.

¹⁾ Vezi scrierea *Episcopul Melchisedec*, pag. 161—164.

Această mișcare s'a continuat până Sâmbătă seara, când după priveghere eșind pe stradă o văd deșartă, absolut nimenea, dar în schimb toate casele luminate într'un mod splendid și prin ferestele încărcate cu ceață nu zăream decât umbra persoanelor ce umblau cu pași vioi. A doua zi bisericile îngheșuite, slujba foarte pompoasă, ascultătorii foarte evlavioși. După 12 și 2, lumea nu mai încape pe strade, alergând unul pe jos, altul în trăsură spre a felicită cu bucurie pe cunoscut sau rudă *să prazdnikami*¹⁾. Pela trei ore nu se aude nimic, ci toți prin casele lor se veselesc și bucurându-se fiecare împrejurul mesei sale, se uită la copilașii, cari nu-și mai iau ochii dela acel copăcel numit *iolc* încărcat de jucării cari aparțin lor.

Rectorul Academiei a felicitat studenții; masa a fost escentă ca să nu o numesc luxoasă. După masă toți studenții au apucat care încotrò au voit, desigur la cunoscuți, însă eu neavând niciunul m'am îndreptat spre odaia cu jurnale unde găsesc vreo cinci. Caut corespondența din România sau altă țară, dar nu văd nimic de astfel, însă ce găsesc?— *Skaži mne kak tâ provodisî prazdniki, i ea skaju kto tâ*²⁾, în fine în toate văd numai istorioare și poezii apropò de Crăciun: Intr'una se descrie nașterea și fructele nașterii Domnului Iisus Cristos, într'altul se vorbește despre un avar care nu se uită la săraci, într'altul se descrie fericirea unei familii de țară, care deși săracă și numeroasă se bucură și ea împrejurul micului său *iolc* ca și bogatul și în fine toate aceste istorioare și poezii cu conținut religios moral sunt aplicate la ocazia de față la nașterea Mântuitorului.

Acest fapt mult mi-a plăcut și m'a impresionat! In aceste zile, teatrele, localurile publice sunt pline, însă toate veniturile se întrebuintează pentru cutare sau cutare institut de binefacere, așa că chiar petrecerile au un scop bun, iar nu numai de a pierde în zadar banii și sănătatea, povestea proverbului român: dintre două rele, trebuie de preferit pe cel mai puțin rău.

Ca Rușii popor setos de petrecere nu știu dacă este altul pe fața pământului: serate peste serate, danțuri peste danțuri și acestea nu numai în localuri publice, dar cu deosebire prin case particulare, unde se află un pian numaidecât și în care știe a cântă până și copilul de șapte sau opt ani.

Apropò: studenții Academiei mai toți știu a cântă dintr'un instrument, deoarece în seminar sunt obligați a învăța, pe când la noi, dacă s'ar încercă cineva să cânte din scripcă de exemplu, mi se pare că i-ar sună scripcă de cap.

Dacă e bun acest lucru sau nu, eu poate nu voi fi în

¹⁾ Formulă de felicitare: pentru sărbători, subînțelegându-se: te sau vă felicit.

²⁾ Spune-mi cum petreci sărbătorile, și-ți voi spune cine ești.

stare a judecà, atât numai observ, cã aici orce tânãr și bãtrân cântã, și pânã acum n'am vãzut pe nimenea stricat or pierdut din pricina muzicei. Contrarul l-aș puteã afirmã. In fine, cum spuneam, Preasfințite Stãpãne, poporul rus e foarte iubitor de petreceri, dar sunt așa de sgomotoase, încât pe cel nedeprens cu așa soiu de petreceri îl desgusteazã. Massa de jos trece cu totul mãsura petrecerei, cãci oamenii în așa grad de temperare din cauza beției n'am vãzut pânã aicea și a-ceasta cred cã vine mai cu samã de acolo, cã ei consumã esclusiv numai bãturi alcoolice.

In ziua de 31 ale expiratei luni, a fost panachidã în amin-tirea și pomenirea rãposaților profesori și studenți ai acestei Academii, pomenindu-se în primo loco, nemuritorul ei fon-dator mitropolitul Petru Movilã.

Rectorul a oficiat, profesorii și studenții au ascultat. Anul nou 89 s'a așteptat cu mare bucurie, ca și cum nimenea n'ar fi știut, cã atât omenirea cât și fiecare în parte îmbãtrãnește cu un an mai mult, dar oamenii nevrând își doresc bãtrã-nețea, însãditã fiind în inima lor dorința de a se uni cu ti-neretã eternã. O, mare secret al Dumnezeirei!

In ajunul Crãciunului n'am auzit cântându-se *Florile dalbe* sau *Lerului Domnului*; deasemenea nici în ajunul Anului nou, n'am auzit plugușorul. Dar Rușii întâmpinã Anul nou în alt mod: familiile megieșe și în același timp prietene se adunã într'un loc la una din ele și pânãla 12 cântã, joacã sau simplu numai vorbesc. Când ornicul sunã 12, un *ura* formidabil anunțã întâmpinarea noului an. Tabloul e frumos: toți se îmbrãțișeazã dorindu-și fericire și prosperitate reciproc în cursul noului an; aicea a doua zi întrebarea: cum ai întâmpinat Anul nou?

Despre Botez, când am avut ocazie sã vãd o adunare de oameni cum n'am vãzut, nu mai vorbesc, temându-mã sã nu vã supãr, spunând lucruri, cari P. S. Voastre vã sunt așa de bine cunoscute.

Eu sunt sãnãtos și bine dispus între acești oameni, cari numai se veselesc, bucurându-mã și eu de bucuria lor, po-zițiune foarte frumoasã pentru mine, dacã am în vedere ob-servațiunea și cunoștința caracterului, și obiceiurilor acestui popor, lucru bun de studiat și în același timp plin de plã-ceri, surprize și curiozitãți.

Cu limba ruseascã merg bine și ocupația cu ea, care ade-sea e prea serioasã, nu mi-a dat timp nici măcar sã mã gãn-desc la acel urât, despre care Preasfinția Voastrã mi-ați amin-tit, dobãndind totodatã convingerea cã ocupația e moartea urãtului și a tuturor gândurilor fie ele bune, rele sau me-lancolice.

Terminând scrisoarea mea, P. S. Stãpãne, umilit vã rog a

iertă lipsurile poate și îndrăsneala celui, care dorindu-vă să-nătaie, sărutându-vă mâinile este

Al P. S. V. prea plecat, supus, devotat și ascultător servitor

Nazarie Constantin

1889 Ianuarie 7,
Chiev

XXXII.

Sărut mâinile, Preasfințite Stăpâne,

Încă de când eram în țară, copiind memoriul Preasfinției Voastre relativ la monopolul lumânărilor de ceară, ca mijloc de îmbunătățire a clerului mirean, între altele am citit în el că aicea în Rusia și sărac și bogat aduce o lumânare la biserică, lucru care-l văd repetindu-se în fiecare zi. Dintâi mi-a fost de mirare, când am văzut, că o damă d. e., îmbrăcată numai în mătase și cu mânuși în mână, ține învălită în batică sa albă ca zăpada, o lumânare sau două de aceeași culoare; mi-a fost de mirare, când am văzut că nu o dă clisiarcului să o pună în sfeșnic, ca la noi, ci ea singură se îndreptează spre icoană, își scoate mânușile, pune lumânarea în sfeșnic și apoi, neluând în seamă că e îmbrăcată în mătase, se pune în genuchi și cu ochii ațintiți spre icoană își face în liniște rugăciunea, neluând în considerațiune că alături de ea, în aceeași pozițiune, stă un simplu țăran, îmbrăcat în suman, un cerșetor; iar aceasta se repetă de tânărul îmbrăcat după modă, de grațioasa domnișoară, de copil, de bătrân, de babă!

Prin urmare aicea cucoanele și boerii nu se rușinează a aduce lumânări la biserică, domnișoarele nu se tem că-și vor feștelă mâinile cu ceară sau scumpele lor haine, punându-se în genuchi, ci din contra fiecare consideră aceasta ca o datorie din cele mai sacre.

Alt lucru nu mai puțin de mirat e aglomerarea de lume, ce se observă în biserici: n'am văzut o singură sărbătoare în care să zic: astăzi biserica n'a fost plină, și-au fost zile friguroase, furtunoase și cu toate acestea bisericile pline de lume, netemându-se nimenea de răceală.

Dacă în aceste zile ar fi fost numai oameni de jos, așa fi zis că ei sunt deprinși cu viscolul, cu furtuna, dar nu, ci alături de ei sunt oameni de jos și cel de sus. De curiozitate m'am dus pe la câteva biserici în zilele ordinare și, spre mirarea mea, am văzut că bisericile sunt ca la noi în zilele de sărbătoare și preotul servește cu aceeași pompă, convingere și negrăbire, așa că acest popor, se pare că numai cu religia se ocupă și că privește la ea cu atâta scumpătate și dragoste, că fiecare străin rămâne uimit de caracterul și religiozitatea lui, și aceasta cred că provine:

1. Dela educațiunea ce se dă tinerimei de ambe sexe: programele gimnaziilor și liceelor au în fruntea lor religia, din care se predă: *Istoria Vechiului și Noului Testament, Catechismul, Morala creștină, Istoria bisericească și Dogmatica*, apoi urmează *Matematici, Științe naturale* cum și limbi îndeajuns. Apropò de limbi am a zice ceva: toți studenții ruși învață limbile moderne nu cu scopul de a le vorbi în salon ci spre a se servi de ele, adică a traduce bine și înțelege ceiace citește, lucru la care reușesc foarte ușor, deoarece și studentul și profesorul are în vedere folosul practic.

Gimnaziile și liceele atât de băeți cât și de fete au bisericile lor, așa că în fiecare sărbătoare însoțiți de director, profesori, directoare, profesoare, iau parte la serviciul divin la care cântă ei dirijați tot de unul din studenți.

În Universitate fiecare student își alege ramura care îi place sau la care are mai multă aplicare, dar secția teologică fiecare este obligat a o urmà. Capela Universității e admirabilă. Corul e compus de studenți și studente. Așa dară aicea se face educația pe temelia respectului de Dumnezeu, iar dacă cineva se alege cu un rău după toate acestea, țara, părintele nu e răspunsabil, căci și unul și altul și-au făcut datoria în conștiință.

2. La popularea bisericilor adaog pompa și evlavia cu care se efectuează serviciul divin, cum și buna îngrijire a bisericilor. Această îngrijire consistă în două lucruri. Căldura în biserică, așternutul de pe jos și corurile, cari atrag lumea ca prin farmec și în adevăr pe fiecare farmecă acele bucăți artistic compuse și executate, acele concerte vaste în lungime, în varietate, în mișcări și sentimente. Cântarea corală și la privighere seara e lucru admirabil. Citirea consistă în cei șase psalmi, în tot pe atâtea din cele două catisme și în două stihiri din fiecare peasnă a canoanelor, încolo pretutindenea cântarea.

3. Timpul când se efectuează serviciul divin e foarte potrivit căci se începe la 9 1/2 și se continuă până la 12, așa că atât săracul cât și bogatul cari se scoală târziu, poate a fost și la bal, are posibilitatea a veni la biserică,

Predicatori buni nici aici n'am văzut, esceptând pe profesorul de *Omiletică* al Academiei, ba prin biserici nu sunt amvoane. Catolicii însă au cei mai buni oameni, am fost de vreo două ori la biserica catolică foarte frumoasă, cu trei altare, împodobită numai cu inimi de aur, argint și alte ornamente. Predicatorii sunt trei dintre care unul bătrân, pare că tună; n'am înțeles ce spune, deoarece vorbește în limba polonă; gesturi are foarte frumoase și mulți spun că este un escelent predicator Manierele iezuite nu lipsesc.

Cu limba rusească merg binișor P. S. Stăpâne; am început a înțelege pe profesori, dar nu pot ascultă decât două sau trei lecții căci efortarea îmi turbură capul, sper însă că cu timpul lucrul se va ușura, deoarece frații miei români mă asigură că eu, în comparație cu cât știeau ei în pozițiunea mea, știu de

două ori mai mult. Cărți rusești citesc, am terminat pe Dostoewski unul din cei mai grei autori ruși și acum am început pe contele Tolstoi, bătrânul din Moscva.

Căutând cărți în bibliotecă, găsesc în unul din cataloage un abecedar moldovenesc; l-am luat și citit de curiozitate. El e rupt și cârpit, dar are coperta astfel intitulată: *Bukvar pentru pruncii cei românești, care se află în crăimea unghurească și împreunatele ei hotare*. Buda 1810. Acest bukvar este compus din proverbe de a lui Solomon, din proverbe românești în versuri și de fabule în cari se biciuesc superstiția, credința deșartă, stafiele, pricolicii, nelucrarea în Joile după Paști și altele. El are 46 de pag. Am citit cu multă plăcere acest bukvar. Cu atât mai mult, că în țară nu mi-a picat în mână un astfel de bukvar.

Cu sănătatea merg bine, esceptând deranjerile de stomac, lucru necunoscut mie până în prezent, dar esplicabil prin puțina mișcare și felul particular de mâncare.

În fine dorindu-vă sănătate și sărutându-vă mâinile sunt
Al P. S. V. prea plecat, supus, devotat și ascultător serv

Nazarie Constantin



Scrisori literare

XXXIII.

Iași, 1874 Februarie 22

Preasfințite Stăpâne,

Neavând onoarea de a fi personalminte cunoscut de Preasfinția Voastră, am luat cu toate aceste îndrăzneala a vă adresa această respectoasă epistolă din motivul scrisoarei ce am primit dela Constantinopole cu data din 6 Februarie 1874 dela amicul meu, arhimandritul Germanos, secretarul înalțului Sinod al patriarhiei ecumenice. Pentru a legitimă mai bine intervenirea mea pelângă Preasfinția Voastră, extrag celele urmează din menționata epistolă :

«In timpul trecut, am găsit la Fâstici¹⁾ între cărțile lui Costică un uvrăgiu al P. S. părintelui Melchisedec—episcop Dunărei de jos—cu titlul *Lipovenismul* editat în Iași 1871. Opera aceasta lucrată după investigațiuni serioase și pe temeiri de o notorietate incontestabilă, scrisă cu luarea-aminte ce comportă corectorul teologic al subiectului și cu judecată pătrunzătoare ce distinge pe savantul autor, mi s'a părut util a fi tradusă în limba greacă. După reîntoarcerea mea din Moldova, m'am apucat să o traduc cu oarecari prescurtări și aș fi sfârșit de mult, dacă n'aș suferi atâta—precum știi—de boala de ochi, care m'a ținut mult timp inactiv. La publicarea însă a acestei traduceri, am socotit de datoria mea, și după uzurile și legile literare și după respectul personal ce am către Preasfinția Sa, să păstrez numele autorului în fruntea cărței; dar calitatea de arhiereu a Preasfinției Sale nefiind până acum încă recunoscută de patriarhie, pentrucă la crearea acestui scaun episcopal și la învestirea Preasfinției Sale, guvernul a procedat fără autorizarea canonică, și trebuie să știi că pozițiunea mea lângă scaunul patriarcal îmi impune o strictă scrupulozitate în materii de asemenea natură, mă văd dar silit, fără să vreau, a tăcea numele autorului—în vreme ce fără împrejurările expuse, el ar fi dat traducerei mele o autoritate prețioasă. De altă parte, nu voesc ca publicarea traducțiunei acesteia²⁾ viind la cunoștința Preasfinției Sale, o-

¹⁾ Sat în apropiere de Iași.

²⁾ În manuscris stă *traducțiunea publicărei acesteia*. Aceasta cât și alte câteva obscurități stilistice arată, că avem de a face cu o traducere upă un original grec.

miterea numelui său să fie privită ca o necuviință neiertată—am gândit să mă adresez cu sinceritate Preasfinției Sale și să-i cer autorizarea pentru omiterea numelui său din traducere—rezervându-mi a face amenda onorabilă, când se vor regulă și aplană aceste regretabile neînțelegeri eclesiastice. Însă și această cerere este atât de delicată pentru mine, încât am socotit mai bine a face a te rugă pe domnia ta [să] binevoii a interveni pentru mină lângă Preasfinția Sa.....».

Vedeți, Preasfințite, care a fost îndemnul cutezării mele—pe care vă rog să o scuzați—și de aceia am socotit că și eu la rândul meu nu mă puteam dispensa, într'o cestiune atât de gingașă, să nu reproduc o parte din textul însuși a epistolei arhimandritului Germanos, fiindcă eu, pro forma, în materii de această natură, nu aș fi putut să vă lămuresc așa de bine cererea ce sunt însărcinat a vă adresa.

Nu odată, Preasfințite, lucrările erudite ale prelaților români vor atrage viul interes al bisericei ecumenice și sunt încredințat că, cu toate restricțiunile și strictețea de formalism uzat de biserica mămă în privirea unor fapte împlinite atingătoare de biserica română, cu toată rezerva chiar în care se ține încă patriarhia pentru recunoașterea regulară a unora dintre prelații noștri—lucruri dificile pentru mine și în cari numai Preasfinția Voastră poate aprecia, — totuși Preasfinția Voastră ținând samă de înnalta și respectoasa considerațiune ce părintele Germanos vă păstrează și de temerea sa de a jigni, precum și de credința ce are a binelui ce ar rezulta din răspândirea prețiosului uvrăgiu al Preasfinției Voastre *Lipovenismul*, mă măgulesc a crede și a spera că veți obtemperă cererei sale.

În toate cazurile, orcare ar fi deciziunea ce veți lua în cestiunea de față, vă rog să-mi faceți onoarea a-mi comunica sau mie sau deadreptul părintelui Germanos—cum veți voi a o face, pentruca să știe cum să urmeze.

Vă rog, Preasfințite Stăpâne, să binevoii a primi asecurarea înnaltei mele considerațiuni.

Al Preasfinției Voastre supus serv

D. A. Anghel¹⁾.

P. S. Adresa este: *Iași, Dimitrie Anghel, Str. Sfânta Vineri.*

Adresa Părintelui Germanos este: *Constantinopole, Arhimandritul Germanos Stonides, secretar patriarhiei.*

¹⁾ Dimitrie Anghel eră un mare negustor grec din Iași, prin mijlocirea căruia clerul grec din Constantinopole ținea corespondență cu cel român din Moldova. Prin următoarea împrejurare numele acestui negustor a rămas legat de istoria răscoalei separatiste din 3 April 1866. Se spune că în acea zi, mitropolitul Calinic Miclescu, văzând că mișcarea, în fruntea căreia se pusese îmbrăcat în veșmintele sacerdotale, e innăbușită de forța militară, s'a relugiat într'o pimiță a acestui negustor, unde a fost găsit seara târziu ascuns după un butoiu.

1 Martie 1874, București.

Stimabile Domnule,

Am avut onoarea a primi scrisoarea d-voastre dela 22 Fevruariu prin care îmi comunicați un fragment din epistola părintelui arhimandrit Germanos dela Constantinopole.

Vă rog să anunțați din parte-mi Sfinției Sale deplină mulțumire pentru osteneala ce și-a dat cu traducerea cărței mele *Lipovenismul* și că este o mângâere pentru mine, că acea scriere se vede a fi folositoare și pentru confracții și coreligionarii noștri Elini din Orientul ortodox.

Cât se atinge pentru cestiunea de trebuie sau nu a se menționă numele meu ca autor, eu las aceasta la conștiința Sfinției Sale părintelui arhimandrit, pe care îl cred o persoană eminamintă creștină și erudită. Îi amintesc cuvintele Mântuitorului: «Câte voiți să vă faceă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea». Îl poftesc încă să reflecteze: este oare just a confundă o cestiune cu totul personală, privitoare la numele meu ca autor al unei opere, cu altă cestiune națională-română independentă de voința mea, cestiune care implică legile țării mele, căroră și eu mă supun cași toți ceice trăesc în România? În fine, voiu mai adaoge, că chiar puind cestiunea pe tărâmul ce vrea părintele arhimandritul, Sfinția Sa nu este în drept a pune în dubiu caracterul și demnitătea mea de episcop al bisericei ortodoxe. Arhieria sau episcopatul meu este recunoscută și binecuvântată chiar de însuși Prea Santitatea Sa, patriarcul actual. Spre a se convinge nu are decât a se informă din *Condica sacră* a patriarhiei.

Cu această ocaziune, vă rog, Domnul meu, să binevoiți a primi complimentele și binecuvântarea arhierescă a celuice este

Al Domniei voastre Părinte în Domnul și servitor

Melchisedec

Față cu acest răspuns al lui Melchisedec, arhimandritul grec a mai amânat publicarea traducerei sale, dând-o la lumină cu doi ani mai târziu, sub titlul următor: «Σύντομος πραγματεία περί τοῦ σχίσματος τῶν Ρασκολνίκων καὶ περί τίνων αἱρέσεων ἐν Ρωσσίᾳ ἐκ μολδαυικοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ Ἀρχιμ. Γερμάνου Αφρονίδου. Σιναίτου. Ἐν Κωνσταντινούπολει, 1876».

După cum se vede, numele lui Melchisedec e încă evitat, dar se mărturisește că scrierea e tradusă după o carte moldovenească. În prefață, arhimandritul nu

uită însă a pomeni și numele autorului, pe care îl numește «Ὁ σοφός μολδαυός ἀρχιερέυς Μελχισεδέκ» — *Eru-ditul arhieru* (nu episcop) *Melchisedec*.

XXXV.

S-la m-re Neamțu-Secul, 1873 Ianuarie 20

Preasfinte Stăpâne!

În alăturare cu stăpâneasca scrisoare a Preafinției Voastre din 4 Octomvrie, am primit încă din acea lună și cărțile în număr de 20 exemplare ce ați binevoit a le oferi și a le trimete pentru biblioteca acestei sfinte mânăstiri.

Mulțumind cu smerenie Preasfinției Voastre pentru asemenea dar, cu tot respectul vă supun la cunoștință, că legându-le pe toate aceste cărți la legătoria mânăstirei, am regulat a se așeză în bibliotecă și a se trece în catalogul ei sub numele Preasfinției Voastre.

Asemenea am primit și două copii de lucrări depe originale ce posedăți ale preacuviosului părintelui și starețului Paisie. Nădăjduesc în ajutorul bunului Dumnezeu, că îngheband o colecție de toate scrierile câte sunt și câte se vor mai găsi ale bunului nostru stareț și părinte să-le pun sub tipar, potrivit și cu dorința manifestată de Preasfinția Voastră. În biblioteca rusească am și găsit câteva manuscripte de lucrări de ale părintelui Paisie, făcute în limba slavonă, pe care am pus de s'au tradus și voiam ca să le și tipăresc în broșuri spre a trimete și Preasfinției Voastre una ca să le vedeți—singura cauză care m'a și făcut să întârziu cu trimetearea răspunsului de față, căci voiam ca odată cu răspunsul să vă trimet și acea broșură, însă fiindcă traducătorul fiind un monac de aicea Rus, nedeprins bine cu limba română, deși le-a tradus, dar în tipar nu le-am putut da, până ce se vor corectă de altul bine. Iar manuscriptele acestea sunt următoarele:

1) Un răspuns a părintelui Paisie din anul 1793 la o scrisoare a egumenului și a soborului m-rei Vorona prin care răspuns le dă povățuiri în privința unui hulitor ieromonac Teofan din acea m-re.

2) Un răspuns din anul 1794 către locuitorii și clericii satelor Vasilevschi și Polsghi în mai multe cauze bisericești.

3) Un cuvânt în 24 de capete pentru semnul s-tei cruci și pentru alcătuirea celor trei degete ale mâinei drepte.

4) Una scrisoare către trei părinți din s-tul Munte arătătoare cu deamănantul despre motivele și modul strămutării Sfinției Sale din Secul în Neamț și pentru unirea acestor mânăstiri.

5) Un răspuns în mai multe capete făcute de Sfinția Sa încă decând se găseă în s-tul Munte către un schimonac, stareț de acolo, și

6) Un cuvânt rostit de Sfinția Sa în Dumineca IV a postului mare.

Totodată, potrivit făgăduinței Preasfinției Voastre, iau îndrăzneala a vă rugă pentru traducerea scrierilor ce arărați că mai posedați de ale părintelui Paisie, ca odată cu acestea de aicea să le tipăresc la un loc și pe acelea, având dorința [de] a păși la această lucrare îndată ce le voi adună pe toate.

Manuscrisul istoriei acestor sfinte mânăstiri, care a fost și la P. S. V., l-am primit dela I. P. S. mitropolit și s'a depus spre păstrare în bibliotecă și care mai târziu, D-zeu ajutând, se va și tipări.

Am primit dela Lipoveanul negușitor în Roman peștele ce ați binevoit a-l dăruî și trimete pentru soborul m-rei în sumă¹⁾ de una sută ocă morun, pentru care vă rog să primiți smerite mulțumiri atât din partea mea cât și din a soborului.

Cu această ocazie, vă rog, Preasfințite Stăpâne, să nu dați uitărei s-tul locașul acesta și să binevoiți a nu întârziă de a-l mai onorā cu vizita Preasfinției voastre.

Vă sărut cu plecate metanii blagoslovitoarele mâni împreună cu tot soborul și vă rog să nu ne lipsiți de puternicul Preasfinției Voastre sprijin și de părinteasca binecuvântare.

Insemnându-mă cu supunere, al Preasfinției Voastre
smerit fiu sufletesc

Timoteiu Arhimandrit

XXXVI.

Ismail, 28 Aprilie 1873²⁾

*Preacuvioase părinte Arhimandrite și Stareț!
Arhierească binecuvântare trimetem
Preacuvioșiei Voastre.*

Scrisoarea din 20 Ianuarie ce ne-ați adresat am primit-o la București. Neputând acolo împlini angajamentul ce luasem pentru scrierile preacuviosului stareț Paisie, am așteptat până la reînturnarea mea acasă. Deci în a cincea săptămână a s-tului post, cu ajutorul lui Dumnezeu, venind acasă m'am și apucat printre alte treburi a traduce învățăturile cele prețioase ale numitului stareț și acum terminându-le mă grăbesc a vi le trimete. Ele sunt coprinse în 22 coale scrise cu mâna mea și se compun din următoarele bucăți:

¹⁾ *sumă, cantitate.*

²⁾ *Data aceasta lipsește din copie, e însă indicată în răspunsul ei din 5 Maiu 1873.*

1. Tâlcuirea la «Doamne miluește».
2. O alcătuire a starețului în șase capete despre *rugăciunea mintală*.
3. *Scrisoarea* starețului Paisie către starețul Teodosie despre traducerea cărților părintești în limba slavonă de către Paisie.
4. *Scrisoarea* starețului Paisie către părinții dela Poiana-Mărului pentru noul stareț al acelei mănăstiri.
5. *Scrisoarea* starețului Paisie către iereul Dimitrie, carele voiă a se duce la calugărie și ceruse povățuiri dela starețul Paisie.
6. Altă *scrisoare* către aceeași persoană în aceeași cestiune.
7. *Scrisoare* a starețului Paisie către egumenia Matia dela o mănăstire de femei din Rusia, în care se descriu fundamentele vieții călugărești și se dau acei persoane povățuirile duhovnicești ce ceruse.

Toate aceste scrieri sunt o comoară neprețuită pentru știința duhovnicească și vor fi citite cu mare plăcere de oamenii ce au simțul vieții duhovnicești în inimile lor orcât de mic.

M'am bucurat foarte de celece îmi scrieți, că ați descoperit în biblioteca rusească a mănăstirei mai multe alte scrieri de ale fericitului stareț pe care le și numiți anume. Și eu aș dori mult să le văd și să le citesc. Starețul Paisie a fost unul din părinții bisericei noastre, o lumină neapasă pentru țara noastră, lauda monahismului nostru. Este păcat ca această lumină să mai rămâe sub obroc. Precucvioșia Voastră veți face cel mai mare serviciu religiunei noastre dând la lumină scrierile acestui mare și sfânt bărbat. Restabilirea mănăstirei din ruină și reinvierea duhului monahicesc al starețului Paisie prin publicarea scrierilor lui vor formă cununa nemuririi pentru stăreția Precucvioșiei Voastre.

Scrierile acele ce ați găsit însă trebuie a se traduce bine de o persoană cărturară, care să cunoască bine atât limba slavono-rusă în care sunt scrise, cât și cea română în carea se traduc; căci o carte rău tradusă nu-și ajunge scopul. Când veți tipări cartea, să puneți în fruntea ei portretul marelui stareț, după originalul din mănăstire și să-l dați spre a se litografiă la un meșter bun, carele să vă facă atâtea exemplare cât var fi numărul exemplarelor cărței. Cartea să aibă un format plăcut, nici prea mare, nici prea mic; hârtia să fie de mărimea aceleia cu care sunt tipărite cărțile mele *Cronica Hușilor* și *Lipovenismul*. Dacă s'ar părea prea voluminoasă, cartea se poate despărți în două tomuri.

Scrierile aici alăturate, eu m'am silit a le traduce în o limbă precât curată preatâta și simplă, apropiată de vechea limbă a cărților noastre bisericești. Însă am fost silit câteodată a întrebuința cuvinte nouă, pentruca să traduc întocma vorbele și ideile autorului, pe care eu îl stimez ca pe un sfânt pă-

rinte al bisericei noastre. Cuvintelor celor nouă spre a fi înțelese de cei neștiutori le-am adaos tâlcuire pe margine sau de desubt însemnate cu o steluță. Aș dori ca tot așa să fie traduse și acele ce mai aveți, ca această carte să fie și în privința literară la aceiași înălțime cu cuprinderea ei duhovnicească.

Odată cu aceasta vă trimet și douăzeci de napoleoni spre împlinirea altui angajament al meu ca ajutor la restabilirea mănăstirei. Preasfințiții episcopi de Roman și de Huși au promis asemenea cu mare plăcere a contribui la același scop. Mă bucur că mănăstirea Neamțului care a fost fala bisericei noastre are aceiași stimă în inimile oamenilor de bine. Timpurile au fost grele, însă credința și dragostea de Dumnezeu a rugătorilor noștri din acea sfântă mănăstire niciodată nu vor fi părăsite de Dumnezeu, carele împreună cu ispita va face și sfârșitul ei. Numai de acolo să nu lipsească duhul cel bun al lui Dumnezeu, duhul sfinților părinți. Cred că publicarea scrierilor și învățăturilor nemuritorului cuvios Paisie va face a se auzi glasul chemării celui prea du'ce la ușa multor inimi, cari se vor deșteptă din nesimțire și cu lacrimi de bucurie vor răspunde celui ce chiamă pe morți la viață.

Vă rog ca manuscrisul meu, după ce veți pune a-l prescrie bine și fără greșală și după ce se va revedea de o persoană cărturară, cum este d. e. părintele Neofit, să mi-l înapoiați, rămânând la Preacuvioșia Voastră acel ce se va prescrie.

Doresc să vă am răspunsul de primire atât a acestei scrisori cât și a alăturărilor pe lângă dânsa. Scrisoarea și alăturările ei, am îndatorit pe fratele meu Costache a vi le aduce și da în mână. Pretind ca să mă scrieți în pomelnicul mănăstirei cu acei 20 napoleoni. Vă mai trimet o carte de rugăciuni preoțești ce am publicat acum, să o depuneți și pe aceia la biblioteca mănăstirei ca și pe celelalte.

Dorindu-vă dela Dumnezeu mântuire și toate cele bune și rugându-vă a vă rugă și pentru mine lui Dumnezeu, am onoare a fi

Al Preacuvioșiei Voastre părinte în Domnul și servitor

Melchisedec

XXXVII.

Preasfințite Stăpâne !

Innaltul rang ce ocupați P. S. Voastră în literatura noastră bisericească științifică și renumele ce aveți ca canonist, fie-mi spre disvinuire, dacă s'ar părea nemodestă rugarea, cu care voui cuteză a mă îndreptă aici cătră P. S. Voastră.

Am întreprins, Stăpâne, a scrie un manual de *Drept bise-*

ricesc și mă cred ca Român îndătorit a lua în privire și particularitățile dreptului bisericesc al României. Posed *Pravila târgovișteană* (ed. d. a. 1562) și numerile *Monitorului Oficial* cele cu legea sinodală și electorală din 14 Dec. 1872 și cu *Regulamentul* modificat despre precăderile primatului României, și știu în genere, că *Pravila târgovișteană* este în biserica românească o codică de autoritate publică.

Dară până la care grad s'a ținut și se ține ea în seamă și dacă a avut și nu are biserica României încă și regulăminte deosebite edate prin tipariu ¹⁾ și cari sunt aceste și de unde se pot căpăta, nu-mi este cunoscut, ba spre rușinea mea și a librăriilor și bibliotecilor noastre de aici nici chiar aceasta nu știu, ce feliu de codică este manualul de pravilă bisericească, ce l-a publicat d-l Bujoreanu în a sa *Bibliotecă de legislațiune sau colecțiune a legiuirilor vechi și noi ale României* (București, Socec, 1873) și cum aş putea ajunge la regulămintele disciplinare etc, edate de sfântul Sinod dela constituirea sa încoace. Știu însă, că nu este nime în România, carele ca Preasfinția Voastră m'ar putea lumina în toate aceste. Și de aceia vin cu respectoasă rugare, ca P.S.V., neluându-mi în nume de rău cutezarea mea către înnaltă-vă persoană, să binevoiți a mă învrednici de o povățuire în materiile numite, adăogându-mi astfelu la venerăciunea ce v'o port acum de mult, încă și îndatorirea de adâncă mulțămită.

Cu umilită reverință al P. S. Voastre de tot plecat.

Euseviu Popovici

profesor de istoria bisericească și de dreptul bisericesc

10 Aprilie 1874

XXXVIII.

Ismail 1874 Aprilie 16

Domnul meu,

Am avut onoare a primi epistola d-v. dela 20 ale curenteii și mă grăbesc a vă răspunde la punctele de nedumerire ale d-voastre.

1) *Pravila dela Târgoviște* întrucât privește partea canonică, adică canoanele ziselor Sinoade și ale sfinților părinți își are și astăzi toată valoarea sa, pusă însă în armonie cu constituția și legile țarei. Iară cât despre legile împărătești ce se coprinde în acea pravilă, ele sunt înlocuite cu legile actuale ale țarei. Sfântul Sinod are misiunea de a armoniza după putere canoanele și legile.

2) Deosebite regulamente privitoare la ramul eclesiastic în

¹⁾ Afară de regulamentele organice ale principatelor de mai nainte.

Moldova au fost făcute în deosebite timpuri pentru seminarii și pentru alte ramuri ale disciplinei bisericești. Ele toate sunt publicate împreună cu alte legiuri ale țării într'o mare colecțiune intitulată «*Manualul administrativ al principatului Moldovei*» publicat la Iași în anul 1855, în două volume. Eu cred că această colecțiune trebuie să se fi aflând acolo în Bucovina pela unele persoane române erudite.

Cu deosebire în vol. II se cuprind legiuri și regulamente privitoare la ramul bisericesc. Așa în titlul IX, capitolul VIII, secția III, se cuprind mai multe legiuri și dispozițiuni pentru seminarii și seminariști, și despre bisericile de mir. In capitolul IX pentru m-ri și călugări. Capitolele XII, XIII și XIV se aține de administrația bisericească. Capitolul I—VII privesc modul administrării averilor bisericești, dupăcă administrarea acestui ram s'a luat dela cler etc.

Osebit de aceasta există, prin arhivele mitropoliei și episcopiiilor multe regule și instrucțiuni privitoare la administrația bisericească. O mică parte din ele s'a publicat în o broșură în anul 1864 de greșierul dicasterului mitropoliei din Iași, d-l Const. Ciudinu, sub titlul de «*Colecțiune de diferite deslegări și instrucțiuni emanate din timp în timp în ramul spiritual dela mitropolie și decasteriul său*». Colecțiunea aceasta coprinde 156 pag.

3) *Manualul de pravilă bisericească* s'a publicat sub mitropolitul actual al Ungro-Vlahiei a doua ediție în anul 1854 și cuprinde o prescurtare din canoane și de *modurile* cu care se administrează biserica în Țara-Muntenească. El este în vigoare și astăzi în toate cazurile nemodificate de legislațiunea țării și de regulamentele s-tului Sinod până acum existente.

4) Regulamentele votate de s-tul Sinod în întâia sa sesiune dela Maiu, anul expirat. Sunt toate publicate și prin monitor și în broșură aparte. Vă alătur pe lângă aceasta o broșură cu acele regulamente. In sesiunea de toamnă a anului trecut încă s'au votat două regulamente: unul pentru administrarea avutului bisericilor parohiale, altul pentru edarea unui jurnal bisericesc. Dar acestea nu s'au publicat prin monitor.

In genere vorbind, literătura noastră este încă săracă în ramul acesta, din lipsa bărbaților instruiți în ale teologiei și ale bisericeii. Avem seminarii deajuns; dar ne lipsesc încă profesori competenți. Timpul până acum precât a fost favorabil pentru alte ramuri, pe atâta pentru biserică a fost defavorabil. N'am putut progresă solid. Cauzele sunt multe. Sperăm că timpul va aplană multe dificultăți, dacă Dumnezeu va binecuvântă dorințele cele bune a deveni realitate.

Mă bucur, că d-voastră vă consacrați literaturii teologice; aceasta vă va face mare onoare. Spre semn de aducere a-

mente, vă rog să primiți și dela mine, câteva din modestele mele lucrări pentru biserica națională, anume: 1) *Cronica Hușilor*. 2) *Cronica Romanului* p. I și 3) *Lipovenismul*.

Dorindu-vă bun succes la întreprindere, am onoare a fi
Al d-v părinte în Domnul și servitor
Melchisedec

XXXIX.

Huși, 5 Septembrie 1875.

Preasfințite Stăpâne,

Aflând de reîntoarcerea Preasfinției Voastre din străinătate la reședința episcopală, îmi iau îndrăzneala a vă adresă respectoase felicitări de bunăvenire și omagiile mele pentru satisfăcătoarele rezultate ce ați obținut la conferințele dela Bonn.

Permiteți-mi, Preasfințite, a vă trimete un exemplar din traducțiunea în românește a uvragiului: „*Expunerea doctrinei bisericeii ortodoxe*“, care traducțiune am făcut-o din îndemnul P. S. Voastre și prin urmare dacă această carte va produce vreun bine cititorilor, aceasta va fi datorită numai Preasfinției Voastre.

Vă trimit și un exemplar din liturgia Sf. Ioan Crisostomul tradusă după elinește în franțuzește de abatele Guettée. Citind-o am găsit-o mult superioară, ca traducțiune, acelei a părintelui Vasileff.

Recomandându-mă suvenirului și sfintelor voastre rugăciuni, sum cu cel mai profund respect

Al P. S. Voastre întru tot plecat și devotat servitor

Iosif Hușiu

XL.

Ismail, 1875 Sept. 9.

Preasfințite Stăpâne!

Am avut distinsa onoare de a primi epistola Preasfinției Voastre din 5 ale curenteii.

Vă mulțumesc pentru amicala felicitare cu reînturnarea din voiagiu și cu bunele rezultate ale conferinței teologice dela Bonn. Intr'adevăr trebuie să ne bucurăm de acest bun început de apropiere a vechilor catolici de biserica noastră ortodoxă. După mine sunt acum de acord cu noi în cele mai grele cestiuni dogmatice, cari dispart papismul de ortodoxie, anume: vechii catolici au renunțat la dominația absolută a papei, au lepădat adausul *filioque* și au primit purcederea Sfântului Duh numai dela Tatăl; deasemenea au lepădat doctrina papistă despre purgatoriu și au primit doctrina ortodoxă despre simpla rugăciune pentru cei răposați.

Vă mulțumesc foarte pentru prezentul ce-mi faceți cu traducerea Preasfinției Voastre, «*Expunerea doctrinei bisericeii ortodoxe*» și traducerea *liturghiei* de părintele Guettée. Am simțit mare mulțumire sufletească, când am văzut încă un episcop român, care sacrifică osteneală și cheltueală pentru a dota biserica cu opere folositoare religiunii și științei.

Credeam că la Bonn voiu avea fericirea de a vedea pe părintele Wladimir Guettée, dar n'a venit din cauza negreșit a antipatiei politice franceze către Germani.

Eu am rămas foarte satisfăcut de voiagiul meu în Germania, am vizitat Berlinul, Colonia, în Bonn am stat 10 zile, unde am avut fericirea de a locui într'un otel cu cea mai încântătoare pozițiune pe malul Rinului, de acolo m'am reînturnat prin Francfurt, München, Viena, Pesta, Belgrad, Craiova, București. Am rămas prin toate aceste locuri câteva zile spre a vedea câte ceva din lucrurile însemnate. Ce țări frumoase și culte! Păcat că diferențele și antipatiile religioase ne depărtează atât de mult de dânsle.

Dorindu-vă toată prosperitatea, am onoare a fi

Al. P. S. Voastre amic și servitor

Melchisedec

Vă rog spuneți frățeștile mele complimente Preasfințitului Policarp și părintelui arhimandritului Isidor.

XLI.

Huși, 20 Decembrie 1876.

Preasfințite Stăpâne,

Cred că ați sosit dejă la eparhia Preasfinției Voastre și rog pe Dumnezeu ca să vă aflați în deplină sănătate. Sosind la Huși, am găsit răspunsul Preasfințitului Wladimir Guettée la scrisoarea mea din București. Știind că vă interesați de *Istoria bisericească* a acestui venerabil părinte și cu ce sollicitudine ați lucrat pentru a-l pune în pozițiune de a publică volumul IV al acestei *Istorii*, nu mă îndoiesc, Preasfințite Stăpâne, că veți simți aceiași plăcută impresiune, ce am simțit și eu la citirea scrisoarei sale, prin care-mi comunică cele mai bune noutăți relativ la *Istoria* sa. În această convinșiune îmi permit a vă comunica o copie de pe scrisoarea în cestiune, din care veți vedea că dorința, ce ați manifestat P. S. Voastră și care a fost unanimamente primită de tot Sinodul, ca volumul IV să fie dedicat bisericeii noastre, acea dorință, zic, a conceput-o și venerabilul autor fără a i se fi fost sugerată de nimine. Sper că această dispozițiune a sa o să vă bucure. Acum, Preasfințite Stăpâne, vă rog să binevoiiți a-mi notifica, dacă trebuie să fac cunoscut autorului și despre celelalte per-

soane din București ce au promis a subscrie în urma primei liste ce i-am trimis deja, și la caz când veți găsi bine a-i comunica aceasta, vă rog să binevoiți a-mi însemna și sumele ce au promis a subscrie Preasfințitul Ghenadie fost Argeșiu și P. C. arhimandriți Ghenadie și Silvestru, ca să nu greșesc. Voiu ajurnă deci răspunsul meu la Paris, până voiu avea distinsa onoare a primi avizul Preasfinției Voastre în această cestiune, cu care ocaziune vă rog să-mi faceți cunoscut și aceia, dacă trebuie ca eu să-i anunț dorința ce mi-ați arătat a vă abonă la revista „*Uniunea creștină*” sau îi veți face-o cunoscut P. S. V. directamente.

În dorința de a primi bune noutăți despre sănătatea P. S. Voastre atât de prețioasă, sunt cu cel mai profund respect
Al P. S. V. cu totul devotat și plecat servitor

Iosif Hușiu

XLII.

Ismail, 28 Dec. 1876

Preasfințite Stăpâne,

Am avut distinsa onoare de a primi epistola P. S. Voastre din 20 Decemvrie și m'am bucurat foarte mult de bucuria părintelui Guettée și de aceia că am răușit noi să facem biserica română să participe la o lucrare de așa importanță pentru biserica ortodoxă. Ideia mea, pe care cu nedrept o combătea părintele arhierul Ghenadie, că acest ajutor va înlesni părintelui Guettée publicarea întregii opere o afirmă și venerabilul autor.

La noii subscriitori puteți adauge pe părintele arhierul Ghenadie cu 50 franci, pe Enăceanul cu 50 franci—despre dânsul m'a asigurat părintele vlădica Ghenadie că a subscrie deja. Silvestru nu venise încă la vlădica spre a-i propune subscrierea, dar cred că va subscrie. Pelângă aceștia vă mai adaog la urmă o listă de ajutozuri din Ismail trimițând acum și banii. Eu gândeam să comunic d-lui Brătianu o copie depe epistola părintelui Guettée și să-i amintesc de promisiunea sa. Dar văzând din jurnale grelele lui ocupațiuni cu cestiunile politice, am crezut să amân această comunicare până la reînturnarea mea în București, carea nu știu când va fi—rămâne la împrejurările neprevăzute ale viitorului.

Este bine să comunicați și părintelui mitropolitului de Iași, dacă nu i-ați comunicat, o copie de pe scrisoarea părintelui Guettée spre a se bucură de fapta bună ce a făcut.

Eu sum sănătos și am venit acasă dela 21 ale curentei, însă dela Galați până la Ismail am făcut două zile pe drum, fiind drumul foarte greu din cauza desghețului. Felicitându-vă

cu Anul nou și dorindu-vă dela Dumnezeu toate bunurile
posibile unui om pe acest pământ, sunt ca todeauna

Al P. S. voastre amic și servitor

Melchisedec

XLIII.

14 Octomvrie 1881, Roman

Innalt Preasfințite Stăpâne,

Impresiunile cele frumoase ce am dobândit cu vizita ce am
avut onoare a vă face la reședința P. S. Voastre, au rămas
întipărite în sufletul meu pentru todeauna. Administrația în-
țeleaptă, ordinea bisericească, eminentele calități personale ale
P. S. Voastre și ale personalului ce vă înconjoară sunt atât-
tea titluri la stima și iubirea Românilor. Eu am comunicat
impresiunile mele amicilor miei și toți vă stimează pe nevă-
zute. D-l Neculae Ionescu, profesor la Universitatea din Iași
și deputat în Camera română a fost la mine în aceste zile.
I-am spus tot ce am văzut în mitropolia Bucovinei, i-am a-
rătat lucrările I. P. S. Voastre literare, de cari el n'avea cu-
noștință și a rămas foarte încântat. D-lui s'a hotărât să vină
în toamna aceasta la Cernăuți, ca să vă vază și să vă ceară
binecuvântarea.

Portretul lui Ștefan cel Mare din evanghelia dela Homor a
deșteptat darul de a-l vedea mai curând, în toți acei ce au a-
uzit de dânsul. Eu am comunicat această descoperire la A-
cademie. In acea zi au vizitat Academia dd. Stârcea și Hur-
muzachi și d-lor au spus încă despre acel portret ca de o
mare achizițiune națională. De aceia eu vă rog respectos, a
regulă a se trimete o copie întocmai de pe icoana dela urma
tetraevanghelului, unde este Marele Ștefan, precum și a sfân-
tului Daniil de pe scoarța evangheliei dela Voroneț. Eu voiu
face un memoriu asupra lor și le voiu supune Academiei,
pentru a se putea forma un adevărat portret al Marelui Ște-
fan și al cuviosului Daniil, care să se generalizeze în toată
România. Eu am să mă duc la București cam pela mijlocul
lui Noemvrie, când se deschid Corpurile legiuitoare și s-tul
Sinod. Tot odată vă trimet trei copii de pe traducerea a trei
documente slavone privitoare la m-rea de maici numită din
vechime «a lui Iațicu» ce a fost la locul, unde este biserica
Ițcanilor.

Rugăm binecuvântarea I. P. S. Voastre și dorindu-vă mulți
și fericiți ani, am onoare a fi

Al Preasfinției Voastre devotat amic și servitor

Melchisedec

Innalt Preasfințite Părinte Episcop!

Primind prețioasa-vă epistolă dintr'a 14 Octomvrie, a. c. m'am bucurat mult, înțelegând din ea că P. S. Voastră ați sosit cu bine din călătoria pe care P. S. Voastră avurați buna-voință de a o face la Cernăuți spre cercetările Umilinței mele. Vă mulțumesc din toată inima pentru onoarea și bucuria sufletească de care mă făcureți părtaș cu prezența P. S. Voastre, asigurându-vă împreună că cu aceasta mi s'a împlinit și o dorință veche, dorința adică de a vă vedea și a vă cunoaște în persoană, dupăcum vă cunoșteam după nume.

În privința portretului Marelui Ștefan s'au executat toate după dorința P. S. Voastre și cred cum că toate copiile scoase din tratavanghele, referitoare la Marele Ștefan și la cuviosul Daniil se vor fi aflând deja în mâinile P. S. Voastre. D-l Buccevschi, pictorul arhidiecesei mele, călătorind la m-rea Putna a aflat într'adevăr un al doilea portret cusut foarte măestru și ezact, carele consună pe deplin cu portretul din tetravanghel, prin urmare nu se mai poate trage la îndoială autenția portretului.

D-l Ionescu, carele mai deunăzi a petrecut câteva zile în Cernăuți, s'a interesat mult de portretul acesta, pentru aceia s'a trimis și d-sale atât copia după tetravanghel cât și cea de pe icoana cusută de mână din Putna.

Cărțile pe cari ați binevoit a mi le trimete prin fratele Conon ¹⁾ protosincelul, le-am primit, pentru carele prezent vă mulțumesc foarte, deasemenea mulțumită binevoii a primi și copiile uricilor relative la m-rea de maici Ițicani.

Fratele Conon mi-a comunicat, cum că P. S. Voastră aveți de scop a mijloci la Academie traducerea și tipărirea *Eucologiului* de metropolitul Petru Movilă. Aflu și eu că astă idee este din mai multe puncte de vedere eminentă și salutară, pentru aceia pun la dispuseciunea P. S. Voastre și concursul mieu pecăt îmi va fi cu puțință și-mi va iertă timpul. Eu am aice două exemplare de numitul *Eucologiu*, pe carele am și început a le petrece cu toată atențiunea, deoarece este cunoscut, că iezuiții în tipografia din *Porasvū* au făcut abuz de numele vestitului metropolit Petru Movilă cu tipărirea *Eucologiului* său. Dupăce voiu fi petrecut toată cartea, voiu face observările mele critice și vi le voiu comunica.

Știind că se apropie timpul călătoriei P. S. Voastre la sfântul Sinod și Senat, așa dară vă doresc călătorie bună și petrecere plăcută.

¹⁾ P. S. Conon Arănescu-Donici, actualul episcop de Huși, pe atunci student la Cernăuți.

De-ar mai fi în privința portretului Marelui Ștefan oarecare informări, binevoiiți a mă înștiința.

Recomandându-mă amicitiei și bunevoioințe P. S. Voastre, petrec cu stimă și venerațiune specială

Al I. P. S. Voastre devotat întru Cristos frate

Silvestru
Arhiepiscop*

Cernăuți, 5/17 Noemvrie 1881.

XLV.

1881 Octomvrie 17

Domnule Ministre!

Vizita ce am făcut-o în Bucovina în toamna aceasta mi-a deșteptat toată dragostea asupra bărbaților eminenți de acolo, Români culți și zeloși pentru prosperitatea și desvoltarea neamului nostru. Dea Dumnezeu cași clerul României să ajungă a se putea compara cu dâșii, în cultură și în zel păstoral și național.

În fruntea lor este preavenerabilul mitropolit I. P. S. Silvestru Andrievici Morariu, un bătrân foarte respectabil pentru virtuțile și pentru cultura sa. Doctor în Teologie, el de mult lucrează pentru cultura națională în Bucovina.

Lucrările lui literare sunt:

1. *Cuvântări bisericești la toate Duminicile și sărbătorile anuale*, carte în 4^o, 329 pagine, 1860. Cernăuți.

2. *Liturgica sau tâlcuirea rândueleur liturgiei* (8^o mare, 113 pag. 1860. Cernăuți).

3. *Învățătura ortodoxă* pentru clasele superioare ale gimnaziului (8^o mare, partea I, 159 pag. Viena 1862; partea II 175 pag. Viena 1862; partea III 293 pag. 1862 tot la Viena). Partea I tratează despre învățătura dogmatică generală; partea II despre învățătura dogmatică specială, partea III despre morala creștină.

4. *Micul catechis* pentru clasa III a școalelor poporane (8^o mic, 76 pag. Viena 1877).

5. *Epistoliile și evangheliile la toate duminicile și sărbătorile anuale* cu deduceri și aplicări pentru clasa III a școalelor poporane (1865, Viena. 8^o mic, 166 pag.)

6. *Prescurtare din Istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament* pentru a II-a clasă a școalelor poporane (8^o mic, 97 pag. Viena).

7. *Istoria sfântă a Testamentului Vechiu și Nou* pentru a V-a clasă a școalelor poporane (1865, Viena. 8^o mic, 281 pag.)

8. *Psaltichia bisericească așezată pe note muzicale europenești* (4^o mare; 97 pag 1879, Viena), carte foarte însemnată și unică până acum, în care s'au tradus pe note europene cântările bisericeii noastre române, încât poate să le cânte orce

muzicant care cunoaște notele. Cartea aceasta nu este o transcriere a cântărilor pe note, dupăcum sunt ele astăzi la noi, ci dupăcum aceste cântări s'au păstrat tradițional în Bucovina. Afară de mitropolit, se disting prin cultura limbei și literaturii române următoarele persoane din clerul Bucovinei.

1. Protopresbiterul Ion Ștefanelli, profesor de religiunea ortodoxă la gimnaziul superior și docent la facultatea teologică a Universității din Cernăuți. El a publicat: a) *Catichetica bisericii dreptcredincioase răsăritene* (în 8^o mare 344 pag. Sibiu, 1879). Cartea cuprinde regulile pedagogice foarte raționale și sistematice pentru dezvoltarea și cultivarea inteligenței în copii, cărora catichetul predă învățământul catichetic sau religios. După aceste reguli generale de metodă, urmează alte trei cărți cu aplicație la predarea învățământului religios și anume: b) *Catichetezede adică lecții din istoria biblică a Vechiului Testament* (Sibiu, 1879. 490 pag. 8^o mare), c) *Catichetezede adică lecții din istoria Noului Testament*, (Sibiu 1881; 492 pag. 8^o mare), d) *Catichetezede adică învățături din dogmatică și morală* (Sibiu 1881, 8^o mare, 663 pagini).

Cărțile acestea sunt mai cu seamă școală și povățuire pentru profesorii de învățământul religios, dar pot servi ca metodă și pentru toți învățătorii și institutorii școalelor primare și sătești.

2. Protopresbiterul Vasiliu Metrofanovici, dr. în Teologie, profesor de Teologie păstorală la Facultatea de Teologie. În anul 1875 el a publicat *Omiletica bisericii dreptcredincioase răsăritene* (Cernăuți 8^o mare 771 pagini). Cartea aceasta este unică până acum în limba română și ar trebui să serve de model și pentru seminarele noastre. Ea tratează despre arta cum să se formeze predicatorii bisericii creștine. Cartea e de mare preț pentru seminariile noastre.

3. Arhimandritul Miron M. Călinescu, vicar al mitropoliei, profesor ordinar de *Teologia păstorală*, membru al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina. El a redi-gat de mai mulți ani călindare anuale, cari cuprind tratate despre limba și istoria română, nuvele istorice etc. și care călindare nutresc fondul Societății de cultură română.

4. Preotul Simion Marian, paroc coaditor în Târgul-Siretului. El s'a distins prin zelul cu care a adunat și continuă a adună și a edita poeziile poporului român: cântecele și baladele, pentru care Academia română, în sesiunea ordinară a anului acestuia, l-a ales membru al său.

Domnule Ministre! Am voit să comunic d-voastre câteva noțiuni de activitatea literară a acestor distinși bărbați, cari fac onoare neamului nostru, pentruca și d-voastră, care știu cât de mult vă interesați de profesorul națiunii noastre, să-i cunoașteți și să apreciați laudabila lor activitate și zelul pentru dezvoltarea națională. Eu cred că ați face mare bine și ați

încurajă pe cei iubitori de osteneală, dându-le câte un semn de distincțiune precum medalia noastră *Benemerenti*, iar mitropolitului vreunul din ordinele noastre *Coroana României* sau *Steaua României*, gradul ce-l veți crede mai potrivit pentru meritele și stima de care se bucură acest înalt demnitar al Bucovinei. Eu las aceasta la aprecierea d-voastră.

În tot cazul vă rog ca să comunicați aceste noțiuni și M. S. Regelui la ocaziune, pentruca și M. Sa să poată aprecia meritele și onoarea ce fac națiunei aceste preastimabile persoane. Mitropolitul prin frumoasele sale calități științifice și morale, prin înțeleapta și părinteasca sa administrație și prin devotamentul său pastoral, este primul arhipăstor român, ce eu am văzut în viața mea cu calități corăspunzătoare demnității sale; și dragostea lui către nația sa este mai presus de toate.

Neavând nici o pretențiune, las toate acestea la apreciația d-voastră și mă însemn cu plăcere

Al d-v. părinte sufletesc și amic

Melchisedec

XLVI.

Innalt Preasfințite Părinte!

Primind epistola Preasfinției Voastre și a Alteței Sale d-lu-președinte al Academiei române¹⁾, și încredințându-mă în persoana d-lui Denșușianu, plenipotențiarul Academiei, n'am aflat de lipsă de a mai trimete la București o persoană de aici cu tetraevanghelul arhiepiscopiei, ci am dat cartea la mâna numitului domn. Rog însă ca după făcuta întrebuintare să mi se trimeată pe o cale sigură cartea iarăși îndărăpt fără trăgănare, deoarece se interesează mulți de dânsa.

La Viena scriu împreună și cred că până în cinci-șase zile d-l Bucevschi va fi în București.

Binevoiți a primi asigurarea deplinei venerațiunii cu care vă îmbrățișează

Al P. S. Voastre devotat frate în Cristos

Cernăuți, 25 Noembrie 1881.

Silvestru

LXVII.

București, 1881 Noemvrie 24

Innalt Preasfințite Stăpâne!

Albumul [pe] care mi l-a trimis d-l Bucevschi cu facsimilele din tetraevanghelul Marelui Ștefan dela Homor, eu îndată după sosirea mea în Capitală, l-am supus Academiei române, cu

¹⁾ Ion Ghica.

un memoriu al meu asupra lor și asupra amânduror tetra-
vangeliilor ce mi-ați dat ocazie a le cunoaște la reședința
I. P. S. Voastre. Tot atunci și d-l Neculae Ionescu a făcut
comunicările sale în același sens. Academia a primit cu bucu-
rie și le-a recomandat secțiunii istorice, pentruca ea studiin-
du-le să spună opiniunea sa prin un raport, după care
Academia să poată lua deciziunea cuvenită.

În sânul secțiunii istorice, d-l Hașdeu a exprimat oarecare
îndoială, carea constă în, aceia că portretul din tetra-
vangeliu nu ar fi al Marelui Ștefan ci al lui Petru Rareș. D-lui n'a
putut convinge pre nime, nici însuși pre sine despre veraci-
tatea supozițiunii sale. Cu toate acestea spre a putea mai
ezact decide și a nu rămânea nicio îndoială chiar d-lui Haș-
deu, s'a decis ca Academia să roage pe I. P. S. Voastră ca,
dacă va fi posibil, să trimiteți la București, anume la Acade-
mie, tetra-
vangeliul dela Humor pentru vreo câteva zile prin
o persoană ce se va bucura de încrederea P. S. Voastre. Nouă
ne-ar părea bine ca acea persoană să fie d-l pictor Bucevski,
carele ca om special în arta picturei ar putea să dea Ace-
demiei toate deslușirile trebuitoare pentru picturile din tetra-
vangeliu. În tot cazul, chiar dacă veți hotărî a trimite tetra-
vangeliul prin o altă persoană, d-l Bucevski totuși să vie. Chel-
tuiala venirii și întoarcerii va fi pe socoteala Academiei, iară
recunoștința pentru această binefacere a Innalt P. S. Voastre
va fi neștersă din *Analele Academiei* și din inimile mem-
brilor ei.

Academia trimite din partea sa cu scrisorile către I. P. S.
Voastră pe secretarul său d. N. Densușianul, carele este mem-
bru corespondent al ei.

Așteptând răspunsul I. P. S. Voastre, am onoare a fi

Al I. P. S. Voastre devotat amic și supus servitor

Melchisedec

XLVIII

București 1881 Decembrie 5

Innalt Preasfințite Părinte,

Am primit epistola I. P. S. Voastre trimisă prin D. Den-
sușianu. Deasemenea Academia a primit tetra-
vangeliul și toți vă suntem foarte recunoscători pentru bunătatea și dragos-
tea I. P. S. Voastre.

Până acum, Academia n'a luat nici o deciziune în privirea
portretului Marelui Ștefan, din cauză că mulți din membri fiind
deputați și senatori și ocupați cu cestiuni politice nu se pot
întruni la Academie în număr suficient spre a da o hotărâre.

D-l Bucevski mi-a telegrafiat dela Viena, că este gata
a veni la București, dar cere mijloace pentru cheltuiala dru-

mului. Eu am comunicat depeşa sa Academiei, dar nu s'a dat până acum niciun răspuns din cauza arătată mai sus.

Odată cu aceasta vă trimet un memoriu despre *cântările* noastre *bisericeşti*, pe carele eu în această sesiune l-am citit în Sinod împreună cu un proiect de îmbunătăţirea acestui ram. Am plăcerea a vă comunica, că memoriul acesta a fost bine primit, şi Sinodul a votat un regulament în cuprinderea ideilor propuse de mine.

Sunt autorizat din partea d-lui ministru de culte şi instrucţiune publică să vă fac o respectoasă întrebare: Veţi fi împiedicat de vreun obstacol politic a primi o decoraţiune română dela Maestatea Sa Regele nostru? Ministrul doreşte să aibă cât mai neîntârziat răspunsul I. P. S. Voastre. Aceasta ca o dovadă de stima ce aveţi dobândită la noi prin meritele şi îndelungatele servicii, ce aţi adus literaturii noastre.

Eu aş dori să am răspunsul I. P. S. Voastre aflându-mă încă în Bucureşti, unde voiu mai rămâneă vreo cinci-şase zile şi apoi mă întorc la eparhie.

Innoind rugăciunile şi buna voinţa I. P. S. Voastre către mine, am de cea mai mare onoare a fi

Al I. P. S. Vostre devotat amic şi supus servitor
Melchisedec

În Bucureşti eu locuesc în curtea bisericii S-tul Dumitru, în case sinodale.

XLIX

Innalt Preasfinţia Voastră!

Vă veţi fi mirând că n'am răspuns curând la mult stimata-vă epistolă din 5 Decemvrie a. c. Cauza întârzierii e împrejurarea că epistola P. S. Voastre nu mă află în Cernăuţi ci în Viena, unde mă aflai prin 14 zile la consultările Senatului imperial în casa Magnaţilor. Sosind deci de câteva zile la starea locului, vin a vă răspunde respectos la cele atinse. Mă bucur mult, că cu trimiterea tetravangelului putui face un serviciu sau cel puţin o plăcere ilustrei Academii române. După întrebuiţarea făcută precum spusei şi d-lui Densuşianu, binevoiţi a mă încunoştiinţa spre a face dispunere asupra modului de trimetere a cărţii, de care se interesează ceice cercetează localităţile reşedinţei arhiepiscopale.

D. Buceveschi, cu carele m'am întâlnit în Viena, stă dea-gata de a călători la Bucureşti, dupăce va fi primit avizul din partea Academiei şi banii de călătorie.

După sosirea mea acasă, aflând memoriul pentru *cântările* bisericeşti pe carele P. S. Voastră avurăţi bunătatea de a

mi-l trimete, l-am citit cu multă interesare și plăcere fără de a mă scula de pe scaun, pânăce nu finii citirea. Vă felicittez din toată inima la această idee salutară și compunere eminentă. Dacă s-tul Sinod, precum nu am îndoială, vă va vota proiectul de lege, iar d-l ministru de culte va execută cele decise, va rezultă mult bine pentru cultul liturgic, nu numai cât în regatul României cât și în alte țări locuite de Români, unde fără îndoială se va adoptă această reformă a cântărilor liturgice.

Intrebarea făcută de P. S. Voastră pe cuvântul ministrului de culte mi-a făcut surprindere plăcută și sunt mulțumitor atât Escelinței Sale, cât și P. S. Voastre pentru buna voință din carea vă aflați îndemnați a trage în considerare modestele mele servicii pe terenul literaturii naționale. Cred însă că tocmai acum fiind referințele între Viena și București cam încordate, nu ar fi oportună realizarea intențiunii voitoare de bine a Escelinței Sale d-lui ministru, ci tocmai după aplanarea diferințelor respective.

Apropiindu-se sfințele aărbători, binevoii, Preasfințiți, a primi felicitările mele cordiale și asigurarea stimei și venerațiunii mele speciale, cu carea petrec și rămânând deapururea al

I. P. S. Voastre devotat frate în Christos

Dr. Silvestru Arhiepiscop și Mitropolit

L.

Roman, 23 Decembrie 1881

I. P. S. Stăpâne!

Am avut onoare a primi epistola ultimă a I. P. S. Voastre și de îndată am comunicat d-lui ministru de culte. Despre d-l Bucevschi știu de când eram la București, că ministrul de culte i-a trimes bani de drum ca să vină deadreptul la Iași pela 20 ale luni curente, unde are să vie și ministrul, ca să studieze un portret al Marelui Ștefan, ce se zice că este pe perețele bisericei Sf. Nicolae domnesc din Iași spre a se putea completa noțiunile despre portretul în cestiune.

Ministrul mi-a promis, că dela Iași va veni pela mine împreună cu d-l Bucevschi.

Pe mine mă ocupă foarte mult cestiunea cântărilor bisericesti. Sinodul a admis ideile mele și a votat regulamentul ce am propus. Nu știu rezultatul practic la carele vom ajunge.

Am nevoie de sprijinul moral al I. P. S. Voastre. Sunteți un bărbat cult cu conștiință de înalta misiune, aveți împrejur-vă mulți bărbați luminați și o societate filarmonică. Puteți face ca să se scrie în *Aurora Bucovinei* sau în jurnalele noastre din România, tractate despre cântarea noastră bisericască cu arătare de reformele necesare susținând lucrarea

și regulamentul făcut de Sinodul nostru și îndemnând guvernul nostru a-l pune în aplicare cât mai neîntârziat. Puteți scrie deadreptul și ministrului de culte, îndemnându-l a sprijini și realiză această mare trebuință a bisericei. I. P. S. Voastră aveți la noi o frumoasă reputație și intervenirea I. P. S. Voastre va fi bine aprețuită. Și în privirea politică, eu sunt sigur, că guvernul austriac se va măguli, când va vedea că I. P. S. Voastră influențați asupra României în cestiuni bisericești și sunteți o făclie luminătoare pentru Români în genere.

Clerul nostru de sus până jos este foarte înapoiat, dela dânsul nu se poate aștepta progres încă pe mult timp, ci trebuie împinși de alții înapoate, fără voia lor. Iertați îndrăsneala mea, ea provine din dragoste.

Ca prezent de Anul nou, vă trimet *Idiomelarul*, o carte de cântări făcută de cel mai bun cântăreț al Moldovei¹⁾. Eu iubesc mult aceste cântări și de aceia le comunic și I. P. S. Voastre. Puteți să le cunoașteți și să vă informați de dânsese, dacă poate nu le cunoașteți până acum, îndatorind pe ierodiaconul Timuș²⁾, ca să vi le cânte. Aș avea mare bucurie dacă acest mic prezent v'ar face plăcere.

Felicitându-vă cu sfințele sărbători și anul nou, am onoare a fi

Al I. P. S. Voastre devotat amic și servitor

Melchisedec

LI.

8/20 Iulie 1886, București

Preasfințite,

Sunt încântat că volumașul didahiilor lui Antim v'a plăcut. Eu am oprit aici 50 exemplare; din acelea vă mai trimetem opt; celelalte s'au depus la ministerul de culte; de unde cred că vi s'ar da câte ați cere. De toate s'au tipărit 1000.

Ar fi bine și de mare folos, ca să publicăm și o descriere a manuscrisului didahiilor mitropolitului Antim. Această descriere am și făcut-o eu; vă rog însă să binevoiți a-mi scrie când și unde ați descoperit manuscrisul și al cui a fost, ca să pun și acestea în descriere.

Vă sunt foarte recunoscător pentru biografia mitropolitului Filaret. Mi-ar plăcea foarte bine, dacă ați binevoi a-mi mai trimete vre-o trei ori patru exemplare.

Cred că ați trimes și Prințului Ghica³⁾, care doreă așa de mult să știe ceva despre acest mitropolit.

¹⁾ Dimitriță Suceveanu.

²⁾ P. S. Gherasim, actualul episcop al Argeșului, pe atunci student la Cernăuți.

³⁾ Pe adresa: Londra, 50 Grosvenor Gardens.

Eu voiu plecà mâine sau poimâne seară după documentele mitropoliei Sucevei duse de Dosotei, cu cea mai vie dorință de a le da de urmă.

Al. P. S. Voastre prea plecat

I. Bianu

LII

Roman, 1886 Iunie 6

Domnule Bianu!

Vă răspund la scrisoarea d-voastră ce am primit astăzi. *Didahiile* lui Antim eu le am dela răposatul episcop de Buzău Dionisie și iață cum:

În anul 1871, am purces dela București ca să mă întorc acasă la Ismail de sărbătorile Crăciunului.

Dupăcè am trecut o stație dela Buzău, o furtună mare cu zăpadă ce se începuse de dimineață a nămolit drumul, încât trenul a stat locului, am petrecut noaptea în câmp. Drumul dela Brăila-Galați a fost astupat mult timp. Eu am fost silit a treia zi să mă reîntorc la Buzău, unde am petrecut sărbătorile Crăciunului împreună cu colegul meu, episcopul Dionisie. El posedă o bibliotecă însemnată, cu felurite cărți în felurite limbi tipărite și manuscrise, între cari și o mulțime de cărți românești vechi, tipărite și manuscrise. Manuscrise românești erau vre-o 40. Tot timpul sărbătorilor până la 8 Ianuarie, eu l-am petrecut ocupându-mă cu cărțile cele vechi românești și mai ales cu manuscrisele, de pe cari mi-am luat multe notițe ce le păstrez spre a le publică cândvã. Între aceste manuscrise, am găsit și *didahiile* lui Antim. Descoperirea aceasta m'a frapat foarte și am rugat pe răposatul Dionisie să mi-o dea ca să o studiez mai de aproape și să fac a se publică. Cererea mea a fost primită amical de răposatul și așa ea a devenit proprietatea mea. Restul îl știu dumneata.

Apropo de Olteniceanu. Ar fi bine ca d-ta să aduni oarecari noțiuni cu această ocazie despre acel neobosit adunător de cărți și iubitor de literatură română. Toate manuscrisele din biblioteca lui și cărțile vechi române au însemnări cu creion roșu la zicerile și frazele precum și pasage, care i se păreau lui cu deosebire valoroase. Ceiace se vede și în manuscrisul *Didahiilor*. De unde se vede, că el se ocupă cu facerea unui lexicon român. D-l Ion Ghica poate să-ți dea noțiuni multe despre dânsul, fiindu-i negreșit cunoscut de aproape. Biblioteca lui o au vândut urmașii cu 500 galbeni episcopului Dionisie prin răposatul episcop de Buzău Filoteiu, precedesorul lui Dionisie.

Mi-ai scris că d-l Ion Ghica cere notițe biografice despre

mitropolitul Filaret. Eu am adunat tot ce mi-a fost cunoscut despre acest mitropolit; dar fiindcă a eşit o lucrare destul de întinsă: 15 coale scrise de mine, m'am hotărât să o tipăresc aici în Roman. Va fi în total vre-o patru-cinci coale tipărite. Tipărirea merge cam încet, abia iese o coală pe săptămână. A eşit o coală, aştept pe a doua. Cum se va tipări îţi voi trimite d-tale un exemplar şi altul principelui Ghica, căruia este dedicată broşura spre semnul dragostei şi a stimei mele către d-sa.

D-ta încă să-mi trimiţi şi mie din *Didahii* când se vor isprăvi de tipărit; căci mă interesez să văd cum s'a tipărit.

Melchisedec

LIII.

Sărut mâinile, Preasfinţite Stăpâne!

în fine scopul scrisoarei mele, Preasfinţite Stăpâne, nu eră acesta şi deci cu voia P. S. Voastre vin la cestiune:

Eu sunt un băiat necunoscut, însă aceasta nu însemnează a fi todeauna aşă, capitalul intelectual adunat, şi pe care'l voi mai adună e destinat a fi pus în circulaţiune, a da dobândă; el până în prezent nu-mi dă dreptul a fi autor, ci mă mângâie cu speranţa de a fi în viitor, nimeni nu se naşte învăţat, nimic nu poate fi creat, ci prelucră, expune după alte metoade nouă conforme cu timpurile şi mersul ştiinţei, şi dacă aceasta se poate aplica vreunei ştiinţe, apoi cea dintâi este teologia ca ştiinţă pozitivă.

Aspiraţiunile sunt idei, cari dacă nu ies din cercul lucrurilor ordinare, posibile, se încarnează, se pun în practică. Omul fără aspiraţiuni care lucrează fără un ideal, dacă nu ideal cel puţin scop, nu ştie ce face, unde se duce şi ce vreă; prin urmare, dacă eu aspir a fi autor cândvă, dacă am un ideal fictiv până acum, dar lucrez spre a-l aduce la îndeplinire, cred că nu greşesc.

Prin forţa lucrurilor acum nu pot fi autor, dar pentru un moment mi-aş mulţumi această dorinţă mare a inimei mele fiind traducător, căci acest pas e îndreptat spre acest scop căci numai rău n'ar fi a traduce predice, mici articole şi altele, nici pentru mine, nici pentru biserică. Traducere! Traducerile la noi n'au aproape nici o valoare, deoarece aşă de rău se fac, că de multe ori cititorul nu întoarce nici o atenţiune, deşi traducerea bună îşi are meritul său, căci cine spre exemplu ar contestă meritul traducerei lui *Don Chişot* făcută de d-l Vârgolici, dacă nu mă înşel!

Dar orcum ar fi, m'am încercat a traduce şi odată cu aceasta trimit P. Sfinţiei Voastre două predice luate din jur-

nalul Academiei locale de pe anul 1887, luna Aprilie, no. 4. Bea întâi aparține d-lui Achim Olținițki, iar a doua d-lui Pivnițki. Și una și alta sunt destul de frumoase, cea dintâi mai mult ca idee, conținut, tratând despre pesimism și renegare, cea de-a doua ca formă, nu mai puțin și ca fond e admirabilă. Cea întâiu e mai științifică, a doua mai puțin atingătoare de spirit, dar mult mai lucrătoare asupra inimei.

Traducerea, P. S. Stăpâne, am făcut-o din cuvânt în cuvânt și poate de aceia unele perioade, destul de lungi, aproape de o față, se vor părea puțin grele, dar atât sensul românesc, cât și al autorului e observat cu sfințenie. Ortografia am observat-o pe a Academiei, după-cât am putut, dar am exclus pe *u* final, în care nu văd decât o pierdere de timp și spațiu, încolo ea e derivativă, iar nu fonetică. Aceste predici le-am tradus, în speranță de a fi publicate în *Biserica ortodoxă română* prin mijlocirea P. S. Voastre, căci dacă le-aș fi times eu, ar fi fost puse ad calendas graecas. Dela sine se înțelege, în cazul că P. S. Voastră ați găsi că merită să fie publicate.

Dupăcum P. S. Voastră vedeți, eu am făcut numai o încercare, pe care cu mult respect o supun la aprobarea Preasfinției Voastre, în această privință, adică dacă am făcut bine sau nu, dacă trebuie a continua sau încetă, dacă încercarea este reușită sau prematură, cu alte cuvinte aș dori să văd rezoluția ce P. S. Voastră veți pune pe ele, căci delo această rezoluțiune și delo sfatul P. S. Voastre depinde dirijarea activității mele.

Ocupația cu traducerea, pelângă că mă întărește serios în cunoștința limbei rusești, îmi mai aduce apoi și profitul de a mă face cunoscut cât de puțin măcar, lucru, care mult mă interesează în însuși interesul bisericeii, plus că predici cum sunt aceste două e un mare bine a fi publicate, deoarece chiar aicea puțini le fac, așa că cu aceste traduceri aș face și un serviciu seminaristilor și preoților.

Traducerea mea are un defect, pe care eu singur îl cunosc: stilul nu e popular, dar P. S. Voastră știți că eu sufăr de această boală, pe care nu știu cui s'o atribui, mie sau cărților pe cari am învățat. Dacă stilul nu e popular, aceasta provine nu numai din cauza boalei mele, ci și din cauza conținutului predicilor, mai ales a celei dintâiu; se poate ca, cauza să fiu numai eu, dar cași Adam am venit a mă scuza, ca să nu fiu cu totul vinovat, că am uitat limba tatei.

Eu știu că P. S. Voastră veți dispune trimeterea banilor pe ceste două luni din urmă, iar aceasta o știu după regularitatea cu care am primit până acum, dar pentru această dată pentru luna Fevruarie și Martie aș dori să-i am la fi-nele sau la începutul viitoareii luni, ca cu ceiace am și voiu primi să-mi fac un rând de strae pentru Paști, însă dacă a-

ceasta din urmă va produce neajunsuri, umilit vă rog a mă iertà, că am îndrăznit a vă pomeni.

Lucrul ce mă interesează este avizul P. S. Voastră asupra încercărei ce am făcut fie direct sau indirect.

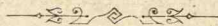
Eu, Preasfințite Stăpâne, sunt sănătos, ocupându-mă serios cu limba rusească, pe care cred că voiu ști-o destul de bine, de oarecè acum înțeleg profesorii cu greu însă și mai principal orice carte rusească.

Termin, Preasfințite Stăpâne, dorindu-vă sănătate, sărutându-vă mâinile și fiind

Al P. S. V. prea plecat, supus, devotat și ascultător servitor

Const. Nazarie

Chiev, 1889 Martie 16.



Scrisori familiare

LIV

Cu multă plecăciune mă închin, tătucă și mămucă!¹⁾

„Mare este Domnul și minunate-s lucrurile lui și niciun cuvânt nu este de a spune spre lauda minunilor lui!“

Pecăt petrecerea noastră din vacanție a fost încununată de bucurie, preatâta stârșitul ei dureros. În scurt, dimineața bucurie, sara plângere. După ce am petrecut la mănăstirea Neamțului mai bine de o săptămână, ne-am întors la seminarie toți deplin sănătoși, până înaintea de Sântămărie cu vreo câteva zile, atuncea deodată George²⁾ s'a coprins de o boală, care a tot crescut treptat pe fieștecare zi, și cu toată căutarea doftorului celui mai vechiu tot spre rău a mers până Miercuri în '22 August. Atunci iubitul meu frate și al vostru dulce fiu George a trecut din moarte la vieață și ne-a lăsat lumea nouă. Așa dar plângeți puțin pentru dânsul și vă întristați; însă nu ca ceice n'au nădejde, pentru că dacă credeți că Cristos a murit și a înviat, așa și Dumnezeu pe dânsul îl va învia împreună cu sine. El nu a făcut alta decât s'a mutat din sânul nostru spre a se întâlni cu nenumăratele noastre rudenii ce le avem dincolo de mormânt, de unde a fugit toată durerea și suspinarea și unde peste puțin și noi ne vom duce spre a ne întâlni iarăși a petrece împreună în vecii vecilor. Credeți că pentru mine despărțirea lui pecăt a rost dureroasă, peatâta și plină de mângâere, gândind că sufletul lui s'a izbăvit din cursa vânătorilor ca o pasăre. Eu vă sfătuesc, iubiții miei părinți, ca să gândiți mult la ticăloșiile, nenorocirile, scârbele, dosădirile, urile, pismuirile și alte mii de răutăți ce întovărășesc trupul nostru în această lume blestată și așa și vă bucurați cu duhul, că Dumnezeu a izbăvit pe iubitul nostru din toate acestea. Și negreșit în vârsta nevinovăției în care l-a luat dela noi, nu pentru alta l-a luat decât că plăcut fiind lui Dumnezeu l-a răpit ca să nu schimbe răutatea gândul lui sau înșelăciunea să înșale sufletul lui,

¹⁾ Această scrisoare din tinerețile mele s'a găsit între hârtiile răpocatei mele surori maicei Eugenia și am pus-o și eu spre păstrare între hârtiile anului 1889, data morții surorii mele (Nota lui Melchisedec)

²⁾ Frate mai mic al lui Melchisedec, al patrulea născut la părinți.

pe de altă parte ca să ne aducă aminte nouă păcătoșilor că sfârșitul este lângă ușă și în curând ne vine rândul și nouă; și pentru a ne învrednici de petrecerea împreună cu răposatul să ne silim a urma nevinovăției lui, blândețelor lui, ascultărei lui și credinței lui. Eu m'am silit și mă silesesc a îndepărta dela mine toată întristarea pentru despărțirea de un frate atât de iubit, ca nu cu aceasta să scârbesc sufletul lui, ca cum mie mi-ar părea rău de partea cea bună ce D-zeu o a gătit pentru el. Însă ceiace îmi rumpe inima este când gândesc la întristarea părinților miei. Pentru aceia, tătucă și mămuică, dacă voiți să mai cruțați zilele mele, nu vă întristați mai mult decât se cuvine, ci vă mângâiați cu duhul că v'ați învrednicit a vedea jerfă lui pe unul din cele mai bune roduri a ostenelelor Sfințiilor Voastre și a mamucăi. Noi nu suntem ai noștri, că cu preț suntem răscumpărați, prin urmare pe lucrul altuia nu putem pune stăpânire. Dumnezeu cu ale sale face ce vrea ca un atotputernic: au doară va zice făptura către făcătorul său pentru ce m'ai făcut așa? Mai potoresc¹⁾ încă odată: durerea mea este de întristarea părinților—cu lacrimi scriu acestea,—pentru aceia de vreți să cruțați zilele mele nu vă întristați cași ceice n'au nădejde și cât mai în grabă îmi trimiteți mângâere. Tătucă, pe Sfința Ta te rog îmbărbătează-te și te întărește în credință și mângâe pe mămuca, că știi că sabie va să treacă prin sufletul său. Mămuică, lasă toată mahnirea că în curând iar îl vom vedea, că zilele noastre sunt ca iarba câmpului, care dimineața înflorește și sara se usucă. Mai pe urmă către tine, Doamne, mă întorc și cu lacrimi te rog, mângâere fii acum tatălui meu, mângâere fii maicei mele, mângâere fii fraților și surorilor și odihnește cu dreptii sufletul adormitului robului tău.

Pogribania²⁾ lui a fost cu atâta pompă și duioșie obștească, încât nici eu nu aș dori pentru mine mai mult. Cuvântul ce l-a rostit d-l Mandinescu³⁾ este plin de jale și de mângâere pe care vi-l alăturez ca să-l citiți spre mângâere de multe ori. Părintele arhimandritul⁴⁾ încă a luat parte la întristarea noastră și pentru a vă mângâia v'a scris însuși cu mâna Sfinției Sale alăturatul aicea răvaș. Pentru aceia credeți cuvintele Sfinției Sale și ale mele, citiți-le de multe ori și veți afla mângâere. Iarăși mai zic: Nu vă întristați cași ceice n'au nădejde, ca nu dintru aceasta să se pricinuiască scurtarea

¹⁾ *Poftoresc*, repet.

²⁾ *pogribania*, înmormântarea, funeraliile.

³⁾ Ion Mandinescu un elev din cursul superior, care fusese numit «re-melnicește paradositor de psaltichie și cântări la strană». Probabil e același cu Ion Mandinescu de mai târziu, licențiat în legi și profesor definitiv de Istoria universală și Istoria filozofiei. Acest Mandinescu, autorul unei *Istории universale* și frate al lui Vasile Mandinescu, fost director de episcopie al lui Melchisedec, a murit în 1868.

⁴⁾ Filăret Scriban, directorul Seminarului.

vieței, că pe mulți i-a omorât scârba¹⁾. Scrieți-l în pomelnicul răposaiilor și vă rugați milostivului Dumnezeu ca să-i dea odihnă în veci, iar nouă celorce trăim sănătate ca să-l pomenim, până când Dumnezeu va binevoi a ne deslega și pe noi de legăturile durerii. Tătuță, nu te osteni a veni aici până ce ți-i strânge depe câmp, atuncea vină să-i facem pomenire. Mămucă, m'am înștiințat că ai fost bolnavă rău, nu te scârbi peste măsură ca să nu te întoarcă răul, gândește la copilașii cei mititei. Mângâeți surorile și le spuneți să se roage pentru sufletul răposatului. Blagosloviți-mă, iertați-mă, rugați-vă lui Dumnezeu să mă întărească și trimețți-mi mângâere, că întristarea d-voastră mă sfășie. Nu vă întristați cași ceice n'au nădejde.

Ierodiacon Melchisedec

1845 August 24 Socola.

Aceasta cât și cele două cari urmează sunt cele mai vechi scrisori ce se păstrează din corespondența lui Melchisedec. Ele sunt și singurele scrisori existente în original, rămase astfel printr'o întâmplare, căci Melchisedec pe timpul acela nu obișnuia să oprească copii depe scrisorile ce făcea.

LV.

Scrisoarea de mai jos pe care o dăm în facsimile e trimisă de el din m-rea Neamțul unui profesor dela Socola, preot care era confesorul său. Insemnătatea acestei scrisori, stă și în faptul că constituie un document al exilării lui Melchisedec la Neamțul de către mitropolitul Meletie în 1848²⁾.

¹⁾ scârba, întristarea, mahniciunea.

²⁾ Const. C. Diclescu scrierea «*Episcopul Melchisedec*» pag. 7.

Salutare, iubite frate, Părinte Ieronime!

Ieri avui plăcere a primi dorita Sfinției Tale scrisoare din 13 a curentei. M'am bucurat că te afli acum mai bine, auzisem că erai bolnav, dar nu știam în ce chip și ca ce fel de boală și ce grad. Atâta știam că din cauza boalei te-ai dus la București. Slavă lui Dumnezeu că acum ești sănătos. Eu dela S-tul Ion, 29 August, am niște friguri ce m'au cam smerit și de cari abiă acum am scăpat. Asemenea este bolnavă și Agripina, din care cauză a părăsit școala de vre-o săptămână și jumătate. Băeții mi-au arătat dorința a-i trimete la alte școli la Iași și anume—pe Iancu la Socola și pe Costache la Academie, le-am împlinit această dorință, pentrucă anul trecut au fost leneși și pentrucă vârsta lor cereă a se roade de străini; i-am trimes dar la Iași, la părintele Climente ¹⁾, spre a-i înfăoșă la concursurile publicate spre a căpătă internat, fiindcă eu nu m'am putut duce din cauza boalei. Acum aud că au dat de nod. Iancu ar fi eșit slab la concurs și pentru Costache nu se știe încă rezultatul.

Despre maica Susana ²⁾ te înștiințez că se află bine; însă îi tare urât aicea: o pălește câte o jale de Almaș și de Gârcina încât plânge nemângâiat; decând am adus-o de pela Maiu, am dus-o în mai multe rânduri la Gârcina, dar în zadar, că dupăcè vine înapoi, săptămânile i se par luni și zilele săptămâni; acum, cât sub pretext de cules perje, cât pentru alte trebi, s'a dus la Gârcina singură cu căruța cu un cal, a șezut vreo două săptămâni și acum iar se află dusă din ziua Crucei. Casa din Piatra a vândut-o lui Conta, casa din Gârcina cu vite și toată pojijia casei a promis-o ca zestre Zoiței spre a fi preuteasă, apoi iacă altă beleă, că pe câți seminariști i-am dus, nu o vra nici unul sub cuvânt că ar fi urâtă. Acum popa Toader s'a deșteptat și vra el să-și facă fata preuteasă acolo, căci locurile tatei le-a și apucat chiar din primăvară și se aține dela vară să cuprindă și grădinile. Ce va mai urmă te voi înștiința. Zoița șede în casa dela Gârcina cu maică-sa și profesorul Focșa. Vitele tatei nu sunt până acum desfăcute pentru scopul arătat, sunt date la suhat unde plătesc eu.

Banii călugărului Serafim i-am dat moșului Stratonie, carele i-a și trimis numitului, și astăvară când am fost la Pângărați cu maica Susana de am vizitat pe moș Stratonie mi-a dat chiar adeverința călugărului Serafim de primirea banilor, în care

¹⁾ Climent Nicolau, pe atunci directorul Seminarului Veniamin.

²⁾ Maica Susana, sora lui Melchisedec, trăește și astăzi și e superioară la m-reă Războeni.

face și mulțumire. Acea adevărîță am purtat-o mult în buzunar, crezând că vei veni precum îmi scriseseși spre a țî-o dà. Știi că călugărul citat este slab și neputincios, și todeauna pomenește de Sfinția Ta și cercetează de nu i-a mai trimes vreo milă, precum se exprimă el.

Grilajul părinților l-am așezat de mult; fundurile și ușa ce s'a adăogat au costat mai mult decât îți scrisesem, pentrucă au eșit mai multe aci, și la plată am numărat cinci galbeni.

Dela ginerile Petraché, nu de mult am primit o scrisoare în care îmi comunică mai multe lucruri interesante și despre cari te poftesc a-i arătã mulțumirile mele. La amândoi ginerii și fetelor împreună și nepoatei arată-le din partea mea felicitări și binecuvântări.

Pe aici ploile au făcut multe stricăciuni pânilor și fânului; apele au venit foarte mari în două rânduri, încât au stricat podul ce se făcuse pentru drumul de fier, din care cauză se va amână deschiderea căei ferate în jos. Dela Galați până în Bacău aud că umblă. Pe aici toate rudele se află bine.

Doresc să ne vedem sănătoși.

Al Sfinției Tale frate și servitor.

V. Ștefănescu ¹⁾

¹⁾ Cine n'a văzut pe octogenarul prelat din strada Sapienței. Mic de statură, iute la mers, figura blândă, barba mare și albă ca neaua, părintele Valerian e cel mai bătrân arhieru al României și singurul frate în viață al ilustrului Melchisedec. S'a născut la 10 Februarie 1828 și a primit la botez numele de Vasile. Primele cunoștințe de carte le-a căpătat în satu-i natal Gârcina dela un învățător particular și în târgul Piatra dela un dascăl de biserică, apoi la școala primară tot de acolo. În 1843 intră în seminarul Socola unde fratele său Melchisedec, cam tot în acelaș timp, fu numit profesor suplinitor. După terminarea celor patru clase de seminar, la începutul anului 1848 însoțește la mănăstirea Neamțul pe Melchisedec care fusese exilat aici de mitropolitul Meletie. După moartea lui Meletie, întâmplată în vara anului 1848, amândoi frații părăsesc mănăstirea: Melchisedec se duce în Rusia pentru complectarea studiilor, iar Vasile se face învățător particular în Gârcina, la o școală improvizată, unde fiecare școlar îi plăteă câte un sorcovăt ¹⁾ pe lună. În al treilea și ultimul an de învățătorie se căsătorește și peste puțin timp e hirotonit preot la biserica s-ții Trei-Ierarhi din Piatra, anul 1851. În timp de doi ani, cēt a stat preot la Trei-Ierarhi, a fost și secretarul protopopiei din Piatra. La 1852 a fost numit profesor-catihet la școala catihetică din Bacău, în care funcțiune a stat până la 1862 când fu făcut protopop tot acolo, iar peste doi ani e transferat în aceeași calitate la Roman. Rămâind văduv în 1868—anul morței mamei sale—se călugărește, după exemplul fraților săi, la finele anului 1875, iar la 1 Ianuarie 1876 e făcut arhimandrit de scaun de episcopul Isaia Vicol, ruda sa. Ca arhimandrit, părintele Valerian a arătat multă pricepere în afacerile eparhiei, pe care de fapt el o administră, căci episcopul Isaia eră continuu bolnăvicios. Multe din îmbunătățirile făcute la acea episcopie de Melchisedec au fost parte începute parte înfăptuite sub conducerea și privigherea părintelui Valerian. La 1879 e ridicat la treapta de arhieru și i se dà titlul de Râmniceanu. La 1881, după stăruința mitropolitului Iosif Naniescu, părintele Valerian se mută la Iași, unde a făcut egume-

¹⁾ 2 lei vechi și 4 parale.

LVIII.

Buzău, 1868 April 15

Preasfințite!

Decând am plecat din București, am tost și sunt neîncetat bolnav. După osteneala drumului, a venit osteneala săptămânei mari și a sfințelor sărbători. Indată după aceasta a venit trecerea Măriei Sale. Am ostenit prea mult și astăzi sunt zece zile de când n'am eșit din casă.

Cercetându-vă vă exprim dorința ca să fiți Preasfinția Voastră sănătos și todeauna vă rog să mă înștiințați, când aveți să porniți la București și pe care cale, dacă aș ști că veniți pela Buzău, v'aș așteptă să mergem împreună. Todeodată vă fac cunoscut că vechiul zugrav Neculae al cărui penel a împodobit mai multe dumnezești locașuri în sfânta episcopie cât și în eparhie a terminat tabloul *Roata lumii*, pe care vi-l recomand acum generozității Preasfinției Voastre. Dacă nu vom încurajă noi belele arte, cine să le încurajeze?

Primiți, Preasfințite, mărturisirea stimei ce Vă păstrez.

Al Preasfinției Voastre în Cristos frate și amic

Dionisie Buzău

LIX.

1868 Aprilie 22, Ismail

Preasfințite Părinte!

Am avut onoare a primi epistola Preasfinției Voastre dela 15 Aprilie. Regret că nu vă aflați deplin sănătos și doresc ca să vă însănătoșiți cât mai curând ca să ne vedem la București. Eu plec cu vaporul de Joi la 25 și mă duc drept la Giurgiu, fiind mai comod voiajul pe apă decât pe uscat. Vă mulțumesc pentru că ați confăptuit ca să capăt și eu portretul *Roata lumii*. Vă rog plătiți pentru mine banii ce se cer și aduceți la București portretul pe care zugravul să-l împacheteze după cum va fi mai bine spre a nu se vătămă. Mi

nul bisericei s-tul Spiridon. După opt ani petrecuți acolo, tocmai în timpul când Melchisedec eră persecutat cu o înverșunare extremă de câțiva fruntași politici, contra arhierelui Valerian se urzește o pânză de intrigi cari l-au silit să demisioneze din egumenatul numitei biserici. De atunci s'a stabilit definitiv în București, unde funcționă ca director al Tipografiei Cărilor Bisericești doi ani, din 1895 până în 1897, iar dela 1899 e arhierel bisericei s-tul Spiridon. Din cauza caracterului bun și a inimii sale simțitoare, părintele Valerian eră foarte iubit de nemuritorul său frate Melchisedec. Credincios ordinului primit dela acesta în clipa de pe urmă a vieții, Preasfințitul Valerian e cel mai zelos epitrop al Fundațiunei Melchisedec, căreia i-a donat din averea sa particulară suma de 10.000 de lei.

se pare că șaisprezece galbeni, cât cerc zugravul, este prea mult; zece cred că-i va fi prea destul. Trebuie să creadă și el pozițiunei noastre și să nu pretindă prea mult. Eu doresc să mai am un portret tot de materie filozofico-religioasă: Călugărul răstignit pre cruce și diavoli împrejurul lui cu săgeți, strigând pogoară-te de pe cruce! Dacă zugravul cunoaște această stambă ce s'a fost tipărit în tipografia m-rei Neamțului, vă rog angajați-l să facă din ideia ce ea exprimă un portret, cât se va putea mai artistic.

Dorind a ne vedea sănătoși, am onoare a fi

Al Preasfinției Voastre frate în Domnul și amic

Melchisedec

LX.

1868 Iunie 21, Iași

*Cu frățească în Cristos dragoste vă îmbrățișăm,
iubite frate!*

Mare mulțumire mi-au făcut epistola Frăției Voastre ce am primit prin d-l Mandinescu. Am rămas prea satisfăcuți despre ceele ne scrieți din București.

Condicile s'au primit și odată cu aceasta vă trimitem și adevărta Frăției Voastre. Altele nu mai sunt. Rămâne ca când veți veni la Iași să vedeți și înșivă arhiva. Ceiace dorim acuma curând este ca acel *cândvă* pus în epistola Frăției Voastre pentru venirea la Iași să se întâmple curând și foarte curând. Nu uitați că ne-am dat cuvântul ca în astă vară să mergem împreună în districtul Neamț prin urmare și pe la Piatra.

Pentru sănătatea noastră veți ști că acuma din mila Atotputernicului ne simțim mai bine, dar mai nainte devenisem în o slăbiciune de înspăimântat.

Sfârșind vă exprimăm cea mai vie dorință de a vă vedea și cu deosebită mulțumire sufletească ne însemnăm

Al Frăției Voastre în Cristos frate

C. Mitropolit Moldovei

P. S. Iubite Frate, ar fi bine ca cât mai curând să veniți prin Iași, ca împreună să mergem la munte; știți că am dat o făgăduință părintelui trupesc al Frăției Voastre de a-l vizita împreună, și aceia că părintele și fratele Isaia Vicol¹⁾ carele cu toată mulțumirea ne-ar întovărăși. Toamna încep ploile și nu-i bine de călătorit, iar acuma pela 20 Iulie este foarte bine. Și în timpul ceți ședeți în mitropolie la gazdă, veți căuta și documentele ce se vor găsi, că tot mai sunt, dar doresc ca singur să vii să ți le iei. Și nu te supăra că

¹⁾ Episcopul de Roman.

mai adaog a-ți zice frățește: căci chiar morala cere să vii și să mergem împreună la bătrânul vostru părinte, ca să-l mângâi despre pierderea soției sale, maica Preasfinției Voastre. Te aștept. Nu sunt la îndoială, că vei veni curând

C. Mitropolit

LXI.

Ismail, 1868 Iulie 13

Innalt Preasfințite Stăpâne!

Am avut onoarea și mulțumirea de a primi epistola Preasfinției Voastre dela 21 Iunie. Dorința mea de a veni la Iași să vă văz precum și a voiajului împreună în părțile de sus nu pot să le realizez acum deodată în grabă, din cauză că poate să fim chemați la București convocându-se Senatul, și aceasta necesitează de a face oarecari economii în cheltuele, prin urmare și mărginire în dorinți și plăceri orcât de morale ar fi ele.

Imi pare foarte bine că sănătatea I. P. S. Voastre se află în bune condițiuni. Vă mulțumesc din suflet pentru simpatia ce exprimați pentru bătrânul meu tată. Eu regret că n'am putut să mă duc până acum să-l văd; regret deasemenea că n'am putut să văd pe maica mea măcar la ușa mormântului. Bunul ei suflet mă va ierta că știe cât de mult am iubit-o. Sper pe Dumnezeu că în anul acesta voui împlini și această datorie morală de a vedeă pe tatăl meu și a mă ruga la mormântul mamei, care și ea mult s'a rugat lui Dumnezeu pentru mine.

Cu ocazia aceasta, vă trimit datoria veche de 30 galbeni ce am subscris institutului de fete „Sânta Maria“ ce ați înființat și patronați I. P. Sântia Voastră.

Vă rog să mă iertați pentru întârzierea de un an.

Dorind a vă vedeă și cerându-vă sfintele rugăciuni am onoare a fi

Al Preasfinției Voastre frate mai mic și supus servitor

Melchisedec

LXII.

1872, Octomvrie 8, Socola.

Iubite în Cristos Preasfințite Melchisedec,

Deși vicizituzile¹⁾ timpurilor lumei înșelătoare despărți pe mumă de fii ce a alăptat, pe cloșcă de pui ce a încălzit sub aripile sale, totuși crezând că între ceice sunt a lui Cristos se mai păstrează poate măcar simțul natural, că sângele apă

¹⁾ Franțuzism în loc de vicizitudinile.

nu se face, de aceia fac prima mea intervenire către Preasfinția Voastră pentru o persoană, despre care atât în junețe cât și în lume cred că nu ați auzit decât bine. Ea este iconomul Ion Pârvu. El dorește cu învoirea canonică a se strămuta și așeza în vreo politie din eparhia Preasfinției Voastre, unde fiind și vreo școală să-și poată educa nenorociții săi copii rămași de mici fără de mumă. Știți că deviza vieței mele a fost educațiunea pruncilor nenorociți, după porunca Aceluia, pentru care cred, că nu ați uitat, că am trăit și m'am jerfit — carele zice: „Lăsați pe prunci să vie la mine, că u-nora ca acestora este făgăduită împărăția cerurilor“.

Sunt conșecinte și deși când ați fost la mine cu P. S. Calinic, v'am spus că nu mi-a mai rămas decât a prohodî generațiunea prezentă, cu toate acestea eu nu desperez pentru cea viitoare. Electricitatea și forța mecanică în curând cred că va deșteptă din morți pe Lazăr cel mort de patru zile.

Lăsând aceste pentru *norodul*¹⁾ *ce se va naște*, eu doresc a avea răspunsul Preasfinției Voastre de puteți a adăposti în atâtea polities ce aveți pe recomenduitul, din partea păcătosului și nevrednicului

Filaret

P. S. Orcare ar fi rezultatul acestei epistoliei, cred că va avea cel puțin onoarea de a fi alăturată la vreo actă.

LXIII.

Ismail... Octomvrie 1872

Preasfințite Părinte și confrate, Domnul Filarete!

Am avut onoarea a primî epistola Preasfinției Voastre dela 8 Octomvrie și ne prăbim a vă răspunde.

Jelesc greaua pozițiune a iconomului Pârvu, recomandatul Preasfinției Voastre. Eu singur m'am interesat de multe ori de poziția lui și am cercetat despre el fiindcă mi-au rămas frumoase sūvenire despre bunele lui calități încă decând eră școlar în seminar. Mi s'a spus însă de persoane, cari au meritat încrederea mea, că purtările sale ar fi fost abătute dela linia pe care trebuie să stea un om și mai ales un preot cult și cu conștiință de sacra sa misiune, anume că este cartofor, bețiș, că este venal falsificând dreptatea pentru bani (ca protoereu). Aceste triste știri m'au deziluzionat despre dânsul și am crezut că și el s'a înghițit de Veliarul corupțiunei societăței noastre, carele caută ca leul prada sa și mai ales se bucură de o a găsi între persoanele culte, cari au mai mari datorii către Dumnezeu și omenire. Rog însă pe Dumnezeu să nu fie așa. Și mi-ar plăcea ca recomandația Preasfinției

¹⁾ *Norodul*, slavonism; aici înseamnă *generațiunea*.

Voastre către mine să nu aibă de motiv numai simplul proverb popular: «Sângele apă nu se face». Eu nu sum de părere a face din acest proverb o maximă de conduită absolută—până și la rânduirea păstorilor turmei lui Cristos. De aceia aş dori ca recomandația P. S. Voastre către mine să aibă în vedere mai întâi de toate motivul cel mare—de a-mi recomanda pentru eparhia mea o persoană morală, o persoană morală, o persoană de model pentru alții, o persoană care să-mi facă onoare; iar nu o persoană carea curând sau mai târziu să-mi facă greutăți, să mă pună în poziție [de] a-l destitui, și pe Preasfinția Voastră a vă supăra și a vă da ocaziune să bănuieți că eu nu v'aș stimă. Aceste considerațiuni le las la aprecierea Preasfinției Voastre pentru viitor. Cât pentru prezent în cestiunea lui Pârvu, vă răspund că toate locurile de pela politii ba și pela sate în eparhia aceasta sunt ocupate. Pentru viitor însă promit, că deschizându-se vreun loc potrivit pentru Pârvu și dacă el în adevăr nu s'a demoralizat și nu a pierdut conștiința de preut, dacă n'a părăsit știința, precum fac toți seminariști noștri, că eșind de pe bancă părăsesc știința și se fac cu totul lumești, seci la cap, corupți la inimă—, cu plăcere îl vom primi la noi Până atunci Preasfinția Voastră încurajați-l, sfătuiți-l să fie supus și ascultător părintelui mitropolitului. Pentru creșterea copiilor să nu creadă că va găsi aiurea mai bune și mai multe școale decât în Iași.

Din scrisoarea aceasta veți înțelege totodată, Preasfințite Părinte și confrate în Domnul, ce fel înțeleg eu relațiunile ce trebuie să fie între noi amândoi, nu relațiuni de *cloșcă* și de *pui*, ci relațiuni amicale, mai mult încă frățești, ca între doi arhieriei, cari se stimă reciproc și se ocupă fiecare la rândul său, cum să facă mai bine a prospera afacerile spirituale, pecăt aceasta depinde dela puterile lor. Admit și prețuesc în toată valoarea lor și suvenirile de relațiunile din trecut dintre un dascăl înțelept și un discipol vrednic de dragostea lui. Eu, la rândul meu în astă privire, v'am păstrat todeauna și vă voiu păstră recunoștință și stimă. Nu pretindeți însă a mă avea absolut subordonat ca în timpul școlăriei. Nici *cloșca* nu face aceasta cu puiul său. Dupăcè a crescut *puii*, *cloșca* devine pentru ei simplă găină și puii la rândul lor găini și cocoși egali cu fosta *cloșcă*. Vedeți că asemănarea cu *cloșca* și puiul este departe de a exprima ideia ce ați voit a lăsa să se înțeleagă. Relațiunile noastre au fost și sunt de domeniul moralității. Pe tărâmul acesta trebuiesc ele conservate și consolidate, bazându-se numai pe principii morale, rezultate din judecata sănătoasă și din libera acțiune. Instinctul este motorul acțiunilor animale și la el se rapoartă atât proverbul cu *sângele apă nu se face* cât și asemănarea cu *cloșca*

și au la mine valoarea numai întrucât nu vor fi în contradicție cu principiile morale.

Iertați-mi această sinceră explicațiune, făcută numai din dorința ce am de a stabili între noi amândoi adevărate relațiuni raționabile și spirituale, bazate pe priviri sănătoase creștinești, cum se cade să fie între doi arhieriei, unul în etate de 60 de ani, altul de 50 de ani, iar nu ca între *cloșcă și pui*.

Rugând pe Dumnezeu să vă păstreze în pace și sănătate la mulți fericiți ani, am onoare a fi

Al Preasfinției Voastre confrate în Domnul și amic
Melchisedec

LXIV.

Innalt Preasfinția Voastră!

Nefiindu-mi cu puțința de a eși din hotarele eparhiei, trimit pre fiul meu și pre părintele arhimandrit Miron Călinescu de a vă prezentă în numele meu mănunchiul felicitărilor mele cordiale de sfințele sărbători.

Epistola Preasfinției Voastre am primit-o și înțelegând cele îndegetate, voi sprijini intențiunile salutare pentru cauzele bisericeii noastre ortodoxe.

Neavând în momentut acesta broșuri legate de psaltichie și de rânduiala s-tului mir, vă voi trimete în curând numitele exemplare pentru d-l ministru.

Cu venerațiune specială și devotament

Al Inalt Preasfinției Voastre voitorul de bine,
frate întru Cristos

Cernăuți, 26 Decemvrie 1881

Silvestru Arhiepiscop

LXV.

Roman, 1881 Decemvrie 30

Innalt Preasfințite Stăpâne,

Innalt Preasfințitul mitropolit al Bucovinei, spre a-mi reîn-
toarce vizită ce i-am făcut în toamna trecută, a trimes pe ar-
himandritul Miron Călinescu, fost profesor la Universitate și
acum rector al seminariului și consilier al consistoriului mi-
tropolitan și pe d-l Vasile Morariul, jude de instrucție fiul mi-
tropolitului. Ei au petrecut în Roman câteva zile și au ară-
tat dorința lor de a vizită Iașii și a vă face o vizită spre a
cere binecuvântarea Inalt Prea Sfinției Voastre.

Recomandându-i deci I. P. S. Voastre ca pre niște persoane
distinse și oaspeți dragălași, vă rog să binevoiți a-i primi cu
bunătaea ce vă caracteriză și a le dă ocaziune să ducă dela

noi suveniruri plăcute în țara lor. Căci sufletul și inima lor sunt nedespărțite de România noastră.

Innalt Preasfințite! Am avut plăcerea să viu de ziua Innalt Preasfinției Voastre la Iași ca să vă urez personal. Dar m'am bolnăvit de răceală; am fost amenințat de brâncă. De cinci zile de când nu ies din casă.

Felicitându-vă cu anul nou și urându-vă ani mulți și fericiți, am onoare a fi

Al Innalt Preasfinției Voastre supus servitor și amic

Melchisedec.

LXVI.

Sărut mâinile Preasfințite Stăpâne!

Dacă nu mă înșel scrișoarea mea¹⁾, care a însoțit predicile traduse, nu s'a bucurat de încrederea P. S. V., desigur pe motiv că încercarea nu e reușită, lucru ce am recunoscut chiar din capul locului; pentru aceasta mă grăbesc a repara greșala mea, cerându-vă iertare, dacă v'am neliniștit, asigurându-vă că pe viitor nu mă voi mai hazarda în încercări nu numai nereușite dar poate chiar neoportune, sau mai bine zis, încercări voi face, căci fără ele nu e progres, însă ele vor fi pentru exercitare. Atingând această cestiune în trecăt, mă pun să scr.u Preasfinției Voastre, puținile impresiuni ce am căpătat cu ocaziunea aproape trecutelor sărbători.

În ultima săptămână a postului ca și în cea dintâiu ne-am mărturisit și împărtășit tot în aceeași ordine. Serviciul divin din săptămâna mare mi s'a părut mai impozant, cu deosebire Joi seara. Aerul se desgroapă aicea Vineri pela 2 ore din zi și se îngroapă Sâmbătă dimineață pe la 4 ore. Prohodul care la noi constituie podoaba cea mai frumoasă, cântarea cea mai duiosă și zdrobitoare de inimă se citește. Sâmbătă slujba și liturgia Marelui Vasilie s'a început la 12 oare din zi. La îngroparea și desgroparea aerului, dupăcum s'a văzut ei se țin de oarele orientale, însă cu învierea ies tot la 12 oare noaptea, ca și la noi, așa că Cristos nu a stat trei zile în mormânt căci logic ar trebui să iasă cu învierea la 4 sau 5 după amiază, dar fiindcă e imposibil a face aceasta într'o zi ca aceia, ies cu învierea tot la 12. Oule roșii și aicea sunt semnul vizibil că Paștele au sosit asemenea și cozonacii numiți pasca, ei mai au și numirea de dada. Cu câteva zile înainte de Paști, vorbind cu un student din cursul meu, așa din întâmplare a căzut vorba despre babe și el mă întreabă apropo: iubești babele? Eu îi răspund, că privind după felul babelor sau le iubesc sau le urăsc sau le respectez sau le desprețuiesc. Eu am vorbit aceasta, având în vedere însemnarea proprie a acestui cu-

¹⁾ Vezi pag. 79—81.

vânt, care este femeie s'au fată de țară. El, se înțelege, a rămas nemulțămît cu răspunsul meu ca necorespunzând la întrebare, însă fără a-i da timp să mă mai cestioneze, i-am propus imediat aceeași întrebare adică, dacă el iubește babele. «Se înțelege că le iubesc—răspunde el—cine nu iubește babele când ele sunt gustoase, la Paști am să mănânc cu mare plăcere, adaogă el“. Eu am rămas uimit. Așa dar la d-voastră se mănâncă babele, îl întreb eu? Da, răspunde el. Deci cerându-i explicațiunea cuvântului *babă* mi-a spus că numai în Malorusia se întrebuițează acest înțeles specific, pe când în Velicorusia deloc, așa dar eu n'am avut de unde ști această însemnare, cu atât mai mult căci nici în dicționarul meu, fratele de cruce în studierea limbei rusești nu există această însemnare. Așa dar voi mănca și eu babe, se înțelege, malorusești, căci dacă aș voi să mănânc una velicorusă și românească, în cazul cel mai ușor, aș fi un antropofag. Babele lor orcum ar fi nu sunt așa de gustoase ca cele făcute de duđuia Natalița Flor sau Antonescu, deprinderea ea doua natură. Pască, în înțelesul românesc al acestui câvânt nu au. În genere vorbind, multe lucruri cari la noi formează caracterul național, la ei nu există ca: caș, brânză de oi, ca la noi. Numai vorbesc de renumitele sărmăluțe românești, după care trebuie să duc dorul. În unele părți ale Rusiei, oile nu se mulg ci numai se tund, porumbii nu toți îi mănâncă. Mămăliga nu o pot suferi, spun că nu le place, mulți chiar nu știu că din popuși se face mămăligă, căci ei întrebuițează popuși pentru vite sau casă; brânză cu smântână asemenea nu au — dar lăsând acestea laoparte, mă întorc din nou la modul serbărei paștelor. Vizitele se fac în ziua întâiu, lucru nu prea potrivit, căci fiecare e ostenit. Bărbatul face vizite ziua întâiu, iar celelalte două damele. Celce face vizită în zilele Paștilor, iea asuprăși rolul preotului nostru de țară în timpul praznicilor de toamnă, fiindcă în fiecare casă masa stă întinsă, pe ea felurite mîncări reci, vin, rachiu etc. și numai decât vizitatorul odată intrat în casă trebuie să guste din masa omului și să-și exprime încă odată felicitările sale însoțindu-le de un pahar. A refuză nu numai că e imposibil, dar se consideră ca ofensă. Femeile au parte mai ușoară, dar mai amară, se înțelege după îmrejurări: ele când vizitează și sunt vizitate, trebuie să prezinte spre gustare vizitatoarei sale nu vin, nu mîncări ci numai cozonacii făcuți de dânsa, ca astfel să se știe, care din ele au făcut cozonacii mai buni, și când una i-ar greși se socoate prea nefericită, că plânge nu mai rămâne îndoială, și au dreptate, căci ele plâng de multe ori aproape fără motiv: nu vor plânge când e în joc așa numita ambiție și mândria femeescă? La noi e mai bine, căci, dacă au greșit cozonacii se mîngăie cu speranța, că vor fi mâncați numai în familie, cu toate că dupăcum știu și la noi iscodesc, în-

tre ele, până la un punct reușita sau nereușita cozonacilor, dar în fine știu ele a scăpa de această greutate mai sfătuindu-se cu vre-un cofetar, ca să nu zic că-i face el, sau cu vreun bucătar iscusit în această privință și așa își spală mâinile înaintea lunei, arătându-se bune gospodine. În cele din urmă, șirecliturile femeilor fiind lucru vechiu, n'am spus nimic nou. Dacă ar citi această scrisoare vre-o femeie, ar fi rău de mine, desigur ar strigă: iată încă un obijduitor al slabei femei, și au dreptate, căci începând cu Adam în toate timpurile au fost acuzate, pecând ele sunt inocente, tot așa de curate ca și Eva!!!

Dupăcum vedeți, Prea Sfințite Stăpâne, iar am făcut o digresiune dela subiect, mă întorc iar la modul serbării Paștelor. Petrecerile Rușilor din clasa înaltă, în zilele Paștelor, sunt cași în cursul anului adică: baluri, serate, teatru în casă ș. a. Apropo: în timpul postului mare numai teatrul dramatic poate da reprezentațiuni, celelalte nu. Petrecerile oamenilor de jos, escludându-se petrecerea știută, sunt simple. În provincie nu sunt scrâcioabe ca la noi, ci un simplu leagăn în care la noi băieții se dau de a huța. Jocurile sunt cam așa: se adună flăcăi și fete cum și tinerii însurației, toți se formează în perechi de câte doi; un flăcău și o fată, astfel că constituiesc o horă mare. Centrul horei e ocupat de însurătoarea, iar periferia de holtei și fete, apoi mișcându-se împrejur cântă în cor, sau câțiva tineri, cei mai pălicari, stau în mijloc și fac diferite comicării, iar cealaltă adunare privește, și râde. Aceste petreceri diferesc din gubernie în gubernie așa în unele se bat cu mișca la palme ș. a. În altele se fac serate, unde se adună tineri și fete cu părinții lor, unde cântă, stau la masă, unde de multe ori și aleg soțiile, unde beau ba se și bat o lecuță. Petrecerile claselor de jos din orașe e mai puțin diferite. Ele consistă: din darea în scrâncioabe, nu ca la noi în cărusele sau participarea la teatrele populare, unde clovnii delectează publicul în schimbul celor 5, 10, 16 capeici plătite. Sărutarea triplă a iubirei creștinești e foarte întrebuintată, deoarece chiar arhierul dă exemplu înaintea altariului, însă ca în orice lucru, omul pelângă partea morală, înaltă, adăogă și alta mai joasă, materială. Zic aceasta, Prea Sfințite Stăpâne, pe motivul, că tinerii așteaptă cu mare bucurie sau mai bine zis nerăbdare Paștele, când pot face ceia ce ei numesc: hristosovăție, nerăbdare, provenită nu din bucuria, că-și dau sărutarea frățescă, dar fiindcă odată în an se pot bucura de acest plăcut privilegiu, nu pe ascuns, ci de față cu papă și mamă, fără ca ei se poată dojeni pe fiică că s'a sărutat cu cineva, căci doară nu în zadar au venit Paștele, cu atât mai mult, că aice moda nu prea îngăduște nici tânărului, nici bătrânului a sărută mâna damelor, pe când la noi sunt arhierii cei mai respectați ai zeului Amor și a-

tât tănărul, cât și bătrânul fără păr în cap—probabil odată cu căderea părului, s'a dus și mintea—care însă se ține de modă, sărută mâna unei copile mai de ieri de alaltăieri, și apoi să mai zică cineva că ele nu sunt nedreptățite!

Aice în Academie am petrecut bine sfințele serbători. Programa mănăcării a fost bună, dar studenții găsind o prea simplă au mai complectat-o cu butelci de rachiu, se înțelege cei mai bătrâni, căci cești mai tineri se tem. Dela aceste butelci au deprins curagiul exprimat prin cântece și când ajutorul de inspector le-a spus că nu-i cuviincios a cânta în sofragerie, ei au răspuns *za vașe zdorovie*, astfel, că au eșit rătăzând. Rectorul a venit prin fiecare odae, s'a sărutat cu studenții, a mai vorbit, a întrebat de sănătate și altele. Timpul urât înaintea de Paști, ca prin minune, începând de Sâmbătă seara e admirabil. Niprul e foarte mare, crește mereu, a inundat insula din fața statuei s-tului Vladimir, cum și o parte din oraș. El are aspectul unei mări, se spune că va crește până la 25. Atât eu cât și toți studenții români sunt sănătoși. Termin această scrisoare a mea, fără nici o ordine, cu speranța, că Preasfinția Voastră veți ierta lipsurile ei, rugându-vă totodată, să binevoiți a dispune trimiterea ajutorului meu de pe ceste din urmă două luni, dacă găsiți cu cale, având nevoie de parale, cum și dorindu-vă sănătate, sărutându-vă mâinile, în urma cărora pot fi

Al Preasfinției Voastre, prea plecat, supus devotat și
ascultător servitor

Nazarie Constantin

Chiev, 1889 Aprilie 11.

LXVII.

Această scrisoare a lui Melchisedec e trimisă cu 11 zile înaintea morței sale ca răspuns doamnei Catinca N. Catargi, care se interesă de sănătatea episcopului.

Roman, 1892 Muiu 5

Cucoană Catincă,

Scrisoarea domniei voastre mi-a făcut foarte mare bucurie și vă mulțumesc din inimă pentru interesul ce aveți pentru sănătatea mea. Eu am fost foarte greu bolnav. Acum sunt ceva mai bineșor. Sufăr de maiu¹⁾. Am întrebuințat și medicamentele Contelui C. Mattei²⁾. Ele mi-au făcut ceva urmare, dar nu a ținut mult. A trebuit să urmez apoi cura ce-mi prescriu doctorii curanți. Aceasta o fac și acum. Am slăbit mult.

¹⁾ Maiu, *ficat*.

²⁾ Mattei, doctor italian din Bolonia, Italia.

Dacă-mi va ajuta Dumnezeu să mă mai întrarmez, mă voi duce în vara aceasta în străinătate spre a face cură la vreo stațiune balneară, ce-mi veți recomanda d-voastră.

Încă odată mulțumindu-vă de cercetare, rog pe Dumnezeu să vă dăruiască ani mulți cu sănătate și bucurie.

Al domniei voastre duhovnicesc părinte

Melchisedec

* * *

Cum am spus și în prefață, scrisorile publicate aici sunt o mică parte din corespondența lui Melchisedec. Pelângă mulțimea scrisorilor ce nu prezintă vreo importanță deosebită, rămân încă nepublicate corespondențele lui cu diferite persoane bisericesti române și străine, cu unii scriitori români și străini și înfine multe scrisori rusești. Există deasemenea în acta corespondențelor sale o mulțime de scrisori trimise lui de către tinerii, pe cari îi întrețineă la studii în țară și străinătate. Dintre acestea, se impun atât prin forma cât și prin fondul lor scrisorile ce îi trimeteau doi tineri: Nazarie Constantin ¹⁾, student la Chiev și Răsmeriță Alexandru, care studiază pictura la Petersburg. Din scrisorile trimese de acesta din urmă, se vede ușor ce fel erau relațiunile lui Melchisedec cu unele persoane din sferele înalte rusești.

După o comunicare ce mi-a făcut P. S. Conon, mai există câteva corespondențe de ale lui Melchisedec și în arhiva episcopiei de Huși, din timpul locoteninței lui la acea episcopie.



¹⁾ Astăzi P. C. Părintele Const. Nazarie, profesor universitar.

²⁾ Astăzi profesor de desen la liceul «Traian» din Severin.

INDICELE NUMELOR ¹⁾

- A.
- Agatanghel 18
 Anghel Dimitrie 58
 Antim mitropolitul 77, 78
 Antonescu d-ra 96
 Arhipescu *vezi* Veniamin
 Athanasie 7
- B.
- Bariț George 43
 Bianu Ion 78
 Bobulescu Iosif 31
 Boliac Cezar 24
 Bour protopopul 35
 Brătianu Ion 25
 Bucevschi pictor 69, 70, 73, 74, 75, 76
 Bujoreanu 64
 Bușilă *vezi* Isidor
- C.
- Calinic Miclescu 14, 21, 27, 30, 45,
 46, 58, 90, 91
 Calimac *vezi* Gavriil
 Calinderu Ion 11, 17, 18
 Călinescu Miron 94
 Cantacuzino Ion 49
 Catargi N. Catinca 98
 Călinescu M. Miron 72
 «Cenzorul» (M. Theodorian) 6, 9
 Cernat general 18
 Climent Nicolau 13, 14, 87
 Ciudin Const. 65
 Codrescu Teodor 21
 Cogălniceanu M. 22
 Conon 70
 Costache (fratele lui Melchisedec) 63
 Costică (un arendaș grec) 57
 Cuza principele 18, 24, 26, 28
- D.
- Daniil cuviosul 69
 Densușanu N. 73, 74
 Dioclias *vezi* Isaia Vicol
- E.
- Dionisie Romanò 18, 20, 21, 22, 24,
 26, 78, 89
 Dostoewski 56
- E.
- Eminescu M. 10
 Enăceanu Ghenadie 68
 Eugenia maica, sora lui Melchi. 82
 Eugenia Negri 21
 Erbiceanu Gh. 31, 32
 Evantias Ioanichie 26, 27
- F.
- Filaret II mitropolitul 77, 79
 Filaret Stavropoleos Scriban 19, 83,
 86, 92
 Flor Natalița 96
 Florescu Procopie 32
 Focșa profesor 87
- G.
- Gavriil Calimac mitropolit 48
 George, fratele lui Melchisedec 82
 Gavriil 85
 Gârboviceanu P. 12, 24
 Germanos Avthonides 57, 58, 59
 Ghenadie Petrescu 7
 Ghenadie Argeșiu 27, 68
 Ghica Ana 39
 Ghica Ion 77, 78, 79
 Guettée Vladimir 66, 67, 68
 Guțu *vezi* Agatanghel
- H.
- Hacman 45
 Hașdeu 74
 Hâncu 8
 Hurmuzache 69
- I.
- Ieronim 35
 Ioanichie Flor Băcaoanul 7
 Ieremia vlădica 31

¹⁾ Pelângă numele din scrisori sunt puse și cele din prefață, și cele din note.

Ionescu I. dela Brad 33, 35, 37
Ionescu Neculae 69, 70
Inocențiu Chițulescu 40
Ioșif Gheorghian 8, 45, 46 63, 66, 68
Isaia Teodorescu 30
Isaia Vicol 19, 32, 63, 90

M.

Mandinescu Ion 83
Mandinescu Vasile 34, 90
Mangra Vasile 42, 43
Mavrocordat N. C. 51
Marian S. 72
Metrofanovici Vasile 71
Metianu Ion 42, 44
Miclescu *vezi* Calinic
Morariu Vasile 94
Movilă Petru 70

N.

Naniescu Ioșif 31, 32
Nazarie Const. 54, 56, 81, 98
Negri Costache 21
Nectarie 25
Neculae zugrav 89
Neofit Scriban 13, 16
Neofit călugăr dela Neamț 63
Nicolau *vezi* Climent
Neofit mitropolitul 32
Nifon 25

O.

Olteniceanu 78
Olținițchi 80

P.

Paisie 60, 61, 62
Partenie Clinceni 7, 8
Partenie P. 11
Pârveu iconom 92, 93
Petricu I. protopop 50
Popovici Eusebiu 64

R.

Romanò *vezi* Dionisie

Romanenco 34, 35
Rosetti Conte 22, 24
Roznovanu Rosetti N. 51

S.

Scribani (frații) 27, 30
Serafim călugăr 87
Silvestru Bălănescu 68
Silvestru Morariu Andrievici 28, 29,
49, 71, 76, 94
Stârcea 69
Stratonic 87
Sturdza D. A. 7
Suceveanu Dumitriță 77
Susana maica 87

Ș.

Ștefănescu Vasile *vezi* Valerian
Șaguna 49, 50
Ștefănescu Vasile 14
Ștefan cel Mare 69, 70, 73, 74
Ștefanelli Ion 72
Știrbei 19

T.

Teodorescu *vezi* Isaia
Timoteiu arhimandrit 61
Timuș ierodiacon 77
Teodor preot 87
Tolstoi 56

U.

Ureche A. V. 28

V.

Valentineanu 26
Valerian 32, 34 88, 89
Vârgolici 79
Veniamin Arhipescu 19

Z.

Zoița 87



Adaoșe și îndreptări la scrierea „EPISCOPUL MELCHISEDEC”

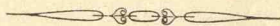
La pagina 68, rândul 7 de jos, nota 3 să se înceapă cu: *Vezi Memoriu de starea bisericilor și a parohiilor ortodoxe din județul Bacău de protoiereul Th. Athanasiu în Biserica ortodoxă română, anul XIV, No. 2 pag. 100—120, No. 3, pag. 253—262, No. 5, pag. 367—382, No. 6, pag. 444—469.*

La pagina 133 sub rândul de jos, să se adaoșe: Activitatea lui Melchisedec ca membru al Academiei române e tot așa de bogată ca și cea desfășurată de el în alte ramuri ale ocupațiilor sale. Memoriile pe cari la citea în sânul Academiei și interesul ce pune la promovarea activității acestei Instituțiuni i-au câștigat un loc de onoare printre reprezentanții științei și literilor române din secolul trecut.

La pagina 153 între rândul 4 și 5 de jos, după n-rul curent 45 sub *Diverse* să se intercaleze: *Conversațiuni morale a unui june cu o floare* de un ananaim. București, 1858. Format mic, 96 pagini. Scriere cu coprins filozofic moral. După atestațiunea verbală a d-lui Const. Erbiceanu, autorul acestei cărți e Melchisedec, care o dedese mai întâi în maruscris seminariștilor dela Socola. Ea e întâia carte a lui Melchisedec. Părintele Isidor îmi spune, că auzea adesea pe Melchisedec exprimându-și părerea de rău, că nu mai posedă niciun exemplar din această carte a sa.

La pagina 168, rândul 23 de sus cuvintele «ale bârfitorilor miei» să se înlocuiască prin «ale lui Mitică Sturdza». Deasemenea acordul în consecință.

La pagina 169, rândul 24 de jos cuvântul «unii» să se înlocuiască prin «d-l Sturdza».



COPRINSUL

	Pagina
Prefața	5—12
Scrisori privitoare la cestiuni și întâmplări bisericesti	13—56
Scrisori literare	57—81
Scrisori familiare	82—99
Indicele numelor	100—101
Adaose și îndreptări la scrierea „ <i>Episcopul Melchisedec</i> “	102

